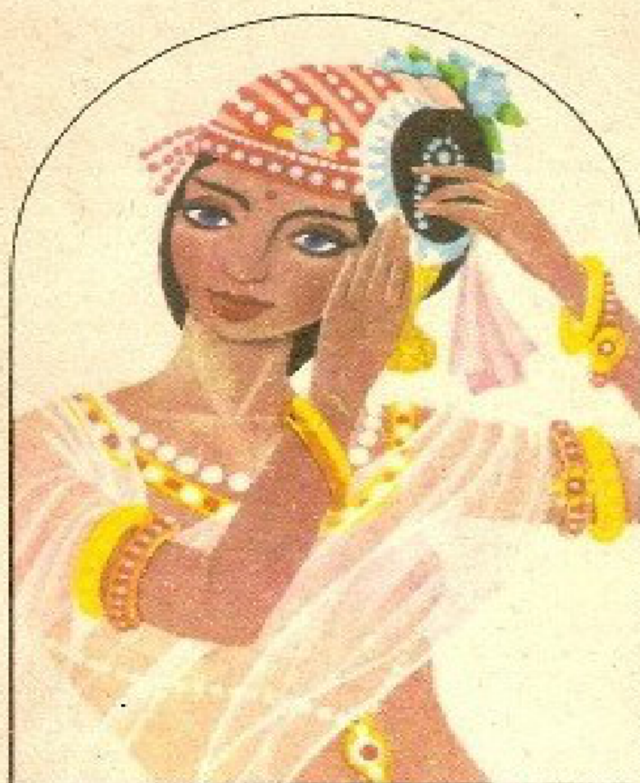
Mircea Eliade

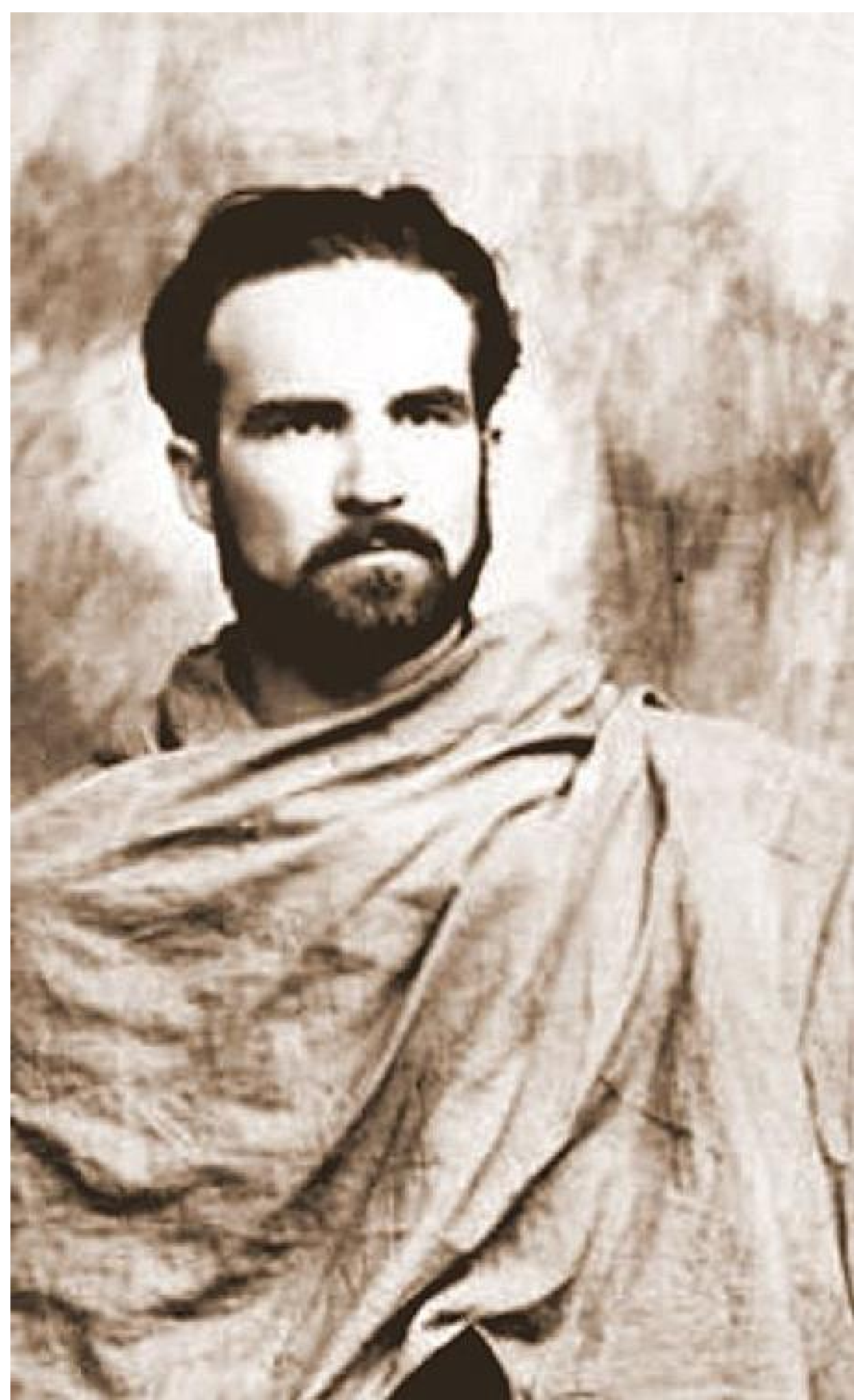

MAITREYI

Mircea Eliade

Maitreyi

1933

Maitreyi

...Tomar Ki manè acchè,
Maitreyi? Yadi thaké, tahalè
ki Kshama karté paro?...[1]

I

Am șovăit atâta în fața acestui caiet, pentru că n-am izbutit să aflu încă ziua precisă când am întâlnit-o pe Maitreyi. În însemnările mele din acel an n-am găsit nimic. Numele ei apare acolo mult mai târziu, după ce am ieșit din sanatoriu și a trebuit să mă mut în casa inginerului Narendra Sen, în cartierul Bhowanipore. Dar aceasta s-a întâmplat în 1929, iar eu întâlnisem pe Maitreyi cu cel puțin zece luni mai înainte. Și dacă sufăr oarecum începând această povestire, e tocmai pentru că nu știu cum să evoc figura ei de-atunci și nu pot retrăi aievea mirarea mea, nesiguranța și turburarea celor dintâi întâlniri.

Îmi amintesc foarte vag că, văzând-o o dată în mașină, așteptând în fața lui „Oxford Book Stationary" – în timp ce eu și tatăl ei, inginerul, alegeam cărți pentru vacanțele de Crăciun – am avut o ciudată tresărire, urmată de un foarte surprinzător dispreț. Mi se părea urâtă – cu ochii ei prea mari și prea negri, cu buzele cărnoase și răsfrânte, cu sânii puternici, de fecioară bengaleză crescută prea plin, ca un fruct trecut în copt. Când i-am fost prezentat și și-a adus palmele la frunte, să mă salute, i-am văzut deodată brațul întreg gol și m-a lovit culoarea pielii: mată, brună, de un brun nemaiîntâlnit până atunci, s-ar fi spus de lut și de ceară. Pe atunci locuiam încă în Wellesle'y Street, la Ripon Mansion, și vecinul meu de cameră era Harold Carr, impiegat la „Army and Navy Stores", a cărui tovărășie o cultivam, pentru că avea o sumă de familii prietene în Calcutta, unde îmi petreceam și eu serile și cu ale căror fete ieșeam săptămânal la dancinguri. Acestui Harold încercai să-i descriu – mai mult pentru lămurirea mea decât a lui – brațul gol al Maitreyiei și straniul acelui galben întunecat atât de turburător, atât de puțin feminin, de parcă ar fi fost mai mult al unei zeițe sau al unei cadre decât al unei indiene.

Harold se bărbierea în oglinda cu picior de pe măsuța lui. Văd și acum scene: ceștile cu ceai, pijamaua lui *mauve* mânjită cu cremă de ghete (a bătut sângeros pe *boy* pentru întâmplarea aceasta, deși o

murdărise chiar el, când se întorsese într-o noapte beat de la balul Y.M.C.A.), niște gologani de nichel pe patul desfăcut și eu încercând zadarnic să-mi desfund pipa cu un sul de hârtie, pe care îl răsuceam până ce se subția ca un chibrit.

— Nu zău, Allan, cum de-ți poate plăcea ție o bengaleză? Sunt dezgustătoare. M-am născut aici, în India, și le cunosc mai bine decât tine. Sunt murdare, crede-mă. Și apoi, nu e nimic de făcut, nici dragoste. Fata aceea n-are să-ți întindă niciodată mâna...

Ascultam toate acestea cu o nespusă desfătare, deși Harold nu înțelesese nimic din cele ce îi spusesem eu și credea că, dacă vorbesc de brațul unei fete, mă și gândesc la dragoste. Dar e ciudat cât de mult îmi place să aud vorbindu-se de rău de cei pe care îi iubesc sau de care mă simt aproape, sau care îmi sunt prieteni. Când iubesc cu adevărat pe cineva, îmi place să ascult lumea bârfindu-l; asta îmi verifică oarecum anumite procese obscure ale conștiinței mele, pe care nu le pricep și de care nu-mi place să-mi aduc aminte. S-ar spune că, paralel cu pasiunea sau interesul meu sincer față de cineva, crește și o pasiune vrăjmașe, care cere suprimarea, alterarea, detronarea celei dintâi. Nu știu. Dar surprinzându-mă plăcut impresionat de critica idioată pe care Harold – prost și fanatic ca orice eurasian – o făcea femeilor bengaleze, mi-am dat îndată seama că ceva mai adânc leagă încă amintirea Maitreiyiei de gândurile sau dorurile mele. Lucrul acesta m-a amuzat și m-a turburat totdeodată. Am trecut în odaia mea, încercând automat să-mi desfund pipa. Nu știu ce-am mai făcut după aceea, pentru că întâmplarea nu se află notată în jurnalul meu de-atunci, și nu mi-am adus aminte de ea decât cu prilejul coroniței de iasomie a cărei poveste am s-o scriu eu mai departe, în acest caiet.

Mă aflam, atunci, la începutul carierei mele în India. Venisem cu o sumă de superstiții, eram membru în „Rotary Club”, foarte mândru de cetățenia și descendența mea continentală, citeam mult despre fizica matematică (deși în adolescență visasem să mă fac misionar) și scriam aproape zilnic în jurnal. După ce am predat reprezentanța locală a uzinelor „Noel and Noel” și fusesem angajat pentru desen tehnic la noua societate de canalizare a deltei, am cunoscut de mai aproape pe Narendra Sen (care de pe atunci încă era foarte cunoscut și respectat în Calcutta, fiind cel dintâi inginer laureat din Edinburgh), și viața mea a început să se schimbe. Câștigam mai puțin acum, dar îmi plăcea munca. Nu eram nevoit să mă coc în birourile din Clive Street, să semnez și să descifrez hârtii și să mă îmbăt în fiecare seară de vară ca să mă feresc de neurastenia. Eram plecat la fiecare două-trei săptămâni, aveam inițiativa lucrărilor din Tamluk, și creștea inima în mine când vedeam construcția înălțându-se de câte ori trebuia să vin de la centru și să lucrez pe teren.

Lunile acelea au fost, într-adevăr, fericite pentru mine, căci plecam

în zori cu expresul Howrah-Madras și ajungeam înainte de prânz pe șantier. Mi-au plăcut întotdeauna călătoriile în colonii. În India, cele în clasa I sunt chiar o adevărată vacanță. Gara o simțeam prietenă de câte ori scoboram din taxi și alergam vioi pe peron, cu casca maron trasă bine pe ochi, cu servitorul după mine, cu cinci reviste ilustrate subsuoară și două cutii de tutun „Capstan" în mâini (căci fumam mult la Tamluk și, de câte ori treceam prin fața tutungeriei din Howrah, mi se părea că nu cumpărasem destul „Capstan", iar amintirea unei nopți fără tutun de pipă, silit să fumez mahorca lucrătorilor, mă înfiora). Nu intram niciodată în vorbă cu vecinii mei de compartiment, nu-mi plăceau acei *bara-sahib* cu studii mediocre la Oxford, nici tinerii cu romane polițiste în buzunări, nici indienii bogați, care învățaseră să călătorească în clasa I, dar încă nu învățaseră cum să-și poarte vestonul și cum să se scobească în dinți. Priveam pe fereastră dropiile Bengalului – niciodată cântate, niciodată plânse – și rămâneam apoi mut față de mine, fără să-mi spun nimic, fără să-mi cer nimic.

Pe șantier eram singurul stăpân, pentru că eram singurul alb. Cei câțiva eurasieni care supravegheau lucrările aproape de pod nu se bucurau de același prestigiu; veneau la lucru în clasa [a] III-a, îmbrăcați în obișnuitele costume kaki – pantaloni scurți și bluze cu buzunare largi la piept – și înjurau lucrătorii într-o hindusthani fără greș. Perfecțiunea aceasta în limbaj și bogăția vocabularului de insulte îi scoborau în ochii lucrătorilor. Eu, dimpotrivă, vorbeam prost și fără accent, și asta le impunea, căci dovedea originea mea streină, superioritatea mea. De altfel, îmi plăcea mult să stau cu ei de vorbă, serile, înainte de a mă retrage în cort, ca să scriu și să fumez ultima pipă, pe gânduri. Iubeam bucata aceasta de pământ aproape de mare, câmpia aceasta plină de șerpi și dezolată, în care palmierii erau rari și tufele parfumate. Iubeam diminețile, înainte de răsăritul zorilor, când tăcerea mă făcea să chiui de bucurie; o singurătate aproape umană, pe acest câmp atât de verde și atât de părăsit, așteptându-și călătorul sub cel mai frumos cer care mi-a fost dat să-l văd vreodată.

Mi se păreau zilele de șantier adevărate vacanțe. Lucram cu poftă, porunceam în dreapta și în stânga plin de voie bună și, dacă aș fi avut un singur tovarăș inteligent pe acolo, sunt sigur că i-aș fi spus lucruri minunate.

S-a întâmplat să întâlnesc pe Lucien Metz chiar într-una din zilele când mă întorceam – ars de soare și cu o poftă nebună de mâncare – de la Tamluk. L-am întâlnit pe peron, în timp ce așteptam ca servitorul să-mi găsească un taxi (venise tocmai expresul de Bombay, și era o afluență neobișnuită). Pe Lucien îl cunoscusem cu doi ani mai înainte, la Aden, când eu mă coborâsem acolo pentru câteva ceasuri, – în drum spre India – , iar el aștepta un vapor italian ca să-l ducă înapoi în Egipt. Mi-a plăcut de la început acest gazetar incult și impertinent, cu

mult talent și multă perspicacitate, care scria un reportaj economic frunzărind pe bordul unui vapor listele de prețuri și comparându-le cu cele din port, și era în stare să-ți descrie perfect un oraș numai după un ceas de plimbare în goana unui automobil. Când l-am cunoscut eu, vizitase de mai multe ori India, China, Malaya și Japonia și era unul din aceia care vorbeau de rău pe Mahatma Gandhi, nu pentru ceea ce făcea el, ci pentru cele ce nu făcea.

— Hei, Allan! mă strigă el, câtuși de puțin uimit că mă întâlnise. Tot în India, *mon vieux*? Ia spune, te rog, tipului ăsta – care se preface că nu-mi înțelege englezeasca – să mă ducă la Y.M.C.A., nu la hotel. Am venit să scriu o carte despre India. O carte de succes, politică și polițistă. Am să-ți spun...

Într-adevăr, Lucien venise să scrie o carte asupra Indiei moderne și se afla de vreo câteva luni aici, luând *interview*-uri, vizitând închisorile, fotografiind. Mi-a arătat chiar în acea seară albumul lui și colecția de autografe. Ceea ce îl încurca oarecum era capitolul asupra femeilor; nu văzuse încă *adevăratele* femei indiene. Știa foarte vag despre viața lor în *purdah*, despre drepturile lor civile și mai ales despre căsătoriile între copii. M-a întrebat de mai multe ori:

— Allan, e adevărat că tipii ăștia se însoară cu fetițe de opt ani? Ba da, am citit eu o carte a unui tip, unul care a fost pe aici treizeci de ani magistrat.

Am petrecut o foarte agreabilă seară împreună, pe terasa căminului, dar cu toate eforturile mele nu i-am putut spune prea mare lucru, căci nici eu nu cunoșteam îndeaproape viața interioară a indienelor și nu le văzusem, până atunci, decât la cinematograf și la recepții. M-am gândit însă că l-aș putea ruga pe Narendra Sen să-l invite o dată la ceai și să-l lămurească. Poate m-am gândit că, cu acest prilej, voi putea și eu privi mai îndeaproape pe Maitreyi, pe care nu o mai văzusem de-atunci, deoarece excelentele mele raporturi cu Sen se reduceau la munca noastră în comun la birou și conversațiile în mașină. Mă invitase până acum de două ori să iau ceaiul cu el, dar, cum îmi prețuiam mult timpul liber, dedicându-l în întregime fizicei matematice, îl refuzasem.

Când i-am spus că Lucien scrie o carte despre India, pe care o va tipări la Paris, și când i-am mai spus anume ce capitol îi e greu să scrie, Sen m-a rugat să-l chem îndată la ceai, chiar în după-amiaza aceea. Bucuria mea, urcând scările la cămin, să-i împărtășesc vestea! Lucien nu fusese până atunci într-o casă de indieni bogați și se pregătea să compună un reportaj desăvârșit.

— Sen ăsta al tău din ce castă e? se informă el.

— Brahman veritabil, dar câtuși de puțin ortodox. E membru fondator la „Rotary Club”, e membru la „Calcutta Club”, joacă *tennis* perfect, conduce automobilul, mănâncă pește și carne, invită europeni

la el în casă și îi prezintă nevesti-si. Are să te încânte, sunt sigur.

Trebuie să mărturisesc că surpriza mi-a fost tot atât de mare ca și a lui Lucien. Casa inginerului, în Bhowanipore, o cunoșteam, căci fusesem o dată acolo, cu mașina, să ridic niște planuri. Dar niciodată n-aș fi bănuit că în interiorul unei case bengaleze se pot găsi asemenea minunății, atâta lumină filtrată prin perdele transparente ca șalurile, atât de dulci la pipăit covoare și sofale din lână de Kashmir, și măsuțe cu picior asemenea unui talger de alamă bătută, pe care se aflau ceștile de ceai și prăjiturile bengaleze, aduse de Narendra Sen pentru lămurirea lui Lucien. Stam și priveam încăperea, parcă atunci aș fi picat în India. Viețuisem doi ani aici, și niciodată nu fusesem curios să pătrund într-o familie bengaleză, să le cunosc viața lor interioară, să le admir cel puțin lucrăturile, dacă nu sufletul. Trăisem o viață de colonii, singur cu munca mea pe șantier sau în birouri și citind cărți sau văzând spectacole pe care le-aș fi putut foarte ușor afla și în continentele albe. În după-amiaza aceea am cunoscut cele dintâi îndoieli și îmi aduc aminte că m-am întors puțin abătut acasă (Lucien era entuziasmat și își verifica impresiile, întrebându-mă pe ici, pe colo dacă a înțeles bine tot ceea ce îi spusese gazda) și cu o sumă de gânduri pe care niciodată nu le adăpostisem până atunci. Totuși, n-am scris nimic în jurnalul meu și astăzi, când caut în acele caiete orice urmă care să mi-o poată evoca pe Maitreyi, nu găsesc nimic. E ciudat cât de incapabil sunt să prevăd evenimentele esențiale, să ghicesc oamenii care schimbă mai târziu firul vieții mele.

Maitreyi mi s-a părut, atunci, mult mai frumoasă, în *sari* de culoarea ceaiului palid, cu papuci albi cusuți în argint, cu șalul asemenea cireșelor galbene, și buclele ei prea negre, ochii ei prea mari, buzele ei prea roșii creau parcă o viață mai puțin umană în acest trup înfășurat și totuși transparent, care trăia, s-ar fi spus, prin miracol nu prin biologie. O priveam cu oarecare curiozitate, căci nu izbuteam să înțeleg ce taină ascunde făptura aceasta în mișcările ei moi, de mătase, în zâmbetul timid, preliminar de panică, și mai ales în glasul ei atât de schimbat în fiecare clipă, un glas care parcă ar fi descoperit atunci anumite sunete. Vorbea o englezească fadă și corectă, de manual, dar, de câte ori începea să vorbească, și eu, și Lucien nu ne puteam opri să n-o privim; parcă ar fi chemat vorbele ei!

Ceaiul a fost plin de surprize. Lucien lua note după se gusta din fiecare prăjitură și întreba necontenit. Pentru că vorbea prost englezește și pentru că inginerul îl asigurase că înțelege franceza (fusese de două ori la Paris, la congrese, și avea în biblioteca lui nenumărate romane franțuzești, pe care, de altfel, nu le citea), el întreba din când în când în *argot*-ul lui parizian, și atunci inginerul îi răspundea zâmbind: *„Oui, oui, c'est ça”*, privindu-ne apoi extraordinar de satisfăcut. Lucien s-a rugat să-i fie îngăduit să privească mai de

aproape costumul Maitreyiei, bijuteriile și ornamentele, și inginerul a acceptat cu humor, aducându-și fata de mână, căci Maitreyi se rezemase de fereastră, cu buza de jos tremurând și cu șalul căzându-i pe frunte. A fost o scenă neasemuită acel examen al veștmintelor, acea cântărire în mâini a bijuteriilor, urmată de exclamații și entuziasm, de întrebări și răspunsuri transcrise stenografic de Lucien în carnetul lui de note, în timp ce Maitreyi nu mai știa unde să se uite și tremura toată, palidă, înspăimântată, până ce mi-a întâlnit ochii, și eu i-am zâmbit, și atunci parcă ar fi găsit un ostrov pe care să se odihnească și și-a fixat privirile în ochii mei, liniștindu-se lin, fără spasme, firesc. Nu știu cât a durat privirea aceea, dar ea nu se asemăna cu nici o privire întâlnită și îmbrățișată până atunci, și după ce a încetat examenul și Maitreyi a fugit iar lângă fereastră, ne-am sfiit amândoi să ne mai privim, într-atât fusese de clandestină și de caldă comuniunea noastră.

Pentru că nu o mai puteam privi pe ea, am privit – cu alții ochi – pe inginer și m-am întrebat cum poate fi un om atât de urât și atât de inexpresiv părintele Maitreyiei. Acum puteam vedea și eu, mai de-aproape și în voie, fața inginerului, care se asemăna atât de mult cu o broască, ochii atât de bulbucați și gura atât de mare, într-un cap rotund și tuciuriu, cu fruntea joasă și părul negru, încrețit, iar trupul scund, umerii încovoiați, pântecul diform și picioarele scurte. Simpatia și dragostea pe care le răspândea acest patron al meu erau cu atât mai greu de înțeles. Cel puțin pentru mine, Narendra Sen era un bărbat seducător, deștept și subtil, instruit, plin de humor, blând și drept.

Cum stam și-l priveam așa, intră – aducând cu ea o atmosferă stranie de căldură și panică – soția inginerului, Srimati Devi Indira, îmbrăcată într-o *sari* albastră, cu șal albastru muiat în aur și cu picioarele goale, tălpile și unghiile roșite. Doamna nu știa aproape deloc englezește și zâmbea întruna. Probabil că mâncase în acea după-amiază mult *pan*, căci avea buzele sângerii. Când am privit-o, am rămas uimit; n-aș fi crezut că e mama Maitreyiei, ci mai degrabă sora ei cea mare, într-atât era de tânără, de proaspătă și de timidă. O dată cu ea venise și cealaltă fată, Chabu, de vreo zece-unsprezece ani, care purta părul tuns și rochie de stambă, dar fără ciorapi și fără pantofi; iar pulpele și brațele ei goale, și fața ei oacheșă, frumoasă, mă făceau s-o compar în gând, amuzat, cu o țigăncușe.

Ce a fost atunci, mi-e peste putință să povestesc aici. Aste trei femei, găsindu-se laolaltă în fața noastră, se strânseră una lângă alta, cu aceeași panică în ochi, și inginerul încercă zadarnic să le încurajeze, să le facă să vorbească. Doamna a voit să servească ceaiul, dar s-a răzgândit și a lăsat-o pe Maitreyi sa facă aceasta. Din greșeala nu știu cui, ceainicul s-a vărsat pe tavă și pe pantalonii lui Lucien, și atunci toți s-au repezit să-l ajute, inginerul și-a pierdut calmul și a început să-și certe familia, aspru, în bengali, iar Lucien se scuza în franțuzește,

fără să izbutească să se facă înțeles. Narendra Sen vorbi, în cele din urmă:

— *Scusez-moi! Ici votre place.*

Fetele au alergat numaidecât să schimbe fața de mătase a fotoliului, și inginerul continua să le certe, în timp ce noi doi nu știam ce să facem cu mâinile și pe cine să privim.

Chiar Lucien era puțin încurcat, deși la plecare, în mașină, a făcut haz nespus de acest accident. Numai doamna rămăsese cu același zâmbet pe buzele înroșite și aceeași timiditate caldă în ochi.

Conversația n-a mai durat mult. Inginerul i-a arătat lui Lucien manuscrisele sanscrite din biblioteca unchiului său, fost prim-*pandit* al guvernului, apoi o serie de tablouri și cusături vechi. Eu mă apropiasem de fereastră și priveam în curte, o curte ciudată, cu ziduri înalte, cu arbuști și glicine, iar dincolo, peste casă, se înălța buchetul de freamăt al unui cocotier. Priveam fără să știu de unde vine farmecul acela, liniștea aceea nemaiîntâlnită în Calcutta. Și deodată aud un râs nestăvilit, contagios, un râs de femeie și de copil în același timp, care trecea de-a dreptul in inimă și mă înfiora. Plec mai mult capul pe fereastră și atunci zăresc în curte, trântit pe cele două trepte, trupul aproape descoperit al Maitreyiei, cu părul în ochi, cu brațele pe sâni, și o văd mișcând din picioare, cutremurându-se de râs, în cele din urmă repezindu-și papucii, cu o aruncătură de gleznă, tocmai în celălalt capăt al zidului. Nu mă săturam privind-o, iar acele câteva minute mi sau părut nesfârșite. Nu știu ce spectacol sacru îmi apărea mie râsul ei și sălbăticia acelui trup aprins. Aveam sentimentul că săvârșesc un sacrilegiu privind-o, dar nu găseam puterea să mă despart de fereastră.

Plecând, îi auzeam râsul prin toate sălile prin care am trecut.

II

Eram o dată la Tamluk și pornisem să mă plimb în susul apei. Atunci am simțit cât sunt de singur. Mi-aduc aminte că, numai cu două zile mai înainte, se logodise Norinne și chefuisem noaptea întreagă; băusem mult, dansasem până la amețire, sărutasem toate fetele și plecasem în zori cu automobilele la Lacuri. Plănuisem și o serată a pijamalelor, așa cum fusese și cea din martie trecut, când am avut eu conflictul și *match*-ul de box cu Eddy Higgering. Pe Norinne o iubisem și eu într-o vreme, așa cum iubim noi, tinerii de 24 de ani; aș fi strâns-o în brațe, aș fi dansat cu ea și aș fi sărutat-o. Atât. Și umblând agale, cu pipa într-o mână și biciușca în cealaltă, – soarele nu incendiase încă întinderea și păsările ciripeau încă prin acei măcieși cu miros de tămâie și scorțișoară – , mi-am dat deodată seama că se petrece ceva neobișnuit cu mine, că am rămas singur și am să

mor singur. Gândul acesta nu mă întrista; dimpotrivă, eram liniștit, senin, împăcat cu toată câmpia din jurul meu, și dacă mi s-ar fi spus atunci că trebuie să mor într-un ceas, nu mi-ar fi părut rău. M-aș fi întins pe iarbă, mi-aș fi pus brațele sub cap și, privind oceanul acela albastru de deasupra mea, aș fi așteptat să se scurgă minutele fără să le număr și fără să le precipit, aproape fără să le simt. Nu știu ce măreție firească și inumană trăia atunci în mine. Aș fi făcut orice, deși nu mai doream nimic. Gustul singurătății mele în această lume de minuni mă amețise. Mă gândeam la Norinne, la Harold, la ceilalți toți, și mă întrebam cum au intrat ei în viața mea, ce rost am eu printre existențele lor atât de tihnite și de mediocre. Umblam fără să înțeleg nimic.

Când m-am întors la șantier, veneam cu o poftă nebună de singurătate, de liniște, și mă bucuram că am să rămân aici, în cort, încă o săptămână, în care timp n-am să citesc jurnale și n-am să văd lumini electrice. M-a întâmpinat omul de serviciu:

— *Sahib*, aveți o telegramă din Calcutta.

Am crezut că e vorba de o recepționare a materialelor și nu m-am grăbit s-o deschid. Când am citit-o însă, am rămas câteva minute surprins și decepționat. Narendra Sen mă chema de urgență la centru. A trebuit să plec chiar în acea seară și am regretat privind la fereastra vagonului câmpia cu aburi, cu umbre palide de palmieri izolați, care mă primise dimineața atât de generoasă în sânul vieții ei fără început și fără sfârșit. Cât aș fi vrut atunci să fiu liber, să rămân în cortul meu cu lampă de gazolină și să ascult milioanele de greieri și lăcuste din preajma mea...

— Allan, îți dau o veste bună pentru dumneata, îmi vorbi inginerul. Ne trebuie un om destoinic în Assam, să inspecteze terasamentul și podurile pe linia Lumding-Sadyia. M-am gândit numaidecât la dumneata, și Consiliul te-a acceptat, pe răspunderea noastră. Ai trei zile ca să-ți aranjezi afacerile și să predai Tamlukul...

Mă privea cu o imensă bunăvoință, și fața lui urâtă se iluminase de o căldură și o dragoste care aproape mă stânjeneau. Am aflat mai târziu că avusese mult de luptat cu Consiliul, susținându-mă pe mine, un alb, căci Societatea era svarajistă și încerca să elimine pe ultimii funcționari străini, înlocuindu-i cu indieni. Postul era și mai important, și mai bine plătit, de la 250 la 400 de rupii lunar, ceea ce întrecea chiar leafa de reprezentant la „Noel and Noel”. Aveam de lucru într-o regiune nesănătoasă și necivilizată, firește, însă dragostea mea de junglă – cu care venisem în India și pe care n-o putusem încă satisface complet – biruia. Am primit și am mulțumit cu căldură. Inginerul îmi puse mâna pe umăr.

— Ni-ești foarte drag, Allan, și mie, și soției mele, și ne gândim adesea la dumneata. Păcat că nu ne înțelegi limba...

Lucrurile acestea nu mi-au dat atunci de gândit. M-am întrebat, foarte vag, de ce m-a preferat Sen pe mine înaintea tuturor conaționalilor săi și-mi răspundeam, simplu, că a făcut-o pentru calitățile mele. Am fost întotdeauna conștient de spiritul meu constructiv, de energia mea de alb civilizator, de folosul meu pentru India.

Când a aflat Harold, a ținut numaidecât să sărbătorim înaintarea mea în grad și în leafă printr-un mic banchet în „China-Town". Am invitat, fetele și am plecat cu două automobile, zgomotoși, bine dispuși și frivoli. Ieșind din Park Street și dând în Chowringhee Road, mașinile noastre s-au luat la întrecere, fiecare dintre noi urlând la șofeur (al nostru era un sikh magnific, care făcuse războiul în Franța și striga: *„Diable, diable! Vin rouge, vin blanc!"),* bătându-l pe spate, încurajându-l. Geurtie, care se așezase pe genunchii mei, mă strângea alarmată (aflase de simțitoarea urcare a salariului) și-mi spunea mereu:

— Am să cad! Ți-e frică dacă am să cad?

La întretăierea lui Dhurmtollah Street, taxiul nostru a trebuit să aștepte trecerea tramvaiului. Ceilalți ne[-o] luaseră înainte, și eram cu toții întristați de acest nenoroc. Atunci ne-am încrucișat cu mașina inginerului, și am avut o neașteptată tresărire văzându-l pe el alături de soție și de Maitreyi. M-am roșit prostește salutându-l, și mi-a zâmbit disprețuitor, iar doamna m-a privit cu o spaimă și o uimire pe care nu știam cum să le înțeleg. Singură Maitreyi și-a ridicat palmele în dreptul frunții și mi-a răspuns la salut, amuzată nespus de compania în care mă aflam și de fata pe care o țineam în brațe. Am încercat și eu să schițez acel salut indian, și am simțit, în acea clipă, cât de ridicolă era situația. Am avut atunci câteva clipe de panică, până ce mașina a putut pleca. Întorcând capul, am zărit încă fâlfâind șalul de culoarea ceaiului palid al Maitreyiei.

Tovarășii mei s-au amuzat de respectul și jena cu care salutasem „un negru".

— Am să te văd curând ducându-te să te scalzi în Gange, Allan! îmi spuse răutăcios Geurtie.

— Cum de poți avea relații cu o familie de negri? se scandaliză încă o dată Harold. Șoferul însă, care observase scena, era încântat. Când i-am plătit în fața restaurantului, mi-a spus în franțuzește, ca să nu înțeleagă ceilalți:

— *Très bien, sahib, jeune fille à vous; bahut achhal.*

A doua zi de dimineață, când m-am întâlnit cu Narendra Sen, m-a întrebat cu cel mai firesc ton:

— Cu cine erai aseară, Allan?

— Prieteni, sir, am răspuns eu supărător de politicos.

— Dar fata din brațele dumitale? Era foarte frumoasă. Îți place?

— Sunt prea ieftine ca să-mi placă, mr. Sen. Dar a trebuit să dau un *farewell-party* prietenilor mei și, pentru că erau mulți și voiam să economisim mașinile, am luat fiecare câte o fată în brațe. Nimic impropriu, sir, ca să zic așa...

Se vede că a simțit exagerarea cu care îi vorbeam, căci m-a bătut pe umăr și mi-a spus:

— Dumneata, Allan, ai alte drumuri înainte. Viața anglo-indienilor ăștia nu e demnă de dumneata. Eu aș crede că îți strică mult faptul de a trăi într-o pensiune anglo-indiană; n-ai să iubești niciodată India alături de ei...

Mă mira interesul pe care îl purta inginerul vieții mele intime. Până atunci nu mă întrebase decât dacă mă împac cu mâncarea, dacă am un *boy* cumsecade, dacă nu sufăr de căldură și de zgomot, dacă iubesc *tennis*-ul.

A trebuit să începem repede lucrul, să semnez o mulțime de hârtii, și la plecare, Sen m-a invitat să mănânc cu el la „Rotary Club". Toate scuzele mele – că nu sunt bine îmbrăcat, că mă simt obosit etc. – nu l-au putut convinge. A trebuit să accept, și *speech*-ul pe care l-a ținut în acea zi inginerul, în fața unei săli selecte și entuziaste, m-a mulțumit și m-a flatat oarecum, căci îmi dovedea încă o dată că mă aflam la masa unui om remarcabil.

În acea noapte plecam spre Shillong, Harold singur conducându-mă la gară și dându-mi ultimele sfaturi de cum să mă păzesc de șerpi, de lepră, de *malaria* și de stomac.

— Să bei *brandy* cu *soda* și *whisky* cu *soda*!... mi-a strigat el încă o dată, urându-mi drum bun.

III

Astăzi am răsfoit multă vreme jurnalul meu din Assam. Cu câtă trudă descifram însemnările de peste zi și le transcriam în caietul început o dată cu noua mea viață. Eram cuprins de un sentiment ciudat: că trăiesc o existență de pionier, că munca mea de construcții ferate în junglă este mult mai eficace pentru India decât o duzină de cărți asupra ei, că lumea aceasta atât de veche și munca noastră laolaltă atât de nouă își așteaptă încă romancierul; căci o altă Indie decât cea a reportagiilor de călătorie și a romanelor mi se dezvăluia mie atunci, printre triburi, alături de oameni cunoscuți până atunci numai etnologilor, alături de flora aceea otrăvită a Assamului, în ploaia continuă, în căldura umedă și amețitoare. Voiam să dau viață acestor locuri înecate în feregi și liane, cu oamenii lor atât de crunți și inocenți. Vroiam să le descopăr estetica și morala, și culegeam zilnic anecdote, luam fotografii, schițam genealogii. Cu cât mă afundam mai mult în sălbăticie, cu atât creștea în mine o neștiută demnitate și un

nebănuit orgoliu. Eram bun și drept în junglă, mai corect și mai calm ca în orașe.

Dar ploile... Ce nopți de luptă cu neurastenia, ascultând ritmul acela neuitat al apei pe acoperiș, revărsări fără pomină, zile întregi, întrerupte numai de ceasuri cu bură pulverizată și fierbinte, prin care treceam ca printr-o seră, căci picăturile acelea nevăzut de mici purtau cele mai istovitoare parfumuri, și anevoie puteam răbda capul plecat, ci trebuia să-l răstorn pe umeri și să alerg cu nările și buzele răsfrânte. Stăteam serile în odaia mea confortabilă și răcoroasă sau mă plimbam pe veranda *bungalow*-ului încercând să regăsesc gustul tutunului (pe care nici cele mai exagerate precauții ale mele nu-l feriseră de umezeală), și câteodată simțeam că n-am să mai pot îndura. Îmi venea atunci să strâng pumnii și să lovesc lemnul balustradei, să urlu și să pornesc prin ploaie afară, în întunerec, oriunde, într-un ținut în care cerul să nu toarne veșnic și iarba să nu fie atât de înaltă, de umedă, de cărnoasă. Aș fi vrut să văd iarăși flori, să mă plimb pe câmpii, asemenea celor din Tamluk, să simt briză sărată sau vânt uscat de deșert, căci aburii și miresmele acelea vegetale mă înnebuniseră.

Eram singur cu cei trei servitori și paznicul *bungalow*-ului, și când pica vreun călător, inspector la vreo plantație de iută sau *Departament-Agent*, sau negustor de ceai în drum spre China, beam împreună o sticlă de whisky. Beam în fiecare seară, cum terminam inspecția și veneam la *bungalow* să-mi iau baia. Era un ceas în care anevoie îmi mai simțeam carnea; dacă mă zgâriam atunci, nu mă durea. Și totuși îmi simțeam nervii ca o plasă de argint-viu, tremuram, aveam răsuflarea fierbinte, amețeam de câte ori trebuia să mă ridic de pe scaun și priveam în gol, fără voință, fără timp. Feciorul îmi aducea pe măsuță sticla de whisky și butelia cu *soda*, și beam rar, cu bărbia rezemată pe piept, în pijama, întins moale pe *chaise-longue-ul* portativ, până ce simțeam o căldură blândă dezmorțindu-mi trupul și, atunci, săream în sus, îmi strângeam tâmplele, mă îmbrăcam și plecam să mă plimb prin ploaie. Respirând văzduhul acela cu picături pulverizate și calde, tânjeam la o viață modestă și fericită, o fermă prin apropierea unui oraș, unde aș fi putut ajunge în fiecare zi cu automobilul. Erau ceasurile mele de slăbiciune acele rătăciri prin ploaie. Rămâneam până ce mă apuca pofta de lucru sau de somn. Dormeam mult și greu, mai ales când am lucrat acele trei săptămâni la patruzeci de mile nord de Sadyia. Veneam la *bungalow* cu mașina, câteodată chiar după miezul nopții, căci trebuia să ocolim drumurile joase și alegeam numai șoselele de pe pantă. Adormeam îmbrăcat și nespălat, după ce înghițeam o ceașcă de ceai cu rom mult și chinină, căci a doua zi, înainte de nouă, trebuia să fim porniți la drum. Neglijasem tot mai mult toaleta. Nu mai era nici un alb prin toată regiunea în acele luni de *monsoon* în toi; numai câteva familii de eurasieni, la care mă

abăteam câteodată, din plictiseală, ca să mai aud vorbindu-se englezește și să bem împreună.

Duminecile, în timp ce servitorii mei plecau cu trenul la Shillong după provizii, dormeam până la prânz, mă deșteptam cu capul greu și cu gura încleiată și rămâneam ziua întreagă în pat, transcriindu-mi în jurnal însemnările. Voiam să public mai târziu o carte despre adevărata viață a albului în Assam și mă analizam cât puteam mai precis; zilele mele de marasm și neurastenie, alături de zilele, mai numeroase, firește, de pionierat, de orgolios efort, de creștere.

În tot decursul lui iulie n-am fost decât o singură dată la Shillong și, acolo, am sorbit soarele, am văzut iarăși cinematograf, mi-am reparat patefonul, mi-am cumpărat romane polițiste, singurele pe care mai eram în stare să le citesc de când venisem în Assam. Totuși, știam că munca mea e bine apreciată la centru, și aceasta nu prin agentul nostru din Shillong, – un irlandez îngâmfat, care încercase să mă facă să aștept la ușă – , ci direct de la Narendra Sen, care-mi scria aproape săptămânal câteva rânduri dictate dactilografului, calde și prietenești. În octombrie aveam concediu o lună. Dar puteam veni la Calcutta și pe la mijlocul lui august, dacă predam raportul și încheiam inspecția și reparația acelor puncte dificile din apropierea Sadyiei.

S-a întâmplat însă ceva de care mă temeam, în ceasurile mele de totală depresiune. La începutul lunii august m-am îmbolnăvit de *malaria*, o *malaria* gravă, întovărășită de un surmenaj nervos. Venisem cu câteva ceasuri mai devreme la *bungalow* și mi s-a părut ceaiul fără nici un gust. Aveam febră și tremuram. M-am culcat după ce înghițisem trei pahare cu brandy, amintindu-mi sfaturile lui Harold. Dar a doua zi am început să aiurez, și fiind chemat un eurasian, mr. Frank, el înțelese că e *malaria*, și m-au dus chiar în după-amiaza aceea la Sadyia. Soarele ardea de minune, și vedeam flori și paseri, iar în gară m-a zguduit prezența unei femei; nu mai întâlnisem femei albe de patru luni.

De-atunci nu-mi mai amintesc nimic. Știu că am fost dus la Shillong și instalat în spitalul european de acolo, că s-a telegrafiat la Calcutta și, până să sosească înlocuitorul meu, a venit mr. Sen să mă vadă, la spital. Peste cinci zile, într-un compartiment clasa I, cu două surori de caritate și cu Harold, plecam spre Calcutta, unde am fost internat direct în spitalul de medicină tropicală.

...M-am deșteptat într-o dimineață și am privit surprins încăperea aceea albă – mirosind a zahăr ars și a amoniac – și pe doamna care citea confortabil într-un jeț aproape de fereastră. Câteva minute am ascultat șuierul ventilatorului, încercând să aflu cine îmi vorbise mie, chiar atunci, de *Lord Jim* al lui Joseph Conrad. Îl auzisem, îi știam glasul și cât n-aș fi dat să mă pot ridica din pat și să-i spun că romanul e mediocru, că nici pe departe nu-l pot asemăna cărții mele favorite

Almayer's Folly, scrisă de Conrad în tinerețe.

— Cine n-a citit *Almayer's Folly* nu cunoaște încă talentul lui Conrad, spusei eu tare către doamna care își continua lectura cu fața întoarsă către fereastră.

— Dumnezeule! Vasăzică, n-ai surzit?! exclamă surprinsă la culme doamna, apropiindu-se de mine și sunând. Vrei ceva?

— Vreau să mă rad, spusei eu calm, mângâindu-mi obrajii, pe care-i simții scofâlciți și reci sub barba crescută în voie. Vă rog să mă iertați dacă mă prezint astfel în fața domniei voastre. Cred că am fost adus aici în timp ca aiuram. Vă rog încă o dată să mă iertați.

Femeia râse cu poftă. Apoi, serioasă deodată:

— Bine că v-ați venit în fire. Desperasem. Ar trebui să telefonez domnului Carr. Bietul băiat a întrebat în fiecare zi de dumneavoastră.

Gândul că Harold s-a interesat de mine m-a mișcat atât de profund, încât mă podidiră lacrimile. Mi se părea că sunt singur, părăsit undeva fără prieteni și fără cunoscuți, și mi-era teamă de moarte. Mă vedeam mort aici, la cinci săptămâni depărtare de țara mea, și gândul acesta mă paraliza, frica îmi înghețase obrajii.

— Ce ai? întrebă ciudat doamna.

— Nimic; vreau să mă rad, mințiii eu, căci mi se părea că n-are să mă înțeleagă. Dar lacrimile nu conteneau, și atunci o întrebai șoptit:

— Credeți că am să mă fac bine, că am să mai văd New Yorkul și Parisul? Am să mai fiu iarăși zdravăn?

Nu-mi aduc aminte ce a răspuns, deși ziua deșteptării mi-a rămas bine fixată în minte. Au venit câțiva doctori, europeni, apoi a intrat Harold, care mi-a strâns mâna două-trei minute în șir.

— Bine, mă?! Bine, mă?! întrebă el, privindu-mă.

Mi-a spus o mulțime de lucruri care m-au amuzat: Geurtie flirtează acum cu un manager de la „Middle Bank", un tip subțire, care nu îndrăznește decât s-o sărute și o duce la cinema în locuri de trei rupii și opt annas. Norinne, căsătorită, e mai puțin frumoasă. În odaia mea din Wellesley Street s-a mutat o familie da anglo-indieni sărmani; el, tânăr, aduce fetițe de școală în odaie și le pipăie în fața nevestei, însărcinată în ultima lună, care îi spune:

— Jack, iar ai să te turburi...

În timp ce noi vorbeam prostii, veni, inginerul, care îmi strânse mâna cu căldură și mă mângâie pe frunte, privindu-mă lung. I-l prezentai pe Harold, care-i spuse obraznic:

— Încântat să vă cunosc, mr. Sen.

— Allan, ai întrecut măsura lucrând, de aceea ai căzut bolnav, mă consolă inginerul. Să n-ai nici o grijă, am aranjat eu totul.

Vedeam că e stânjenit de Harold și că mi-ar fi spus mai multe, dacă am fi rămas singuri. A făgăduit să revină a doua zi, pe seară, după ce va termina lucrul.

— Tipul ăsta e groaznic, reflectă Harold. Mă mir de ce-ți poartă atâta interes. Nu cumva vrea să te însoare cu fiică-sa?

— Ești absurd, Harold, mă revoltai eu ipocrit, roșind.

Imaginea Maitreyiei, de care mă despărțisem de mult, îmi apăru iarăși în fața ochilor, de astă dată mai caldă, mai umană, aproape zeflemitoare, cu zâmbetul ei fardat (căci, ceea ce e curios, fața ei și fața doamnei Sen se împlineau una pe alta în memoria mea, și gura înroșită de *pan* a mamei trecea alături de ochii mari și părul negru, adunat pe ceafă, al fetei). Rămăsei câteva clipe contemplând-o, cu o mirare și o dulce suferință ispitindu-mi sufletul (să fi fost absența ei, să fi fost teama că în curând va trebui s-o văd și poate să-i vorbesc?). Prezența lui Harold mi se păru deodată o impietate, și nu știam cum să-mi explic sentimentul acesta ciudat; nu era în nici un caz dragoste, și nici respect nu era, pentru că Maitreyi mi se păruse până atunci o bengaleză îngâmfată și stranie, care disprețuiește albii și e atrasă totuși de ei. Tot ce mi-a spus Harold nu m-a mai interesat. Aș fi vrut să plece, să pot rămâne singur. Se întâmplau prea multe într-o singură zi.

Printre acele multe ghiceam prea bine că se află și imaginea Maitreyiei, răsărită deodată într-o conștiință scăpată de febră, imagine pe care nu știam unde s-o așez și ce să-i spun când ea va ajunge prezentă.

Nu fusesem niciodată bolnav, și convalescența aceasta, care se vestea lungă, mă neliniștea. Aș fi vrut să zvârl de pe mine cearceaful, să-mi caut pe undeva hainele și s-o pornesc haihui prin Calcutta, de luminile căreia mi-era dor. Aș fi vrut să ajung în „Orașul chinezesc” și să mănânc *dau* – acei tăiței fierți în unt, cu praz și vegele multe, cu homari și gălbenușuri de ouă – și să mă opresc la întoarcere la „Firpos”, să ascult jazz-ul cu un *cocktail* bun în față. Toată sănătatea mea de alb orgolios se împotrivea regimului anost al sanatoriului. Nu puteam face nimic, nici cel puțin fuma.

Mă plângeam a doua zi fetelor, – Geurtie și Clara – , care veniseră cu ciocolată, țigări și fructe:

— Aș vrea să fug de aici și să-mi fac de cap.

Harold plănuia un chef monstru, cu prelungire la Lacuri, în noaptea când voi ieși din sanatoriu. Geurtie, precisă, căută o bucată de hârtie și un creion, ca să facă liste invitaților. Pe cei doi Simpson nu îi va chema, pentru că Isaac se ascunde prin colțuri și bea whisky pur, iar Gerald fură țigări; l-a văzut chiar ea la logodna Norinnei. Va trebui, neapărat, s-o invităm pe Catherine, care a întrebat tot timpul de mine și i-a părut atât de rău când a aflat că sunt bolnav la sanatoriu. Despre frații Huber, cu frumoasa Ivy, vom mai vorbi. Ceilalți se știu.

Ascultând-o cum înseamnă nume și decide pentru mine, nu știam dacă trebuie să mă întristez sau să mă amuz. O priveam, și ochii îmi alunecau adesea de pe chipul ei în gol.

— Domnul Sen, anunță sora.

Am avut atunci aceeași dezorientare pe care o am de câte ori trebuie să pun față în fața pe un indian pe care îl respect cu tineri sau tinere eurasiene. Fetele au întors curioase capetele către ușă. A intrat, cu același zâmbet lărgindu-i gura, Narendra Sen; iar după el, cu ezitări și pași moi, Maitreyi. Am simțit cum mi se oprește inima și mi-am dat îndată seama că sunt nebărbierit de o zi, că mă aflu într-o pijama streină care mă defavorizează, că, în sfârșit, sunt ridicul. Am strâns mâna inginerului, prefăcându-mă suferind (ca să-mi acopăr orice eventuală inepție), și am dus palmele la frunte, salutând cu o comică seriozitate pe Maitreyi. Dar care nu-mi fu mirarea când, prezentând-o felelor, se îndreptă hotărât către ele și la strânse mâinile, întrebându-le politicos:

— *How do you do?...*

— Fiică-mea cunoaște două coduri de eleganță, râse inginerul (trăgând cu ochii la Geurtie, pe care a spionat-o apoi tot timpul, mai ales după ce spunea ceva de spirit). Codul acesta, occidental, îl aplică însă numai față de doamne și domnișoare.

Eu stam ca pe ghimpi. Fetele începură să vorbească între ele, chemându-l și pe Harold, iar inginerul explică ceva în bengali fiicei sale, care privea jur-împrejur cu o curiozitate aprinsă și zeflemitoare totodată. Atunci am observat că, de câte ori ascultă atent ceva care i se spune cu seriozitate, pe buzele Maitreyiei flutură un imperceptibil zâmbet de ironie, de sălbatec sarcasm, pe care anevoie l-ai fi crezut aievea pe fața aceea atât de inocentă și înspăimântată. Mă întrebam atunci puțin mâniat de stângăcia mea, ce mă turbură în prezența acestei fete, care nu are nimic fascinant, pe care n-aș putea-o iubi niciodată, cu care mă voi întâlni sporadic și inutil.

— Când veniți la noi, domnule Allan?

Glasul ei sună straniu, și cei trei întoarseră capetele s-o privească.

— Îndată ce mă voi face bine... (Și ezitai, căci nu știam cum să-i spun: *miss* nu se potrivea, *devi* nu îndrăzneam; încurcătura mă făcea să roșesc și începui să mă scuz.) Iertați-mă dacă m-ați găsit nebărbierit și odaia așa cum e, deranjată. M-am simțit atât de rău astăzi (și schițai același gest fals, de extenuare, rugându-mă în gând să plece odată și să curme o situație care mi se părea insuportabilă).

— Știi, Allan, că m-am hotărât să te invit să locuiești la mine, vorbi inginerul. Soția mea mi-a dat ideea. Dumneata nu ești obișnuit cu mâncările acestea de la noi și, dacă va trebui să rămâi în Calcutta, mi-e teamă că viața de aici, așa cum ești slăbit de boală, te va ruina. Apoi, mai e un lucru; ai economisi o sumă importantă de bani și, după un an, doi, ai putea pleca să-ți vezi familia. Pentru noi, prezența dumitale cred că nu mai e nevoie să-ți spun...

Își încheie vorba cu același zâmbet umed și lung de broască.

Maitreyi mă privi drept în ochi, fără să-mi spună ceva, fără să întrebe, așteptând. Ce ciudă mi-e acum că n-am notat îndată după plecarea lor foarte turburătoarea stare de suflet pricinuită de cuvintele lui Narendra Sen. Mi-aduc aminte vag (și vagul acesta se datorește nu atât depărtării în timp, cât nenumăratelor sentimente și revolte pe care le-am încercat eu de-atunci și care aproape au neutralizat, au estompat în cenușiu și banal preliminariile), mi-aduc aminte că strigau în mine două suflete; unul mă îndemna către viața nouă, pe care nici un alb, după știința mea, nu o cunoscuse de-a dreptul din izvor, o viață pe care vizita lui Lucien mi-o relevase ca pe o minune, pe care prezența Maitreyiei o făcea mai tainică și mai fascinantă ca o legendă, către care mă simțeam atras și dezarmat; și celălalt suflet se revolta împotriva conspirației acesteia din umbră a șefului meu pentru a-mi paraliza libertatea și a mă implica într-o existență cu rigori și mistere, unde petrecerile mele tinerești vor trebui sacrificate, băuturile excluse, cinematografele rărite. Simțeam tot atât de organic și tot atât de „ale mele" ambele îndemnuri. Dar nu puteam întârzia peste măsură răspunsul și mulțumirile mele.

— Vă rămân atât de îndatorat, mr. Sen. Dar mi-e teamă să nu vă deranjez, îngânai eu cu ochii la fete, care savurau cu ciudă prizonieratul meu (inginerul și cu Maitreyi erau chiar lângă pat, Harold și fetele aproape de fereastră).

— Nu vorbi prostii, râse Narendra Sen. Sunt atâtea odăi libere, jos, lângă bibliotecă. Și apoi, prezența dumitale va fi încă un ferment în opera de civilizare a familiei mele, crede-mă. (A spus asta pe un ton ironic? mă întrebam.)

Îmi aduc aminte că, vorbind odată cu fetele despre inginer și despre frumoasa lui fiică, le-am spus în glumă că am nevoie de ajutorul lor, și iată cum: dacă ne vom întâlni, – fiind de față și inginerul, și ele, și eu – , Geurtie să mă întrebe inocentă: „Allan, ce-ți mai face iubita?" Eu mă voi preface stingherit, voi încerca să fac semne, dar Geurtie va vorbi înainte: „Haide, nu te mai preface că nu știi despre cine e vorba! Te întreb ce mai face Norinne (sau Isabel, sau Lilian, orice nume de fată îi va veni în minte)?"

Uitasem aproape de gluma aceasta, când Geurtie se îndreptă către mine și mă întrebă, clipind șireată din ochi:

— Allan, ce-ți mai face iubita?!

Și, fără să mai aștepte un răspuns (Inginerul rămase cu zâmbetul înghețat pe buzele lui groase, Maitreyi ridică ușor capul s-o privească), Geurtie continuă, pare-se foarte bine dispusă:

— Haide, nu te mai preface! Trebuie s-o întrebi și pe ea înainte de a te muta la mr. Sen, Nu e așa?

— Fără îndoială, încuviință, încercând să rânjească, inginerul.

Maitreyi o privea cu o adevărată mirare, apoi își pironi privirile în

ochii tatălui.

— Ți-am adus ceva de citit, Allan, vorbi inginerul repede, ca să curme scena. Fiica mea a ales *Out of the East* a lui Lafcadio Hearn. Dar acum e prea târziu ca să-ți mai citească.

— N-am să pot ceti deloc, *baba*, vorbi Maitreyi. Englezeasca mea e incomprehensibilă (spuse cuvântul acesta cu o vădită grijă de pronunție și accent).

— Dar, Allan, nu mi-ai spus nimic despre iubita ta, reveni Geurtie, nemulțumită că intervenția ei n-a corespuns așteptărilor.

— Oh. Lasă-mă, că n-am nici o iubită! strigai eu, înfuriat și de prostia mea, și de prostia ei.

— Minte, spuse ea mai încet, aproape confidențial, către inginer. E un mare crai... Scenă. Inginerul își privea fiica zăpăcit și încurcat. Maitreyi îi privea pe toți cu ochii ei absenți, inumani. Harold credea că bătălia a fost câștigată și-mi făcea semne de lângă fereastră. Mie mi se părea totul ridicul la culme; și, cum într-o situație ridiculă sunt incapabil să iau vreo hotărâre, ci aștept să intervină vreo minune s-o curme, îmi fixasem ochii într-un punct fix și-mi frecam fruntea, să mă scot astfel din eventual printr-o durere mimată.

— E timpul să-l lăsăm pe Allan să se odihnească, spuse mr. Sen, strângându-mi mâna.

— Venim și noi acum, adăogă Harold, luându-și rămas-bun de la inginer și de la Maitreyi (pe care, de altfel, nu știa cum s-o salute).

După ce plecară, fetele se apropiară bufnind de patul meu și începură să mă felicite ironic.

— Hei, Allan, ești pierdut, băiete! vorbi Geurtie.

— Dar nu e urâtă, spuse în treacăt Clara, numai că mi se pare murdară, ca orice indiană. Cu ce-și dă pe păr?

Pe mine, lașitatea mă cuceri deodată. Începui să bârfesc și pe inginer, și pe Maitreyi, fără să cred un cuvânt din cele ce spuneam, dar ascultând amuzat cele ce-mi vorbeau fetele și Harold. Orice urmă de fascinație și respect pieri din conștiința mea. Mai ales că nu înțelegeam nimic din cele ce se petrecuseră.

— Hai să revedem lista, își aminti Geurtie. Cred că ar fi bine să invităm și pe frații Huber. Cel mare, David, are mașină... *Apropos,* ce zici de prezența mea de spirit cu „iubita"? Te-am salvat, Allan, să știi...

IV

Mă deșteptam în fiecare dimineață cu o nouă mirare. Patul meu de campanie se afla chiar lângă ușă, și cele dintâi priviri descopereau o încăpere ciudată, cu fereastra înaltă și zăbrelită, pereții vopsiți în verde, un vast fotoliu de paie și două taburete, alături de o masă de

lucru, câteva litotipii bengalice, bătute în ținte de partea dreaptă a bibliotecii. Îmi trebuiau câteva minute ca să-mi amintesc unde mă aflu, să înțeleg acele zgomote surde care veneau de afară, pe fereastra deschisă, sau de pe coridor, prin ușa lată, pe care o închideam noaptea cu o bară de lemn. Dădeam la o parte învelitoarea spumoasă care atârna deasupra patului și plecam să mă spăl în curte, într-o cabină de tablă care acoperea cada de ciment, în care servitorii turnau de cu seară câteva duzini de găleți cu apă. Era un ceremonial nou și reconfortant dușul acesta improvizat în mijlocul curții. Scoteam apa cu o cană și o zvârleam pe trup, tremurând tot, căci era iarnă și curtea pietruită. Dar eram mândru de curajul acesta al meu; ceilalți aduceau cu ei și câte o găleată cu apă caldă și, când au aflat că îmi iau întotdeauna dușul rece, nu și-au putut ascunde mirarea și admirația. Câteva zile, toată casa n-a vorbit decât despre baia mea de dimineață, fără apă caldă. Așteptam să-mi spună ceva și Maitreyi, pe care o întâlneam devreme de tot, la ceai, într-o *sari* albă, simplă, și cu picioarele goale. Și într-o zi mi-a spus (primele ei cuvinte neoficiale):

— În țara dumneavoastră trebuie să fie foarte frig. De aceea sunteți albi...

A pronunțat cuvântul „alb” cu oarecare invidie și melancolie, uitându-și fără voie câteva clipe mai mult privirea pe brațul meu, așa cum se rezemase de masă, jumătate gol în bluza de lucru. Am fost și surprins, și încântat ghicind invidia aceasta, dar zadarnic încercam să continuu conversația. Maitreyi și-a sfârșit ceaiul ascultându-ne, pe mine și pe inginer, și aprobându-mă de câte ori o întrebam direct.

Nu vorbeam aproape niciodată împreună. O zăream trecând pe coridor, o auzeam cântând, știam de ea că își petrece o bună parte din zi închisă în odaie sau pe terasă și mă înciuda grozav ființa aceasta atât de aproape de mine și totuși atât de streină. Mi se părea, de altfel, că eram tot timpul observat, nu din cine știe ce bănuială, ci pentru că se temeau toți să nu fiu stingherit în noua mea locuință. Când rămâneam singur, râzând de tot ceea ce îmi apărea straniu și neînțeles, primeam la fiecare ceas prăjituri și fructe, ceai cu lapte sau nuci de cocos bine curățite. Mi le aducea un servitor, cu bustul descoperit și păros, singurul cu care puteam schimba câteva cuvinte în hindusthani. Îl observasem cum privește lacom lucrurile mele, așa cum sta turcește lângă ușă și mă sorbea din ochi, neîndurându-se să plece, întrebându-mă dacă patul e destul de bun, dacă învelitoarea mă apără bine de țânțari, dacă îmi place laptele crud, dacă am frați și surori, dacă mi-e dor de țară, și știam că într-o cameră de sus îl așteaptă doamna Sen și celelalte femei (pe care nu le cunoscusem), și lor le va repeta cuvânt cu cuvânt tot ceea ce vorbisem.

Maitreyi mi se părea mândră și disprețuitoare. Adesea, la masă, îi surprindeam un zâmbet distant și puțin răutăcios. Pleca întotdeauna

mai devreme, ca să mănânce *pan*, și cum trecea într-o odaie vecină începea să râdă și să vorbească Bengali. Cu mine nu vorbea niciodată când ne aflam mai mulți laolaltă; iar dacă o întâlneam singură, nu îndrăzneam eu. Mi-era teamă să nu calc vreo regulă din acel necunoscut ceremonial al bunei-purtări indiene. De aceea mă prefăceam adeseori că n-o văd și mă retrăgeam în odaia mea. Mă întrebam câteodată ce crede ea despre mine, ce fel de suflet ascunde sub expresia aceea atât de schimbătoare a feței (căci erau zile când se urâțea și zile când era frumoasă de nu mă puteam sătura privind-o). Mă întrebam, mai ales, dacă e stupidă ca toate celelalte fete sau dacă e, într-adevăr, simplă ca o primitivă, așa cum îmi închipuiam eu că sunt indienele. Și apoi, ca să nu mă las furat de gânduri inutile, scuturam cenușa pipei și mă reîntorceam în lectură. Biblioteca inginerului ocupa două odăi la parter, și în fiecare zi aduceam pe masa mea alte cărți.

O dată – trecuseră numai câteva săptămâni de la venirea mea în Bhowanipore – m-am întâlnit cu Maitreyi în verandă. O salutai aproape automat, împreunând palmele în dreptul frunții, căci nu știu de ce mi se părea stupid să ridic cascheta colonială în fața unei indiene (poate credeam că aș putea-o jicni cu un salut strein rasei ei; sau poate o salutam așa ca să-i capăt încrederea).

— Cine v-a învățat salutul nostru? întrebă ea, zâmbindu-mi neașteptat de prietenește.

— Dumneata. (Îmi amintii scena, penibilă, a întâlnirii din mașină.)

Mă privi o clipă, figura i se descompuse de o frică aproape carnală, buza îi tremură și fugi pe coridor, fără să-mi spună un alt cuvânt. Intrai în cameră stânjenit. Mă hotărâi să-i spui inginerului toate acestea, să-i mărturisesc cât de încurcat sunt, să-i cer să mă învețe ceva.

La câteva zile după aceea, când eu mă întorsesem de la birou și stăteam trântit pe pat, obosit, fără gânduri, Maitreyi a bătut la ușa mea.

— Vă rog să-mi spuneți când se întoarce tata, vorbi ea, rezemându-se intimidată de ușă.

Sării în sus zăpăcit (mărturisesc că nu știam cum să mă port cu fata aceasta) și-i spusei tot ce știam, în mai multe cuvinte decât ar fi fost nevoie și fără să îndrăznesc s-o poftesc înlăuntru, să șadă.

— Mama m-a trimis să vă întreb, adăugă ea, timidă, țintuindu-și totuși privirile în ochii mei. Nu vă distrați destul în casa noastră și de aceea rămâneți ceasuri întregi singur aici în odaie. Mama spune că, dacă lucrați după spusul soarelui, vă îmbolnăviți.

— Ce-aș putea face altceva? o întreb.

— Dacă vreți, vorbiți cu mine... Sau vă plimbați.

— Nu mai am prieteni, îi spun sincer, apropiindu-mă de ușă, nu mai

am la cine să mă duc. Mă plimb destul când mă întorc de la lucru.

— Vă distrați mult mai bine acolo, în Wellesley Street, vorbi ea, zâmbind. Apoi, parcă și-ar fi amintit ceva, se îndreptă către verandă. Mă duc să văd dacă au venit scrisori.

Rămăsei rezemat de ușă, așteptând-o. Fredona un cântec fără melodie, așa cum auzeam serile, înainte de a adormi, din odaia ei. Știam că sus, cu ferestrele în ulicioara ce străbate maidanul și cu o ușă în balconul bine înveșmântat în glicine cu floare roșie, se află odaia ei. O auzeam cântând și certându-și sora cea mică, o simțeam vag când ieșea în balcon, și de acolo venea glasul scurt, de pasăre surprinsă, când răspundea la vreo chemare de jos: *„Giace!”*.

Se întoarse cu câteva scrisori și se opri în fața mea, încercând să lege cheia de colțul *sari*-ei.

— Eu am grija cutiei de scrisori, spuse mândră. Dar mie nu-mi scrie nimeni, adăogă, puțin întristată, privind numele pe plicuri.

— Cine să vă scrie?

— Oamenii. De ce mai e poștă, dacă nu primesc scrisori de la oameni pe care nu-i văd?

O privii fără să înțeleg. Rămase și ea, câteva clipe, gândindu-se speriată la ceva și închizând ochii.

— Mi s-a părut c-am făcut o greșeală de gramatică, își mărturisi ea turburarea.

— N-a fost nici o greșeală.

— Atunci de ce mă priveați așa?

— Nu prea înțelegeam. Cum să vă scrie oameni necunoscuți?

— Nu se poate, nu e așa? Și tata spune același lucru. Tata spune că sunteți foarte inteligent, e adevărat?

Zâmbii prostește și încercai să fac o glumă, dar ea continuă:

— Vreți să vedeți terasa?

Acceptai cu bucurie, căci tânjeam să mă tolănesc acolo, pe acoperișul casei, să privesc în voie cerul, grupurile de cocotieri și grădina, să văd de sus cartierul acesta numai parcuri și vile, în care mă rătăceam la început aproape în fiecare zi.

— Pot veni așa cum sunt?

Mă privi mirată. Explicai:

— Sunt în pantofi de *tennis*, fără ciorapi, n-am guler, n-am haină.

Continuă să mă privească. Apoi întrebă deodată, straniu de curioasă:

— La dumneavoastră cum se suie lumea pe terasă?

— Noi n-avem terase.

— Deloc, deloc?

— Deloc.

— Trebuie să fie trist. Cum vedeți, atunci, soarele?

— Pe stradă, la câmp, cum se vede soarele.

Se gândi o clipă.

— De aceea sunteți albi. Sunteți foarte frumoși. Și eu aș vrea să fiu albă, nu se poate asta, nu e așa?

— Nu știu, dar bănuiesc că nu. Pudră.

Avu o uitătură de dispreț.

— Pudra se spală. Dumneavoastră v-ați pudrat când erați mic?

— Nu, nimeni nu se pudrează când e mic…

Mă privi fericită.

— Dacă vă pudrați, vă îmbolnăveați. Și Tolstoi spune așa.

Iarăși mă mirai, și o priveam probabil foarte amuzat, căci numaidecât deveni serioasă.

— Nu cunoașteți pe contele Lew Tolstoi (pronunță pe Lew în englezește: *Liu*), marele scriitor rus? Scrie foarte frumos; și a fost bogat, dar la bătrânețe a lăsat totul și s-a retras în pădure; parcă ar fi fost indian…

Își aduse aminte de terasă și mă pofti. Urcarăm amândoi scările, eu puțin intimidat, pentru că trebuia să trec prin fața odăiei femeilor, ea încercând să vorbească tare, ca să o audă maică-sa și – cum mi-a mărturisit în urmă – să știe că „mă distrează". (Gazda mea nu dormise câteva nopți gândindu-se cât de greu îmi va fi mie fără „distracții": fără muzică, fără prieteni, fără patefon.) Când ajunsei sus, mă cuprinse deodată o nemărginită bucurie. Niciodată n-aș fi ghicit cât de schimbată se vede lumea de pe acoperișul unei case, cât de liniștită apare cetatea, cât de verde e cartierul nostru. Treceam în fiecare zi pe lângă arborii din Bhowanipore, dar niciodată n-aș fi crezut că sunt atât de mulți. Mă rezemai de parapet și privii în jos, în curte. Îmi amintii ziua când am zărit-o pe Maitreyi trântită pe trepte și râzând. Mi se părea c-au trecut ani de-atunci. Trecuseră ani și de când Maitreyi venise să mă întrebe, fricoasă, la ușa odăiei mele: „Vă rog să-mi spuneți când se întoarce tata"… N-o înțelegeam; mi se părea că e un copil, o primitivă. Mă atrăgeau vorbele ei, mă încântau gândirea ei incoherentă, naivitățile ei, și multă vreme, mai târziu, mi-a plăcut să mă consider om întreg alături de această barbară.

— Sora mea nu vorbește bine englezește, îmi spuse venind cu Chabu de mână, dar înțelege totul. Vă roagă să-i spuneți o poveste… Și mie îmi plac poveștile.

Rămăsei iarăși sec și inert în fața fetelor astea, care se țineau de mână, sub cerul unui început de seară așa cum niciodată nu văzusem. Am avut o senzație ciudată de vis, de decor schimbat într-o clipită. Parcă s-ar fi ridicat de undeva o cortină. Sau poate mă schimbasem eu; nu știu.

— N-am mai citit de mult povești, răspunsei după o destul de lungă pauză. Și apoi, mai e ceva: eu nu știu să povestesc. E un dar ăsta al poveștilor. Nu-l are oricine.

Se întristară amândouă, atât de spontan și de sincer, încât mă simții vinovat și începui a mă gândi dacă nu cumva tot îmi mai aduc ceva aminte din toate poveștile pe care le citisem în copilărie. Nu-mi venea nici una în minte. Mă simțeam neghiob, și conștiința opacității mele mă paraliza. Trecui repede în revistă: Perrault, Grimm, Andersen, Lafcadio Hearn. Mi se păreau toate cunoscute. Mi se părea că aș fi ridicol să le spun povestea Scufiței Roșii sau a principesei adormite, sau a comorii fermecate. Aș fi vrut să știu o poveste minunată, cu aventuri și complicații multe, care să-i placă și Maitreyiei. Să fie, în sfârșit, demnă de un tânăr inteligent și cetit; să fie originală, impresionantă, simbolică. Și nu-mi trecea prin minte nici o astfel de poveste simbolică.

— Spune-mi o poveste cu un pom, vorbi Chabu, privindu-și sora ca să înțeleagă dacă se exprimase bine.

Mă gândii că aș putea improviza ceva și începui:

— A fost odată un pom și, la rădăcina pomului, se afla ascunsă o comoară. Un cavaler...

— Ce e aia cavaler? întrebă Chabu.

Soră-sa o lămuri în bengali, în timp ce eu încercam să ghicesc ce am să spun mai departe.

— Un cavaler visă într-o noapte că o zână îi arată locul comoarei. (Mi se păru atât de ridicol ceea ce spusesem, încât îmi fu rușine să privesc fetele și mă aplecai să-mi înnod șireturile pantofilor.) Cu ajutorul unei oglinzi fermecate, cavalerul găsi comoara. (Îmi era peste putință să continuu. Mi se părea că Maitreyi înțelege jena mea, dar când ridicai ochii, o văzui că asculta foarte atentă si, aparent, foarte interesată de cele ce vor urma.) Care îi fu însă mirarea, când peste comoară descoperi un balaur viu, cu ochi de jăratec și gura de foc. (Roșii pronunțând ultimele cuvinte.) Atunci...

— Dar pomul? întrerupse Chabu... Ce-a zis pomul?

— Acela nu era un pom fermecat și n-avea darul vorbirii: așa că n-a zis nimic.

— Dar de ce trebuie să fie fermecat ca să poată vorbi? întrebă Chabu. Mă simții puțin încurcat și-mi spusei în gând: panteism.

— În sfârșit, așa e povestea; nu toți pomii au suflet, numai cei fermecați. Chabu vorbi ceva foarte aprins cu Maitreyi, și pentru întâia dată regretai că nu le înțeleg deloc limba. Erau sunete dulci, italienești, și vocale prelungite, parcă dintr-un moment în altul ar fi trebuit să se continue în cântec.

— Ce spune? mă adresai eu către Maitreyi.

— Mă întreabă dacă pomul ei are suflet. Eu i-am spus că toți pomii au suflet.

— Dar are ea un pom al ei?

— Nu e chiar pom. E arbustul din curte, acela cu ramurile pe balustrada verandei. Chabu îi dă în fiecare zi de mâncare: turtă și prăjituri, și firimituri din tot ce mănâncă ea.

Eram fericit și-mi repetam în gând: panteism, panteism. Mă gândeam ce documente rare am eu în față.

— Bine, Chabu, dar pomul nu mănâncă turte.

— Dar eu mănânc! răspunse ea foarte mirată de observația mea.

Mi se părea că descoperirea aceasta nu trebuie pierdută, și, pretextând că mă duc să fumez o pipă, mă coborâi în odaia mea. Închisei ușa cu bara și scrisei în jurnal: „Prima discuție cu Maitreyi. De remarcat primitivismul gândirii ei. Un copil care a cetit prea multe. Astăzi, pe terasă, o întâmplare penibilă cu povestitul. Sunt incapabil să spun povești; probabil, jena mea de tot ceea ce e inocent și naiv. Revelația a fost Chabu, un suflet panteist. Nu face deosebire dintre sentimentele ei și ale obiectelor; de pildă, dă turte unui pom, pentru că ea mănâncă turte, deși știe că *pomul* nu poate mânca. Foarte interesant."

După ce am însemnat în jurnal acele câteva linii, m-am întins pe pat și m-am lăsat în voia gândurilor. Nu știu ce îndoieli m-au străbătut atunci, căci m-am ridicat după câteva minute, am redeschis jurnalul și am adăugat: „Poate mă înșel...".

Seara am lucrat cu inginerul în biroul lui. Înainte de a ne despărți, își rezemă mâna de umărul meu și-mi spuse:

— Soția mea ține foarte mult la dumneata, Allan. Vreau să te simți aici ca la dumneata acasă. Poți circula în voie prin toate odăile. Noi nu suntem ortodocși și nu avem gineceu. Dacă ai nevoie de ceva, te rog spune-i soției mele sau Maitreyiei. Cred că sunteți destul de buni prieteni...

Întâmplările acestei zile mă ispiteau să spun „da". Îi mărturisii totuși dificultățile mele.

— Orice fată indiană se poartă așa cu un strein...

Începu apoi să-mi povestească. O dată, trebuind să ia ceaiul la legația italiană, consulul a voit să ajute pe Maitreyi să traverseze o curte interioară – căci ploua și nu aveau decât o singură umbrelă – și i-a luat brațul. Atât a speriat-o pe Maitreyi gestul acesta al unui necunoscut, încât a rupt-o la fugă prin ploaie, a ieșit în stradă, a sărit în mașină și nu s-a oprit din plâns până în Bhowanipore, după ce s-a repezit în brațele mamei. Și asta se întâmplase numai cu un an înainte, când Maitreyi avea aproape 15 ani și trecuse examenul de matriculație la Universitate, și se pregătea pentru *Bachelor of Arts*. Altă dată, când o familie europeană îi invitase în lojă la operă și un tânăr elegant încercase să-i apuce mâna, în întunerec, Maitreyi îi spuse la ureche, destul de tare ca să audă vecinii: „Am să te bat cu papucul peste gură!" Panică. Loja, în picioare. „Doamna X" (numele ei este

prea cunoscut în Calcutta pentru a-l putea menționa aici) a intervenit. Discuții, explicații, scuze.

— Am făcut vreo greșeală de gramatică? întrebă Maitreyi.

Aceasta mă făcu să râd cu poftă, deși mă întrebam dacă fata aceasta ascunde inocență ori un perfect rafinament, cultivând humorul și amuzându-se pe spinarea noastră. Gândul acesta îmi venea mereu în minte de câte ori, în urmă, o ascultam vorbind sau îi auzeam râsul din celelalte odăi.

— Nu știi că Maitreyi scrie versuri? mă întrebă, foarte mândru, inginerul.

— Îmi închipuiam numai, i-am răspuns: Descoperirea aceasta mi-o făcea oarecum antipatică.

Toate fetele scriu versuri, și toți copiii-minune. Înțelegeam că inginerul vrea să-și scoată fata un soi de copil-minune, și aceasta mă dezgusta. De câte ori mai înainte îmi spusese: „Maitreyi are geniu!”, și în acele zile o priveam cu oarecare ciudă. Poate de aceea e atât de încrezută, reflectam eu.

— Scrie poeme filozofice, care îi plac foarte mult lui Tagore, adaogă, observându-mă.

— Da? (Mă prefăcui cât mai indiferent.)

Când coboram scările, o întâlnii pe Maitreyi ieșind din bibliotecă.

— Nu știam că ești poetă, vorbii cu un ton pe care îl voiam ironic.

Se roși și se rezemă de zid. Începea să mă supere sensibilitatea aceasta bolnăvicioasă.

— La urma urmelor, nu e nimic rău dacă scrii versuri, adăogai. Totul e să le scrii frumoase.

— De unde știți că nu sunt frumoase? mă întrebă jucându-se cu volumul pe care îl adusese din bibliotecă.

— Nu mă îndoiesc. Mă întrebam numai ce poți ști dumneata din viață ca să scrii poeme filozofice.

Se gândi o clipă, apoi începu să râdă. Râdea tot mai sincer, apăsându-și brațele pe sâni cu un gest ciudat de pudoare.

— De ce râzi? Se opri deodată.

— N-ar trebui să râd?

— Nu știu. Nu înțeleg nimic. La urma urmelor, fiecare face ce-i place. Te-am întrebat de ce râzi; credeam că poți să-mi spui.

— Tata spune că sunteți foarte inteligent (schițai un gest de nerăbdare). De aceea vă întreb mereu; mi-e teamă să nu fac greșeli, să nu vă supăr.

Avea o expresie care mă făcu fericit.

— Și de ce nu vrei să mă superi?

— Pentru că sunteți oaspetele nostru. Un oaspete e trimis de Dumnezeu...

— Și dacă oaspetele e un om rău? o întrebai așa, ca pe un copil, deși

fața ei ajunsese serioasă, aproape încruntată.

— Dumnezeu îl cheamă înapoi, răspunse ea prompt.

— Care Dumnezeu?

— Dumnezeul lui.

— Cum, fiecare om are un Dumnezeu *al lui*?

Accentuai ultimele cuvinte. Mă privi, se gândi, închise ochii și-i deschise cu o privire nouă, umedă, calină.

— Am greșit, nu e așa?

— Cum vrei să știu eu? vorbii, ca să-mi ascund încurcătura. Eu nu sunt filozof.

— Eu sunt, spuse ea repede, fără să clipească. Îmi place să gândesc, să fac versuri, să visez.

Îmi spusei în gând: „Habar n-are de filozofie!”, și zâmbii.

— Aș vrea să fiu bătrână, începu ea deodată, cu un glas cald, melancolic, care mă străbătu. Bătrână ca Robi Thakkur.

— Cine e Robi Thakkur? întrebai, turburându-mă fără înțeles.

— Tagore. Aș vrea să fiu bătrână ca el. Când ești bătrân, iubești mai mult și suferi mai puțin.

Apoi se rușină de cele spuse și făcu un gest de fugă. Se opri și se controlă, căci mă privise și înțelese probabil cât eram de stânjenit, acolo, rezemat de scară și neștiind cum trebuie să mă port cu ea.

— Mama a fost foarte supărată: a cetit într-o carte că în Europa se servește supă în fiecare seară. La noi n-ați avut niciodată supă, de aceea ați slăbit. Noi nu păstrăm fiertura aceea, o dăm la paseri.

— Nici mie nu-mi place supa, încercai eu să o liniștesc.

— Aș fi vrut să-ți placă! spuse și-i sclipiră o clipă ochii.

— La urma urmelor, ce importanță ar fi avut?

— Pentru mama...

Ar fi vrut să spună ceva, dar se opri. Eram și eu stingherit de această întrerupere și nu știam ce să cred despre lucirea aceea mânioasă a ochilor. „Poate că am supărat-o”, îmi spusei în gând.

— Te rog să mă ierți dacă am greșit cu ceva, vorbii eu blând. Nu știu cum să mă port cu indienii.

Când i-am vorbit, ea deja se pregătea să urce scările, dar s-a oprit să mă asculte. Mă privi iarăși, de astă dată atât de straniu (ah! cum am să pot eu sugera privirile ei, niciodată aceleași, niciodată), încât rămăsei și eu cu ochii deschiși, sorbind-o.

— De ce mi-ați cerut iertare? De ce vreți să mă faceți să sufăr?

— Nici gând, mă scuzai eu zăpăcit. Mi s-a părut că te-am supărat și atunci...

— Cum poate să ceară iertare un bărbat unei fete?

— Când greșești ceva, trebuie... În sfârșit, așa se obișnuiește...

— Unei fete?

— Și unui copil, mă lăudai eu. Cel puțin...

— Așa fac toți europenii?

Ezitai.

— Adevărații europeni, da.

Se gândi și închise o clipă ochii, dar numai o clipă, căci izbucni în râs și iarăși își prinse sânii sub brațe, sfioasă.

— Poate că își cer iertare numai între ei, albi între albi. Mie mi-ar cere cineva iertare?

— Desigur.

— Și lui Chabu?

— Și ei.

— Chabu e mai neagră decât mine.

— Nu e adevărat.

Îi străluciră iarăși ochii.

— Ba da. Eu și cu mama suntem mai albe decât Chabu, și cu tata. N-ați observat?

— Ei și, ce are a face?

— Cum, asta e indiferent? Chabu are să se mărite mai greu, pentru că e mai neagră și va trebui să i se dea mai mulți bani...

Spunând asta, se roși și se turbură toată. De fapt, și eu eram destul de încurcat, căci acum știam mult mai mult despre căsătoria indiană decât știam pe vremea vizitei lui Lucien și înțelegeam cât e de penibil pentru o fată indiană să vorbească despre asemenea târguri. Norocul nostru că pe Maitreyi o chemă doamna Sen de sus, și alergă atunci fericită, cu cartea subsuoară, strigând:

— *Giace!*

Mă întorsei în odaia mea cu desăvârșire încântat de tot ce descoperisem în acea zi. Mă spălai, căci se apropia masa (mâncam foarte târziu, pe la 10 – 11, după obiceiul bengalez, iar după masă toți se duceau să se culce), și deschisei jurnalul ca să adaog ceva. Așteptai câteva secunde cu stiloul în aer, apoi închisei caietul, spunându-mi: „Prostii...”.

V

Aș vrea să mărturisesc de la început și răspicat că niciodată nu m-am gândit la dragoste în cele dintâi luni petrecute în tovărășia Maitreyiei. Mă ispitea mai mult faptul ei, ceea ce era sigilat și fascinant în viața ei. Dacă mă gândeam adesea la Maitreyi, dacă în jurnalul meu din acel timp se găsesc notate o seamă din cuvintele și întâmplările ei, dacă, mai ales, mă turbura și mă neliniștea, aceasta se datora straniului și neînțelesului din ochii, din răspunsurile, din râsul ei. Este adevărat că spre fata aceasta mă simțeam atras. Nu știu ce farmec și ce chemare aveau până și pașii ei. Dar aș minți dacă n-aș spune că întreaga mea viață din Bhowanipore – nu numai fata – mi se

părea miraculoasă și ireală. Intrasem atât de repede și fără rezervă într-o casă în care totul mi se părea neînțeles și dubios, încât mă deșteptam câteodată din acest vis indian, mă întorceam cu gândul la viața *mea*, la viața noastră, și-mi venea să zâmbesc. Ceva se schimbase, desigur. Nu mai mă interesa aproape nimic din vechea mea lume, nu mai vedeam pe nimeni în afară de musafirii familiei Sen și începusem aproape să-mi schimb chiar lecturile. Încetul cu încetul, interesul pentru fizica matematică a scăzut, am început să citesc romane și politică, apoi tot mai multă istorie.

S-a întâmplat însă altceva. Maitreyi mă întrebă într-o zi dacă vreau să învăț bengaleza, mi-ar da ea lecții. Eu îmi cumpărasem deja, din cea dintâi săptămână, un manual simplu pentru conversația bengaleză, din care citeam pe ascuns, trudindu-mă să prind înțelesul acelor cuvinte pe care le striga Maitreyi când era chemată sau când se supăra. Învățasem, astfel, că *giace* înseamnă „vin acum"; iar *ki vishan*! – pe care îl auzeam în orice discuție – un fel de exclamație și mirare, ceva cam „ce extraordinar!". Manualul meu nu prea m-a învățat mult și, când Maitreyi mi-a propus să luăm lecții împreună, am primit. În schimb, eu trebuia să-i dau lecții de franceză.

Chiar în acea zi, imediat după, masă, ne-am așezat la lucru în odaia mea. Mă sfiisem întâi să luăm lecțiile în odaia mea și propusesem biblioteca, dar inginerul m-a sfătuit să rămânem la mine, unde e mai multă liniște. (Eforturile vizibile pe care le făcea Sen ca să mă împrietenească cu Maitreyi și toleranța excesivă a doamnei Sen mă stinghereau tot mai mult, mă făceau bănuitor, răutăcios. Câteodată mă întrebam chiar dacă nu și-au pus în gând să mă căsătorească cu fata lor, deși, logic, lucrul acesta era o imposibilitate, și ei toți și-ar fi pierdut casta și numele dacă ar fi îngăduit o asemenea nuntă.)

Ne-am așezat amândoi la masă, eu destul de departe de ea, și Maitreyi și-a început lecțiile. Am înțeles îndată că nu voi putea învăța bengaleza decât singur. Îmi explica atât de frumos și mă privea atât de aproape, încât o ascultam fără să rețin nimic. Spuneam numai, din când în când: „Da!"...

O observam și mă lăsam prins de privirile mele, de acea voință fluidă, care nu are nimic de-a face cu ochii, deși pornește prin ei. N-am văzut niciodată o figură mai insurgentă, refuzându-se cu mai multă îndârjire plasticei. Păstrez încă trei fotografii de ale Maitreyiei, dar când le scot din sertar și le privesc, nu o recunosc în nici una.

A urmat după aceea, așa cum ne-a fost vorba, lecția de franceză. Eu am început să-i explic pronumele și pronunția alfabetului, dar Maitreyi mă întrerupse.

— Cum se spune: „Sunt o fată tânără"? I-am spus cum se spune, și repeta fericită:

— *Je suis jeune fille, je suis jeune fille!*

Pronunța cu o precizie uimitoare. Dar lecția mea era zadarnică, pentru că mă întrerupea mereu ca să-i spun franțuzește o sumă de propoziții și cuvinte fără nici un rost.

— Vorbiți ceva, îmi traduceți și eu repet, găsi ea metoda cea mai bună.

Am început atunci o serie de conversații foarte ciudate, pentru că Maitreyi mă întreba mereu dacă îi traduc exact cele ce spuneam întâi în franțuzește.

— Eu aș spune ceva și aș traduce altceva, îmi mărturisi.

După câteva lecții nu mai mă privea, ci se juca cu creionul pe caiet în timp ce îi vorbeam. Scria de zeci de ori: Robi Thakkur, Robi Thakkur, apoi se iscălea, desena o floare, caligrafia „Calcutta”, „Îmi pare rău”, „De ce?”, sau improviza versuri în bengaleză. Iar eu, când nu-i puteam privi ochii, vorbeam ca în fața unei streine. Totuși nu cutezam să o rog să înceteze.

— De ce nu vrei să-mi spui că nu-ți place să să scriu în timp ce dumneata vorbești? mă întrebă ea brusc, privindu-mă drept în ochi și cu un glas de o feminitate care m-a surprins.

Am răspuns ceva în treacăt și mi-am continuat lecția stingherit, e drept, dar și puțin înfuriat. Ea și-a plecat din nou ochii pe caiet și a scris: „E târziu, prea târziu, dar nu e târziu”.

— Ce înseamnă asta? o întrebai, căci nu mă putui opri să nu-mi arunc ochii pe caiet.

— Mă jucam numai, răspunse ea, ștergând cele scrise literă după literă și desenând câte o floare deasupra fiecărui cuvânt. Mi-a venit ceva în cap: am să dau lecții de franceză lui Chabu.

Îmi amintesc că m-a apucat un râs nebun, care a înveselit-o și pe ea.

— Crezi că n-aș putea? Aș fi un profesor mai bun decât dumneata, chiar la franceză... Vorbi cu o seriozitate șăgalnică, privindu-mă pe furiș, așa cum nu o văzusem niciodată mai înainte, și aceasta mă făcu să tresar și să mă bucur, căci mi se părea mult mai feminină, mai a *mea* astfel. O înțelegeam mai bine când se juca femeiește decât atunci când rămânea o barbară fără început și fără sfârșit, o „panteistă”, cum o numeam eu. Nu știu ce i-am spus pe franțuzește și n-am vrut să-i traduc. Aceasta a însuflețit-o, s-a roșit și m-a rugat să-i repet încă o dată fraza. A memorat-o perfect și a luat de pe masă dicționarul englez-francez, începând să-l răsfoiască la cuvintele care i se păreau ei că sunt în acea frază misterioasă, pe care nu voiam s-o traduc. (De fapt, nu era nimic; îi spusesem o banalitate oarecare.) N-a găsit nici unul din acele cuvinte din fraza mea, și aceasta a nemulțumit-o grozav.

— Nu știi să te joci, îmi spuse.

— Nici nu vreau să mă joc la lecție, răspunsei eu, încercând să par mult mai sec decât eram.

Asta i-a dat de gândit și a închis o clipă ochii, după obiceiul ei. Avea pleoapele mai palide, cu o foarte ușoară și fermecătoare umbră viorie.

— Mă duc să văd dacă au venit scrisori, spuse ea și se ridică repede de la masă.

O așteptai puțin cam plictisit; căci vedeam că nu învață nimic și mă temeam să nu creadă inginerul că din vina mea nu învăța. Se întoarse foarte repede, foarte abătută, cu două flori rupte din glicina verandei. Se așeză și mă întrebă:

— Nu reîncepem lecția? *Je suis jenne fille...*

— Bine, văd că știi asta, dar mai departe?...

— *J'apprend le français...*

— Asta e de săptămâna trecută.

— Pe fata aceea din mașină o învățai franțuzește? mă întrebă ea din senin, privindu-mă iară, oarecum înspăimântată.

Înțelesei că se gândește la Geurtie, pe care o văzuse stând în brațele mele, și roșii.

— Ar fi fost foarte greu, mă apărai eu. Fata aceea era foarte proastă. Chiar dacă aș fi învățat-o cinci ani...

— Câți ani ai avea pesta cinci ani? mă întrerupse Maitreyi.

— Treizeci pe treizeci și unul, răspunsei măgulit.

— Nici jumătate cât el, șopti mai mult pentru sine.

Plecă ochii în caiet și începu să scrie „Robi Thakkur”, și în caractere bengaleze, și în caractere europene. Aceasta mă enervă din mai multe motive; întâi, pentru că mă intriga pasiunea ei pentru un bărbat de șaptezeci de ani; al doilea, pentru că se depărtase discuția de la Geurtie (prin care, crezui eu un moment, aș fi făcut-o un pic geloasă); în sfârșit, pentru că bănuiam că își bate joc de mine și se preface mai naivă decât este. N-aș fi suportat pentru nimic în lume să-și bată joc de mine o fată de 16 ani, pentru care nu simțeam nici un fel de dragoste, ci numai delicii intelectuale. De aceea nu i-am luat în seamă multă vreme o serie de acte foarte abile și discrete, prin care ea poate încerca să mă prindă în cursă și să mă facă ridicul. La urma urmelor, gândeam eu, sunt cel dintâi tânăr pe care Maitreyi îl cunoaște mai de aproape, locuiesc alături de ea, sunt alb, și ar avea atâtea motive să mă placă. Gândul acesta îmi da curaj. Îmi plăcea să-l cultiv, pentru că mă știam imun, simțeam că voi putea rămâne deasupra jocului, implicat în eventuala ei pasiune, dar liber față de mine însumi. Jurnalul acelor săptămâni dovedește îndeajuns aceasta. Urmăream jocul Maitreyi ei cu multă luciditate. Pentru că, într-adevăr, de când îi pierise timiditatea de la început și începuse să vorbească deschis cu mine, Maitreyi îmi făcea impresia că se joacă. Se ridică strângându-și cărțile și luă în mână o floare.

— Le-am ales pe cele mai roșii, spuse ea, privind ciorchinele glicinii. Se pregătea să plece.

— Ia-le pe amândouă, îi atrăsei eu luarea-aminte, înfundându-mi tutun în pipă, ca să-i arăt cât de puțin țineam la florile ei.

Se întoarse și o luă și pe cealaltă, îmi mulțumi pentru lecție și plecă. Dar se întoarse repede în ușă, zvârli o floare pe masa mea (pe cealaltă o și pusese în păr) și fugi. O auzeam cum urcă scările, patru câte patru. Nu știam ce să cred: declarație? Deschisei jurnalul și însemnai scena cu un comentariu stupid.

A doua zi, la ceaiul de dimineață și înainte de a pleca la birou, Maitreyi mă întrebă în treacăt ce-am făcut cu floarea.

— Am presat-o, mințîi eu, ca s-o fac să bănuiască cine știe ce idilă incipientă în sufletul meu.

— Eu am pierdut-o pe scară, mărturisi întristată.

M-am gândit toată ziua la această scenă și-mi imaginam o serie de întâmplări cu desăvârșire absurde. Când m-am întors de la birou, m-am privit în oglindă și, pentru întâia oară în viața mea, mă voiam mai frumos. Dar am un rest de humor care nu mă părăsește niciodată și, surprinzându-mă în fața oglinzii, așa cum mă maimuțăream ca un actor de cinema, începui să râd cu poftă și mă trântii pe pat, fericit că sunt totuși un tânăr inteligent și lucid. Atunci intră și Maitreyi, cu cărțile la braț.

— Facem lecție astăzi? mă întrebă ea, foarte timidă.

Am început cu bengaleza, la care eu progresam mult, pentru că învățam serile singur și vorbeam tot timpul cu Chabu numai în bengali. Ea îmi dete o temă de tradus și, în timp ce eu scriam, mă întrebă:

— Unde ai pus floarea?

— Am presat-o.

— Arată-mi-o și mie.

Eram destul de încurcat, pentru că de fapt, zvârlisem floarea pe fereastră.

— Nu pot, mă prefăcui eu.

— O ții într-un loc ascuns de tot? mă întrebă ea, extrem de interesată.

Tăcui, lăsând-o să creadă asta, și continuarăm lecția. După ce a plecat, am ieșit pe verandă, am rupt o floare care mi se părea mie că seamănă mai mult cu cea primită și am presat-o, ofilind-o puțin cu cenușa de la pipă, ca și cum ar fi fost culeasă cu o zi mai înainte. Întâlnii pe Maitreyi la masă. Îi luceau ciudat ochii, îi venea mereu să râdă.

— Mama spune că ne ținem de prostii...

O privii înghețat și-mi oprii apoi ochii pe doamna Sen, care surâdea foarte mărinimoasă.

Gândul că ni se încurajează și glumele sentimentale mă dezgusta. Mi se părea că e un complot general la mijloc, ca să mă îndrăgostesc

de Maitreyi. Așa îmi explicai atunci de ce suntem lăsați mereu singuri, de ce inginerul se retrage tot timpul în odaia lui, cetind romane polițiste, de ce nici o femeie din câte stau sus nu coboară niciodată să ne spioneze. Îmi venea să fug chiar atunci din casă, căci nimic nu-mi repugnă mai profund decât un complot matrimonial. Plecai ochii în jos și mâncai tăcut. Eram numai noi trei: Maitreyi, doamna Sen și cu mine. Inginerul cina la prieteni. Maitreyi vorbi tot timpul cât a durat masa. De altfel, observasem de mult că nu tace decât când e de față tatăl sau vreun bărbat strein. Cu noi, ceilalți din casă, era foarte vorbăreață.

— Ar trebui să te plimbi puțin, serile, vorbi Maitreyi. Mama spune că iar ai slăbit... Răspunsei ceva indiferent și pe un ton distant, ceea ce observă numaidecât doamna Sen.

Începu s-o întrebe pe Maitreyi în bengali, și ea răspundea îmbufnată, dând din picioare pe sub masă. Mă prefăcui că nu bag nimic în seamă, dar mă durea s-o văd întristată pe doamna Sen, pe care o iubeam ca pe o mamă, deși arăta atât de tânără și de sfioasă. Când plecai, Maitreyi veni după mine pe coridor. Aceasta nu se mai întâmplase niciodată, să se apropie de odaia mea, noaptea.

— Te rog să-mi dai înapoi floarea.

Observai numaidecât că era emoționată. Făcuse chiar o foarte serioasă greșeală de gramatică. Nu îndrăzneam S-o poftesc înlăuntru la mine, dar ea intră direct, fără să aștepte. Îi arătai floarea presată și o rugai să mi-o înapoieze, căci eu vreau totuși s-o păstrez (sau cam așa ceva; spusei în orice caz o stupiditate, care se voia misterioasă și oarecum sentimentală). O luă tremurând în mână, o privi puțin și apoi începu să râdă, cu atâta poftă, încât trebui să se rezeme de ușă.

— Asta nu e floarea mea, spuse ea, foarte fericită. Probabil pălii puțin, căci mă privea biruitoare.

— Cum îți vine să spui asta? mă prefăcui eu indignat.

— Floarea aceea avea, împletit, un fir din părul meu...

Mă privi încă o dată, pasemite foarte amuzată, și fugi. O auzii, până târziu după miezul nopții, cântând în odaia ei.

VI

Într-o zi, domnul Sen bătu la ușa mea. Ieșii în prag și îl văzui gata de plecare, iar pe Maitreyi înveștmântată în cea mai frumoasă *sari* pe care o avea, de culoarea cafelei crude, cu șal maron și papuci de aur.

— Fiică-mea ține o conferință despre esența frumosului, îmi spuse.

Eu îi privii surprins și zâmbii cu o mirare și încântare prefăcute. Maitreyi se juca indiferentă cu șalul. Avea un sul manuscris în mână și coafura foarte îngrijită. Fără îndoială că se parfumase cu „Keora atar”, pentru că pătrundea până la mine esența aceea zăpăcitoare.

— Îi urez din inimă tot succesul. Numai să nu se intimideze, adăogai eu, privind-o.

— Nu e întâia dată când vorbește, lămuri domnul Sen, orgolios. Păcat că nu pricepi destul de bine bengaleza ca s-o asculți și dumneata...

Am intrat în odaia mea oarecum intimidat, cu o turbure dezamăgire în suflet. Mi-am reluat lectura cu greu, căci figura Maitreyiei conferențiind despre frumos mă obseda. Ori e o farsă la mijloc, ori eu sunt un dobitoc, îmi spuneam. Niciodată n-aș fi crezut că fata aceasta poate gândi probleme atât de responsabile. Repetam prostit: esența frumosului...

Când am auzit mașina oprindu-se în fața casei, peste vreo două ceasuri, am ieșit într-adins pe verandă ca să-i întâmpin. Maitreyi mi s-a părut puțin cam tristă.

— Cum a fost? întreb eu, adresându-mă amândorora.

— Nu prea au înțeles-o toți, răspunse inginerul. A fost prea profundă, a vorbit de lucruri prea intime: despre creațiune și emoție, despre interiorizarea frumosului, și publicul n-a putut-o urmări întotdeauna.

Am crezut o clipă că Maitreyi se va opri să mai stea cu mine de vorbă, dar a trecut prin fața ușii fără să mă privească și a alergat sus. Am auzit-o închizând ferestrele in odaia ei. Nu-mi găseam locul, și atunci mi-am luat cascheta și am pornit să mă plimb în parc. Coborând treptele verandei, mă auzii chemat din balcon.

— Unde te duci?

Maitreyi sta aplecată pe balustradă, într-o *sari* albă, de casă, părul lăsat pe umeri și brațele goale. Îi spusei că mă duc să mă plimb prin parc și să-mi cumpăr tutun.

— Poți trimite pe servitor să cumpere tutun.

— Și eu ce să fac? întrebai.

— Dacă vrei, vino sus să stăm de vorbă...

Invitația aceasta mă turbură mult, pentru că, deși puteam circula liber prin toată casa, nu fusesem încă niciodată în odaia Maitreyiei. Ajunsei acolo într-o clipă. Mă aștepta la ușă, cu o față obosită, ochii rugători și buzele straniu de roșii. (Amănuntul acesta m-a frapat: am aflat mai târziu că, de câte ori ieșea în oraș, își vopsea buzele cu *pan*, după ceremonialul eleganței bengaleze.)

— Te rog să-ți lași pantofii aici, îmi spuse ea.

Rămăsei în ciorapi, și aceasta mă făcu să mă cred ridicul, zăpăcindu-mă și mai mult. Mă pofti să stau lângă ușa ce da în balcon, pe o pernă. Odaia părea mai degrabă o celulă. Deși era tot atât de mare ca și a mea, nu avea decât un pat, un scaun și două perne. În balcon mai era o măsuță de scris, care aparținea probabil tot odăiei. Nici o cadră pe pereți, nici un dulap, nici o oglindă.

— În pat doarme Chabu, spuse ea, zâmbind.

— Și dumneata?

— Pe rogojina asta.

Mi-o arăta de sub pat; o rogojină subțire ca pânza, făcută din pai de bambu. Eram emoționat; parcă m-aș fi aflat dintr-o dată în fața unei sfinte. Am adorat-o aproape în acea clipă. Dar ea avu un râs ascuns și-mi spuse aproape de ureche:

— De multe ori dorm în balcon: bate briza și aud strada, jos.

O stradă pe care nu mai trecea nimeni după ora 8 seara, mai mult un colț de parc decât o stradă.

— Îmi place să aud strada, vorbi ea, privind peste balustradă. Drumul ăsta de jos cine știe unde duce?

— În Clive Street, spusei eu, crezând că fac o glumă.

— Și din Clive Street?

— La Gange.

— Și apoi?

— La mare.

Tresări și se apropie iar de mine.

— Când eram mică de tot, mai mică decât Chabu, mergeam în fiecare vară la Puri, pe malul mării. Bunicul avea un hotel acolo. Valuri ca la Puri nu cred că mai există în alte mări. Cât casa asta...

Îmi închipui! valurile cât casa și, alături, pe Maitreyi conferențiind despre esența frumosului. Nu-mi putui stăpâni un zâmbet superior, de luciditate.

— De ce râzi? mă întrebă tristă.

— Mi se părea că exagerezi.

— Și atunci trebuia să râzi? Bunicul meu a exagerat mai mult ca mine: a făcut unsprezece copii...

Se întoarse iar pe balcon. Crezui că am supărat-o și mormăii o scuză oarecare.

— Degeaba, acum nu-mi ceri iertare ca întâia oară, vorbi ea zâmbind rece. Nici dumneata nu crezi ce spui. Îți place Swinburne?

Eram obicinuit cu vorbirea ei dezordonată, și i-am răspuns că-mi place destul Swinburne. Îmi aduse de pe măsuță un volum uzat și îmi indică un pasagiu din *Anactoria*, subliniat cu creionul. Îl cetii tare. După câteva versuri, îmi luă cartea din mână.

— Poate îți place alt poet, căci Swinburne nu-ți place îndeajuns.

Eram jicnit, și începui să mă scuz, pretextând că întreaga poezie romantică nu valorează cât un singur poem al lui Valéry. Mă ascultă foarte atentă, privindu-mă în ochi, ca la cele dintâi lecții de franceză, și aprobându-mă cu mișcări supuse din cap.

— Vrei să bei o ceașcă cu ceai? mă întrerupse ea tocmai când criticam „poemul filozofic” ca atare, numindu-l hibrid și ineficient.

Amuții, puțin plictisit de întrerupere. Ea ieși pe coridor și strigă jos,

în curte, la bucătar, să pregătească ceaiul.

— Sper că n-ai să mi-l verși și mie pe pantaloni, cum l-ai vărsat anul trecut pe pantalonii lui Lucien!

Credeam că are să râdă, dar ea rămase deodată împietrită în mijlocul odăii, exclamă ceva în bengali și fugi numaidecât. După pași, bănuii că s-a dus spre biroul inginerului, care era alături de odaia de primire. Se întoarse cu două cărți,

— Le-am primit azi-dimineață de la Paris și am fost atât de cufundată în conferința aceea a mea, încât am uitat de ele.

Erau două exemplare din *L'Inde avec les Anglais* a lui Lucien și, fiind trimise de editor, nu aveau nici un fel de dedicație.

— Una e a dumitale, spuse Maitreyi.

— Știi ce facem? Eu îți dăruiesc cu dedicație exemplarul meu, și dumneata, tot cu dedicație, exemplarul dumitale.

Bătu din palme. Îmi aduse cerneală și de-abia își putea stăpâni nerăbdarea, în timp ce eu scriam: „Prietenei mele Maitreyi Devi, de la un elev și profesor, în amintirea etc". Acel „etc." a intrigat-o. Pe exemplarul ei scrise doar atâta: „Prietenului".

— Și dacă această carte e furată de cineva?

— Ce are a face, și acela poate să-mi fie prieten.

Se așeză pe rogojină, cu bărbia rezemată de genunchi, și mă privi o clipă cum îmi beam ceaiul. Se înserase bine. Jos, în stradă, se aprinsese felinarul, și umbra cocotierului crescuse ciudat de mare și de albastră. Mă întrebam ce vor fi făcut celelalte suflete din această casă, de ce nu le aud niciodată nici gura, nici pasul, dacă nu cumva e o conspirație să ne lase întotdeauna singuri, de astă dată chiar în odaia ei, drept singura lumină numai boarea albastră a felinarului.

— Astăzi începe prietenia noastră, nu e așa? mă întrebă Maitreyi foarte dulce, luându-mi ceașca goală.

— De ce astăzi? Eram prieteni mai de mult, de când am început a vorbi împreună serios.

Se așeză iarăși pe rogojină și îmi spuse că, dacă am fi fost prieteni buni de tot, mi-ar fi destăinuit tristețea ei. Am rugat-o, și tăcea mereu, privindu-mă. Am tăcut și eu.

— Robi Thakkur n-a fost astăzi la conferință, vorbi.

Mărturisirea aceasta mă făcu să sufăr. Aș fi vrut să spun ceva care s-o jicnească, să-i spun că se înșală dacă mă consideră prieten, că e ridiculă și îndrăgostită.

— Îl iubești, insinuai eu, răutăcios.

Mă pregăteam să încep ceva care s-o supere. Dar ea își întoarse brusc fața de la mine și mă întrebă deodată, aspru:

— Dumneavoastră vă place să stați în întunerec cu fetele?

— N-am stat niciodată, spusei la întâmplare.

— Aș vrea să rămân singură, vorbi ea după o pauză, sfârșită,

obosită, ducându-se să se întindă pe rogojina din balcon.

Ieșii, îmi pusei cu greutate pantofii, căci era întunerec, și coborâi tiptil scările, cu o ciudată mâhnire și furie în suflet. Am fost foarte emoționat văzând pretutindeni lămpile aprinse.

***

Din jurnalul acelei luni:

„Nu are o frumusețe regulată, ci dincolo de canoane, expresivă până la răzvrătire, fermecătoare în sensul magic al cuvântului. Recunosc că nu mi-am putut lua gândul de la ea toată noaptea. Și acum, în loc să lucrez, mă gândesc la ea, imagine pală în *sari* albastră de mătase întunecată cu înflorituri de aur. Și părul... Persanii aveau dreptate, în poeme, asemănându-l șerpilor. Ce va fi, nu știu. Probabil voi uita... ”
„Când voi găsi liniștea, omule, Dumnezeule, prietenul meu?”

„Chabu a scris o poveste, și Maitreyi mi-o traduce astăzi, pe terasă, râzând. S-ar putea rezuma astfel: «Un rege avea un fiu cu numele de Phul. O dată, acesta a ajuns pe cal într-o pădure mare. Îndată, tot ce era în pădure s-a prefăcut în flori, numai prințul și calul au rămas aceiași. Întors la palat, fiul povesti regelui întâmplarea, dar acesta nu-l crezu și îl mustră că spune minciuni. Chemă pe *pandit*-ul regal și-i porunci să citească prințului pilde și sfaturi despre minciună. Pentru că totuși prințul nu voia să recunoască, regele adună întreaga armată și se duse în pădure. Îndată, ei toți se prefăcură în flori. A trecut o zi. Atunci veni Phul, fiul regelui, aducând cu el cărțile în care se găseau pilde și sfaturi despre minciună. Luă cărțile și începu sa risipească foile în vânt. Și cum se risipeau foile, așa înviau soldații regelui și regele însuși...»”

„Observ câteva trăsături murdare în caracterul inginerului. E plin de el însuși, e de necrezut cât de superior se consideră. Astă-noapte, pe terasă, mi-a cerut discret amănunte despre cocotele din Paris. Ar vrea să plece pentru câteva luni în Franța, să-și îngrijească presiunea arterială. Suferă, la răstimpuri, de un fel de «*mauches-volantes*» din pricina sângelui.”

„Vărul inginerului, Mantu, vine acum din Delhi, unde era, profesor secundar, ca să ocupe un post de lector în Government Commercial School. Pare să aibă treizeci de ani, e scund și slab, și locuiește într-o cameră vecină cu a mea. Ne-am împrietenit foarte repede. Îmi mărturisește că a venit să se însoare. El nu vrea, dar domnul Sen vrea. Presimte nu știu ce rău și se teme.

E un băiat bun, care vorbește englezește închizând ochii. Râde mult.”

„Ceremonia mariajului lui Mantu, începută acum patru zile, s-a sfârșit ieri-noapte. Ospețe au fost și în casa miresei (neagră, comună, dar foarte simpatică), și în casa inginerului. Remarc atitudinea lui Sen în această căsătorie; de fapt, el a aranjat totul și mi se plânge că Mantu «sugerează» prea mult și se precipită. Mantu îl respectă într-atât, încât i-ar fi dat și virginitatea miresei, după cum e obiceiul în anumite părți ale Indiei, ca învățăcelul să acorde *prima nox* lui *guru* (Mantu îmi spune mereu că inginerul nu e numai văr, ci și *guru*).

Am fost peste tot, am văzut toate amănuntele totdeauna în frunte, în costum indian de mătase (mărturisesc că mă prinde foarte bine, iar apariția mea sinceră, spontană, silindu-mă să vorbesc tot timpul bengaleza, mi-a creat o mare popularitate). Recunosc că «societatea» indiană mă încântă, prietenii indieni sunt nestemați. Câteodată sunt îndrăgostit ciudat, în sensul divin al cuvântului (ca în India), socotind orice femeie «mamă». Niciodată n-am simțit o mai devotată, mai curată și liniștitoare dragoste filială ca pentru doamna Sen, pe care – cum e obiceiul aici – fiecare o cheamă «mamă». Când zăresc pe stradă *sari* albastre (ca ale doamnei Sen), chiar fără a vedea fața femeilor, simt aceeași emoție. Simt că sunt «fiu», că nicăieri nu voi găsi o mai dezinteresată, mai curată și mai înaltă pasiune maternă ca în India.

Mi-a plăcut să mă închipui căsătorit cu Maitreyi. Nu pot minți: eram fericit. Am visat-o tot timpul cât a durat căsătoria lui Mantu; logodnică, amantă. Dar nu mi-am pierdut niciodată capul. (*Notă*. Adică voiam să mă conving că nu e atât de frumoasă, îi criticam șoldurile prea mari pentru mijlocul prea subțire, inventam tot felul de scăderi fizice, crezând astfel că mi-o îndepărtez. De fapt, cum se întâmplă adesea, tocmai aceste scăderi mi-au apropiat-o.)

Nu știu dacă toate insinuările pe care prietenii casei mi le fac sunt simple glume sau pornesc din sursa sigură, și serios orientată către mariajul meu, a inginerului. O dată, la masă, am înțeles că și doamna Sen ar dori același lucru. Nu pot spune că e conspirație (*Notă*: deși crezusem multă vreme astfel), pentru că ei socotesc căsătoria o fericire și o datorie, mă iubesc mult și sincer, și apoi Maitreyi e atât de cunoscută în elita bengaleză, încât foarte ușor și-ar găsi un soț superior mie.

Mă gândesc: ce aș deveni eu căsătorit cu Maitreyi? E posibil să-mi pierd într-atât luciditatea, încât, prins în cursă, să accept? Fără îndoială, e cea mai talentată și mai enigmatică fată din câte am cunoscut, dar eu *pur și simplu* nu pot fi căsătorit. Ce s-ar face libertatea mea? Mă închipui soțul Maitreyiei; aș fi prea fericit. Unde vor fi călătoriile mele pe unde nu-mi vine a crede și cărțile pe care le cumpăr în fiecare oraș ca să le vând în orașul următor?

Dar până atunci, ce fericit mă simt. Și câte am văzut. Noaptea de

ieri – *prima nox* – în iatacul inundat cu flori, fetele cântând în balcon, Maitreyi cetindu-și poemul, scris anume pentru această ceremonie».”

„O observație pe care am repetat-o până la saturație în ultimele zile: de câte ori înțeleg că se vorbește despre o eventuală căsătorie a mea cu Maitreyi sau de câte ori bănuiesc aceasta, o emoție bruscă și violentă mă străbate. Baza e sexuală: nervozitate excesivă, abstinență prelungită, neastâmpăr pur genital, neliniște internă și groază de destin. Mă tem din ce în ce mai mult, dar situația primejdioasă mă pasionează și nu mă îndur să mă explic, să spun net că nu mă însor. Nici nu pot fugi. Ar fi stupid să fug. Sunt iremediabil un om moral, deși demonul meu mă ispitește contrariul. (*Notă*. Jurnalul e mai întotdeauna un prost psiholog, după cum această povestire va confirma. De aceea extrag notele de față; ca să-mi dau încă o dată seama cât de absurd pluteam în închipuire.)”

„Mantu a mărturisit astăzi femeilor ceea ce îi spusesem eu: că nu mă însor și că nu mă voi însura niciodată. Maitreyi e acum mânioasă și disprețuitoare; nu mai vine la lecții, nu mai mă caută când mă întorc de la lucru ca să stăm de vorbă. Doamna Sen nu-mi mai arată aceeași afecție.

M-am simțit stingherit de această schimbare, deși o doream și mă temeam de dragostea aceea interesată de mai înainte.

Maitreyi a râs astă-seară enorm, ascultând glumele lui Khokha. (*Notă*. Un tânăr, rudă săracă de a inginerului, pripășit în Bhowanipore cu prilejul nunții lui Mantu și care dormea pe coridor.) Eu scriam în odaia mea. Am avut o sufocare penibilă de gelozie, de care mi-e rușine. (*Notă*. De fapt, nu eram prea îndrăgostit atunci. Totuși, eram gelos pe oricine o făcea să râdă pe Maitreyi.)”

„Mi-era indiferentă Maitreyi atât timp cât mă știam căutat cu afecțiune de întreaga familie; mă temeam când am bănuit o cursă matrimonială; dar de îndată ce hotărârea mea de a rămâne celibatar a fost cunoscută și Maitreyi s-a schimbat cu totul față de mine, a început să-mi fie dragă (*Notă*: nu e adevărat), și sufăr un pic de gelozie, de singurătate, de menirea mea.

S-au schimbat multe; mănânc numai cu inginerul și cu Mantu, femeile mănâncă după noi. Nu mai au nici o veselie mesele noastre fără Maitreyi. Aș vrea mult să plec în vreo inspecție prin sudul Bengalului și, la întoarcere, să pretextez ceva și să mă mut în altă parte. Experiența începe să dureze prea mult.”

„De două zile e întunecat și plouă. Azi, adevărate torente. Am ieșit pe verandă să văd străzile inundate. Am întâlnit pe Maitreyi, splendid îmbrăcată (vișiniu de catifea cu mătase neagră), privind și ea. (Știam

că a scris poeme asupra ploaiei, poate chiar astăzi, sus, în camera ei.) Am vorbit puțin și rece. Mă privea indiferentă, distrată. Aș fi ghicit eu vreodată că se află în ea atâta experiență feminină și poate intui atât de precis toate atitudinile cerute de noua situație?

Mă simt străin în casa aceasta, unde am cunoscut cea mai sinceră și cea mai indiană afecțiune. Deodată, totul a înghețat în jurul meu, și spontaneitatea mi-a dispărut. La masă sunt posac și tăcut, în odaia mea mă simt aproape bolnav. E drept, la răstimpuri am accese de bucurie, panică și dansez fredonând (lucru care mi se întâmplă atât de rar)."

„De ieri, relațiile mele cu Maitreyi și familia s-au restabilit pe vechiul temei de intensă afecție. Poate pentru că am explicat inginerului – când mă întorceam cu mașina de la birou – indiscreția lui Mantu; care nu a înțeles prea bine concepția mea asupra mariajului, adaog eu. (*Notă*. Mi se pare că acea răceală, pe care jurnalul o atribuia paralizării proiectelor de căsătorie cu Maitreyi, se datora, de fapt, unei neînțelegeri; Mantu spusese că eu îmi bat joc de căsătorie, și, cum indienii nu concep datorie mai sacră decât aceasta, firește ca au reacționat, poate fără voie.)

Cu Maitreyi am râs mult ieri; astăzi am vorbit mult în bibliotecă, am cetit Shakuntala împreună, pe covor, căci venise profesorul ei particular și mă rugasem să fiu și eu îngăduit să asist la lecție. Noaptea, pe terasă, recită fără pomină din *Mahuya* lui Tagore. După aceea se retrage fără s-o simțim, căci poezia e cuvântul ei ultim, și, după ce l-a spus frumos, se posomorăște.

O iubesc?"

VII

Din jurnalul lunii următoare:

„Noi doi, singuri, discutând despre virilitate; Walt Whitman, Papini și ceilalți. Ea a cetit puțin, dar mă ascultă. Știu că mă place. Mi-o spune. Mărturisește că s-ar da ca într-un poem din Tagore, pe plajă, în început de furtună. Literatură."

„Patima crește, delicios și firesc amestec de idilă, sexualitate, prietenie, devoție. Când stau lângă ea pe covor, cetind împreună, dacă mă atinge, sunt excitat și mă turbur nebunește. Știu că și ea e turburată. (*Notă*. Nu e adevărat. Maitreyi n-a simțit niciodată patima în timpul acela.) Ne spunem multe prin literatură. Câteodată ghicim amândoi că ne vrem. (*Notă*. Inexact; Maitreyi era câștigată numai de joc, de voluptatea amăgirii, nu de ispită. Nici nu-și închipuia pe atunci ceea ce poate însemna pasiunea.)"

„Cea dintâi seară și noapte (până la 11) petrecută singur cu Maitreyi, traducând *Vallaka* lui Tagore și discutând. Inginerul, întorcându-se de la un dineu în oraș, ne-a surprins în odaia ei, la taifas. Eu, calm, am continuat să vorbesc. Maitreyi s-a zăpăcit, a apucat volumul de poeme și l-a deschis; iar când a intrat domnul Sen în odaie, i-a spus:

— Învățăm bengali...

Așadar, și ea minte?! (*Notă*. Jurnalul acesta e exasperant. De ce trebuie să sufăr atâta ca să înțeleg un singur om? Pentru că, mărturisesc, nu înțelegeam nimic din Maitreyi pe atunci, deși credeam că o iubesc și că sunt iubit. Ea nu mințea, ci *uita* numai. Uitase că venisem la ea pentru *Vallaka* și, când a intrat inginerul, și-a adus aminte, firesc. Dacă ar fi fost altcineva, ar fi continuat conversația, dar în fața părintelui nu vorbea niciodată, de aceea s-a reîntors la carte.)"

„I-am adus astăzi lotuși, atât de mulți, încât, luându-i în brațe și mulțumindu-mi, nu i se mai vedea fața. Sunt sigur că Maitreyi mă iubește. (*Notă*. Cât mi-a trebuit până să înțeleg!) Scrie poeme pentru mine și-mi recită ziua întreagă versuri. Eu nu o iubesc. O admir enorm și mă excită: totul, carnea, ca și sufletul. Am surprins ceva nou în ea. Vorbeam cu Lilu și i-am spus că voi repeta anumite lucruri, auzite de la ea, soțului.

— Și ce îmi va putea face? întrebă insinuant Lilu.

— Știu eu, nu mă pricep în lupte conjugale, am răspuns

— O va pedepsi, *într-un fel sau altul*, accentuă Maitreyi și repetă cuvintele, râzând, când am rămas singuri.

Așadar, *și ea știe*?... De altfel, mi-a mărturisit că ar vrea să dea într-o nebunie, intoxicată de dragoste sau de patos. Aflu sincerități inaccesibile celorlalți, pe care nu le-aș fi bănuit în cele dintâi zile ale prieteniei noastre. (*Notă*. Adevărul era că Maitreyi se juca pur și simplu și, chiar după ce Lilu îi destăinuise în ce constă dragostea de soție, ea nu înțelegea nimic și repeta anumite lucruri, numai pentru că o desfătau.)"

„Escapada noastră – Maitreyi, Lilu, Mantu și cu mine – la un cinematograf de cartier, unde rula un film indian cu Himansural Ray. Cât da mult ne-am vorbit, apropiați, și cât am râs. Dar la plecare a avut o criză și și-a pierdut conștiința. Nu știam cum să mi-o explic: întunerecul, subiectul filmului sau spasm sexual, datorit apropierii mele? Știu că e neînchipuit de senzuală, deși pură ca o sfântă. De fapt, acesta e miracolul femeiei indiene (verificat și de confesiunile prietenilor mei bengalezi): o fecioară care ajunge amantă perfectă în cea dintâi noapte."

„Maitreyi îmi insinuează o idilă cu un tânăr superb, un bengalez la studii în Anglia. Așadar, urmează itinerariul tuturor mediocrităților sentimentale... (*Notă.* Fa voia numai să-mi mărturisească hotărârea de a renunța la tot ceea ce se întâmplase *înainte* de mine.)"

„Aduc iarăși flori. Ea e supărată că am dat și celorlalte fete, și doamnei Sen. Cred că Mantu a observat familiaritatea noastră, căci intervine prompt când suntem singuri și, deși Maitreyi îi spune că e *private talk,* el tot rămâne.

Am fost la cinematograf cu inginerul, care îmi vorbește trist de amânarea călătoriei în Franța. Mi s-a părut mie sau a insinuat o eventuală unire a mea cu Maitreyi? Când mă întorc, mă întreb dacă, într-adevăr, *mi-e dragă,* deși tot timpul, în mașină, eram intoxicat de imaginea patului nostru nupțial."

„Continuu o strategie care mă amuză. Mă feresc să întâlnesc pe Maitreyi, prefăcându-mă că mi-e teamă, că sunt îndrăgostit nebun etc. Mi-a vorbit azi-dimineață aproape forțându-mă s-o primesc în camera mea. Intimitatea aceasta cu o indiană e ceva nemaipomenit. Nici eu nu știu cum s-o sfârși. Mă turbură, mă fascinează, dar nu sunt îndrăgostit. Mă amuz numai."

„Neașteptată *volte-face* din partea Maitreyiei. Eu mersesem prea departe, simulând o devoție de copil (credeam că acesta e drumul către inima oricărei indiene). Dar Maitreyi nu e numai o fecioară indiană, ci și un suflet original, cu o voință stranie. O dezgustă devoția, adorarea bărbaților, îmi spune (înțelegându-mă și pe mine alături de ceilalți admiratori platonici). E comun, e banal, copilăresc. Urăște sau disprețuiește pe admiratori. Visează un bărbat excepțional, deasupra sentimentelor și sentimentalismului. Atitudinea mea o enervează.

Bun! Dacă e adevărat ce spune, schimb tactica. Deja farmecul senzual care mă copleșea în timpul convorbirilor noastre a dispărut îndată ce mi-a mărturisit acestea. Sunt de-acum mult mai liber, mai liberat. Ard de nerăbdare s-a întâlnesc iarăși în camera mea, s-o văd cum va reacționa. Voi arăta Maitreyiei că nu-mi pasă de dragostea ei. Știu că mă iubește. Nu se poate ascunde. Știu că e legată de mine. Iar dacă am rămâne singuri 24 de ceasuri, mi s-ar da fără șovăire.

Dar de ce mă insultă, pentru Dumnezeu? De ce îmi spune că îi repugnă dragostea comună? Este altceva mai bun?"

„Nici o femeie nu m-a turburat atâta. Suferința mea senzuală e un blestem, în această lună aridă, cu atâtea lucrări pe cap. Să fie, oare, misterul trupului ei? Mă îndoiesc; mă turbură orice conversație care îmi insinuează *primejdia*, adică unirea mea cu Maitreyi, care se pune la

cale. Știu că sunt în primejdia aceasta. Am atâtea probe zilnice. Doamna Sen, îndeosebi, mă covârșește cu simpatia-i maternă. Inginerul mă numește „copilul” său. (*Notă*. Nu înțelegeam nimic, firește!)”

„Seara, la masă, doamna Sen se plânge că o chem încă «doamnă», iar nu «mamă», cum e obiceiul în India. Are o blândețe sfântă și comunicativă, o inocență deconcertantă. O iubesc.

Se fac comentarii insinuante. Mantu cere să-l numesc «unchi», iar Lilu «tanti», deși nu are decât 17 ani. Mă amuz.

Problema Maitreyiei. Dintr-un nimic ne-am supărat (de altfel, aceasta ni se întâmplă de două ori pe zi), și a încercat tot felul de gesturi erotic-sentimentale ca să mă împace. Am lucrat mohorât tot timpul, închis la mine în cameră. Eram, însă, fericit, căci speram să se strice prietenia noastră prea familiară și pasiunea noastră nemărturisită. Mi-era teamă că ajunsesem prea departe și mă legam de orice pretext ca să dau înapoi. Dar nu; ea și-a cerut scuze, și jocul a reînceput. Simt că n-am să pot să mă stăpânesc mult.”

„Aproape am sărutat-o astăzi după-amiază, singuri noi doi în odaie. Am făcut eforturi să n-o îmbrățișez, într-atât era de excitată ea și atât de înnebunit eu. M-am mulțumit să-i strâng și să-i mușc brațul. Mai mult n-am vrut. Mi-e teamă, mi-e spaimă de mine. (*Notă*. Maitreyi n-a fost o clipă excitată, cum credeam eu. O turbura numai atitudinea mea. Ea voise să se joace, iar eu ajunsesem mult mai departe.)

Maitreyi e o fată rară; dar soție nu va fi tot atât de mediocră ca oricare alta?

A venit mai târziu, spre seară, cu acel admirabil șal stacojiu, care o lasă aproape goală și îi vădește sânii bruni într-o paloare ucigător de turburătoare. Știu că a îmbrăcat acest costum obscen și fermecător pentru mine; inginerul e absent, altminteri n-ar fi avut curajul să-l îmbrace. (*Notă*. De fapt, nu era decât un costum de Rajputana, care se poartă de-a dreptul pe trup, nu peste pieptar, cum e obiceiul în Bengal.)

Maitreyi vine mereu în camera mea, vine fără nici un motiv și întotdeauna insinuează sau provoacă. Pasiunea o face frumoasă. Senzual, carnal, e peste fire de ispititoare. Fac eforturi ca să o judec hidoasă, grasă, urât mirositoare și să mă pot stăpâni. E un fel de «meditație prin imagini contrarii» ceea ce încerc eu. Adevărul este că nervii mi se consumă inutil, și, de fapt, nu înțeleg încă nimic precis. Ce vor cu mine?”

„De dimineață, ceartă cu Maitreyi. Ea se simte jicnită pentru toate nimicurile și amenință să nu vorbească cu mine o săptămână. Azi i-am spus că nu-mi pasă, orice ar face ea. Faptul acesta m-a calmat și m-a

ajutat să lucrez. Lilu a venit să intervină, spunându-mi că «poeta e nespus de deprimată». I-am răspuns că eu nu sunt supărat, dar dacă lucrul acesta o amuză... Cât de banale sunt toate femeile, înțelegeam eu. Aceeași melodie, aceeași în Europa sau în Asia, cu femei inteligente, stupide, perverse sau fecioare.

Seara am fost la cinematograf singur, petrecând de minune. La cină, Maitreyi s-a așezat lângă mine, într-o *sari* superbă, veche de o sută de ani. Era plânsă, tăcută; de-abia a mâncat. «Mama» a înțeles totul. Mi-a mulțumit că am vorbit cu ea. După cină avem o mică «explicație». Maitreyi îmi spune că n-am înțeles-o atunci când am crezut că disprețuiește dragostea, simpatia... ”

„Lupta a durat un sfert de oră. I-am strivit mâinile. Era fermecătoare zbătându-se; fața i se contorsiona, lăcrăma, se ruga în gând la Tagore. Încerca să-și scoată mâinile prinse de încheieturi în pumnul meu; căci aceasta era lupta. Eram calm, experimentând detașat de durerea fizică și de orgoliu.

În sfârșit, a trebuit să recunoască, era înfrântă. Aceasta i-a dat o bucurie amestecată cu senzualitate amară. Știu că era fericită că *eu* am înfrânt-o. Dar suferea că maestrul ei spiritual, *guru*, nu o ajutase. Etc.

Când ne-am dus spre odaia ei, noi doi, singuri, ea mi-a șoptit:

— Mi-ai frânt mâinile!

I le-am luat fără să reflectez și, mângâindu-le, le sărutam. Aceasta e extraordinar pentru India. Să știe cineva, ar ucide-o! (*Notă.* Exageram.)

După masă, fără să-mi vorbească, mi-a zvârlit în odaie o floare... ”

„Cinematograf cu Maitreyi și ceilalți. A stat lângă mine, firește. În întunerec mi-a spus că lucruri importante sunt de lămurit. Apoi, când a aflat că mă joc, că puțin îmi pasă de «sentimentele» ei, că o urăsc (mințeam), și-a pierdut calmul ei de regină (Cleopatra?) și a început să plângă. Nu am fost emoționat.

A plâns a doua oară, la ieșire, violent. Eu i-am spus: «Maitreyi!» și am tăcut penibil. În aceeași seară a plâns iarăși la mine în odaie, nervos, acoperindu-și fața în șal. Totdeauna fără nici o lămurire. Dar a avut puterea să râdă când au venit ceilalți.”

„Neașteptate «explicații» cu Maitreyi. Ea a fost mai tare astăzi A plâns numai o singură dată. Eu m-am arătat nervos, desperat, insinuând o plecare urgentă. Finalul a fost violent; am rugat-o să plece din odaia mea. M-am trântit pe pat, simulând o criză mai mare decât simpla mea încurcătură. Am fost ridicol. Am făgăduit Maitreyiei că vom ajunge iarăși «prieteni». Ce stupid! Printr-o tactică idioată am «mărturisit» o sută de minciuni care mă banalizează până la greață, am făcut «scene» etc, etc... iar ea a fost de un calm admirabil. Mi-a spus că își are partea ei de vină în «glumele» noastre sentimentale.

Pentru aceasta suferă, căci s-a coborât în ochii mei. Dar lucrurile *trebuie* să se sfârșească aici; să fim iarăși prieteni."

Noaptea.

„Oh! Dar lucrurile nu sunt atât de simple. O iubesc mult, feroce, și mi-e teamă de Maitreyi. Mi-a spus că suferă de răul pe care mi l-a făcut.

Mi-e teamă, dar mă bucur. Sufletul nu mi-e încă uscat de gândurile noi și nerezolvate. Pot fi încă pătimaș îndrăgostit, deși nu sentimental. Dar, de fapt, ce-mi pasă mie dacă sunt sau nu sentimental?"

„Intoxicație? Cad victimă propriei mele farse? Astăzi, de dimineață și până seara târziu, am fost «fericit», înțelegând prin acest cuvânt tern un fluviu irațional de sentimente majore, vitale, restaurând pofta de existență și de joc. Eram gata să-i spun Maitreyiei: «Vrei să fii soția mea?» și sunt gata și acum. Aș fi atât de fericit soțul ei! Atât de purificat, de senin..."

„După-amiază, conversație cu Maitreyi asupra mariajului. Mă gândesc mult și mă închipui soțul ei, șef de familie și miracol etic. Satisfacții, liniște.

Seara îmi spune că e desperată că nu i-a scris Tagore. Poetul e pentru ea mai mult decât *guru*, e prieten, confident, logodnic, zeu, poate amant. Îmi mărturisește că nimeni nu bănuiește legătura lor. O iubire indiană. Sunt gelos? M-am hotărât să-i spun că e inutilă dragostea noastră; de acum, ea știe tot, fie că i-am mărturisit, fie că i-am sugerat sau a înțeles singură (*Notă*: totuși, nu știa nimic, nu înțelesese nimic precis), pentru că nu voi accepta ca soția mea să fi iubit întâi pe altul. Ea a observat supărarea mea, oarecum severă și emfatică. După cină n-am vorbit nimic. Mi-a trimis cuvântul prin Khokha, spunându-mi că am jicnit-o. N-am răspuns.

Câteodată, afacerea aceasta mă enervează, alteori mă amuză. În general, sunt intoxicat de dragoste, visez căsătorie și fii. Mă face să-mi pierd mult timp. Concentrarea mintală e dificilă. Dar nu voi renunța la dragoste."

„Noaptea a fost cutremur. Am avut febră tot timpul. Azi-dimineață, când am întâlnit pe Maitreyi, i-am dăruit o carte scumpă."

„Zi de extraordinară emoție, pe care mi-e peste putință s-o însemn aci. Pe scurt, Maitreyi m-a certat întrebându-mă unde vreau să ajung, căci nestăpânirea mea o compromite, că Mantu și Khokha au început să afle etc. Plângea cu spasme. Eu n-am scos un cuvânt. Eram mâhnit, o jicnisem. Dar și pozam enorm.

Din nefericire, Khokha era pe verandă, alături de odaia mea, și a

auzit tot. Când Maitreyi a aflat asta, a început să plângă mai desperat. Mi-a scris pe marginea unui plic că ar vrea să moară. Pentru o indiană, ceea ce știe Khokha acum e dezonoare.

Totuși, când s-a liniștit, mi-a deretecat prin odaie și mi-a aranjat florile pe masă. Eu n-am vorbit."

„Maitreyi a început să scrie o carte de poeme asupra «iluziilor și miragiilor frumoase»."

„Azi, pe când îi povesteam destrăbălările felelor din Europa, ea m-a întrebat dacă sunt pur, și numai gândul că s-ar putea să nu fiu a înspăimântat-o într-atât,încât a început să plângă. Setea aceasta violentă, mistică, după puritate m-a emoționat.

Pe seară, ajungând iarăși să vorbim despre căsătoria ei, – cu un strein, un tânăr bengali care desigur că nu o va face fericită, recunoaște Maitreyi – , i-am mărturisit că marele meu păcat e acela de a fi născut alb (cred puțin în această mărturisire), că, dacă aș fi fost indian, aș fi avut alte șanse etc. Aceasta a nedumerit-o iarăși, și eu i-am pus marea întrebare: de ce nu putem fi noi căsătoriți? De ce nu e îngăduită unirea noastră? Ea m-a privit înmărmurind și a cercetat cu ochii în toate părțile, să vadă dacă nu m-a auzit cineva.

A început a spune că așa e hotărât de soartă sau de Dumnezeu (eu o întrebasem dacă Dumnezeu a hotărât astfel sau prejudecățile, dar mi-a răspuns că Dumnezeu își manifestă dorința prin prejudecăți), că poate dragostea mea e numai o iluzie trecătoare etc. Fapt e că dragostea aceasta – pe care o socotisem la început imposibilă, minoră, fantezistă – și atitudinea Maitreyiei, pe care o crezusem multă, vreme îndrăgostită de mine – în timp ce ea nu e de nimeni – mă stăpânesc și mă duc departe; într-un suflet al meu, neștiut până acum, într-o margine de gând unde mă simt fericit și splendid. Nu știu cum să exprim toate sentimentele acestea revelate. Mă gândesc serios la unire..."

***

Din ziua aceea am văzut-o cu greutate. Rămânea tot timpul în odaia ei, scriind și cântând. I-am trimis câteva bilete inocente prin Lilu, la care nu mi-a răspuns. Am crezut o sumă de lucruri în prima noapte, apoi mai puține, apoi n-am mai crezut nimic. Am observat că pot trăi foarte bine și fără Maitreyi.

VIII

Nu mult după aceea am întâlnit într-o după-amiază pe Harold. Mi s-a părut mai rece, mai răutăcios.

— E adevărat că te însori cu fata inginerului? mă întrebă el, între altele.

Roșii și începui să-mi bat joc, așa cum fac de câte ori sunt pus în încurcătură, mai ales dacă trebuie să apăr pe cineva drag. Harold a trecut repede peste glumele mele și-mi spuse că a aflat aceasta de la birou, unde mă căutase o dată ca să mă invite la un picnic. A mai aflat tot atunci că vreau să mă lepăd de legea mea și să trec la hinduism. Și, deși el însuși este un mare păcătos și se duce la biserică numai pentru Iris, vestea aceasta l-a îngrozit îndeajuns. Îmi spuse că Sen e un monstru, că am fost fermecat, că ar trebui să dau cinci rupii la „Sisters of the poor" ca să se roage pentru mine.

— Ce mai fac fetele? întrebai.

— Te regretă, îmi mărturisi. Probabil că economisești mult acolo, în Bhowanipore, reîncepu el după o clipă. Nu plătești casă, nu plătești masă și nu ieși niciodată în oraș. Ce faci toată ziua?

— Învăț bengaleza ca să-mi iau examenul de *Provincial-Manager*, minții eu. Și apoi, e o lume nouă, nici nu știu cum trece timpul...

Îmi ceru cinci rupii împrumut, ca să se ducă seara la balul Y.M.C.A.

— Nu te tentează? mă iscodi el.

Într-adevăr, nu mă tenta. Mă gândii fără melancolie la acei ani de risipă și eroare petrecuți la Wellesley-Street, în Ripon Street. Îl privii pe Harold, și nu-mi evoca nimic trupul lui vlăjgan, fața oacheșă cu ochi frumoși, în cearcăne. Un strein, acest camarad al meu, cu care alergasem după atâtea fete și pierdusem atâtea nopți. Viața pe care o începusem mi se părea atât de sacră, încât nici nu mă încumetam să i-o destăinui. Îmi făgădui să mă viziteze într-o zi și își notă cu atenție adresa. („Pentru vreun eventual mare împrumut", mă gândii eu.)

Acasă îi găsii pe toți în sufragerie, luând ceaiul. Erau acolo și Mantu, și soția lui, Lilu, și Khokha, și surorile lui Khokha (două din acele femei-umbre, pe care nu le vedeam aproape niciodată). Le povestii cu multă sinceritate întâlnirea mea cu Harold și dezgustul de viața pe care o duc europenii și eurasienii din acest oraș, viață pe care am dus-o și eu atât timp. Mărturisirea aceasta a mea i-a desfătat. Femeile mă sorbeau cu ochii și mă tot lăudau în argot-ul lor neînțeles, iar Mantu îmi strângea mâinile și închidea ochii, după obiceiul lui. Numai inginerul, după ce îmi atrase atenția asupra zelului meu prea entuziast, se retrase să-și citească nelipsitul său roman polițist.

M-am dus cu Maitreyi, cu Khokha și cu Lilu sus pe terasă. Așteptam seara întinși pe covoare, vorbind rar și căutându-ne fiecare cea mai comodă poziție, cu perna sub cap. Eu venisem în sandale și-mi jucau picioarele în aer, încercând să le rezem decent și oarecum întâmplător de parapet. Învățasem în aceste ultime luni un întreg ceremonial al picioarelor; știam, de pildă, că de câte ori lovesc pe cineva, fără voie, trebuie să mă plec și să-i ating cu mâna dreaptă piciorul; că niciodată

nu trebuie să schițez, nici în glumă, gestul lovirii cu piciorul în cineva, și alte multele. De aceea ezitam înainte de a mă rezema comod de parapet. Auzii atunci pe Lilu vorbind ceva în șoaptă Maitreyiei.

— Spune că ai un picior foarte frumos, un picior alb, de alabastru, mă lămuri Maitreyi, fără să-și poată ascunde o privire de neînțeleasă invidie și necaz.

Roșii, și de plăcere (căci, urât fiind, mă încântă peste fire orice laudă adusă ființei mele fizice), și de timiditate; nu știam cum să tâlcuiesc privirile Maitreyiei. Îmi fixa picioarele cu un zâmbet disprețuitor, rău, umilit. Eu începui a vorbi stupidități ca să curm tăcerea, spunând că aceasta nu are nici o importanță, căci niciodată nu se văd picioarele, cel puțin la noi, albii.

— La noi e altfel, mă întrerupse Maitreyi, îmblânzită. La noi, prietenii își arată dragostea atingându-și picioarele goale. De câte ori stau de vorbă cu prietenele mele, eu le strâng piciorul. Uite așa...

Își desprinse, îmbujorându-se, piciorul din sari și-l apropie de Lilu. Se petrecu atunci ceva ciudat. Aveam impresia că asist la o scenă de dragoste dintre cele mai intime. Lilu strânse între gleznele ei pulpa de jos a Maitreyiei, tresărind și zâmbind ca descătușată dintr-un sărut. Erau adevărate mângâieri alunecările acelea leneșe pe pulpă, cu degetele strânse, călcâiul aplecat, și apoi strânsoarea, în care carnea se strivea caldă, tremurând. Sufeream cumplit, și de gelozie, și de revoltă, împotriva dragostei acesteia absurde, între carnea a două femei. Maitreyi își retrase brusc piciorul din îmbrățișare și-l trecu peste laba lui Khokha. Îmi venea să-mi mușc buzele, să fug, căci văzusem deodată cum piciorul acela negru și murdar al lui Khokha, scorojit de arșiță și de trotuare, primește apropierea caldă, ca pe o ofrandă, a trupului Maitreyiei. Khokha avea un zâmbet de câine mângâiat, și regretai că nu pot vedea ochii Maitreyiei, să ghicesc în ei voluptatea pe care o trăda pulpa în apropierea cărnii băiatului.

Mă gândii atunci că râsul Maitreyiei – pe care îl provoca acel *clown* urât – trăda aceeași abandonare, aceeași posesiune. M-am întrebat, mai târziu, dacă nu există și altfel de posesiuni decât cele cunoscute, mai rafinate și mai inefabile, obținute pe furiș, cu o atingere sau cu o glumă, când femeia se predă total căldurii sau spiritului celuilalt și e luată în întregime, așa cum niciodată nu o vom putea lua noi, chiar în cele mai definitive și mai nebunești ceasuri de dragoste. Multă vreme după aceea am fost gelos nu pe tinerii frumoși, pe poeții și muzicanții care se adunau în casa Sen și cu care vorbea Maitreyi, privindu-i lung, zâmbindu-le, iubindu-le cărțile, ci pe oricine o făcea să râdă până la lacrimi, pe Khokha și pe Mantu, mai ales pe acesta din urmă, care, fiindu-i unchi, își putea îngădui să-i strângă brațul, vorbindu-i, sau o putea bate pe umăr și scutura de păr. Gesturile acestea de abandonare inocentă mă chinuiau mai mult decât orice rival. Mi se părea că

Maitreyi e neștiutoare de violul săvârșit pe furiș asupra-i de către o carne sau un spirit strein. Și, ca să spun totul, mă făceau să sufăr îndeosebi posesiunile spirituale: un poet tânăr, Acintya, pe care Maitreyi nu-l văzuse decât o singură dată și nu-i vorbea decât la telefon, când trimitea poeme pentru revista *Prabuddha Bharatta*; un matematician care venea foarte rar și despre care Maitreyi îmi vorbise cu entuziasm, mărturisindu-mi că îi plac bărbații înalți: și mai presus de toți, *gurul* ei, Robi Thakkur. Cu o mare abilitate încercam să-i insinuez că se abandonează prea mult, fie cu spiritul, fie cu carnea. Dar mă privise atât de inocentă, de mirată și sinceră, încât am renunțat. De altfel, acestea se petreceau în urma celor povestite adineaori, într-o vreme când eu primisem destule probe că nu am de ce mă teme de nimeni.

...Rămăsesem îngândurat și dezgustat, mușcându-mi pe furiș buzele și privind cele dintâi stele într-un cer încă palid. Conversația continua într-o bengaleză colocvială, din care nu pricepeam decât foarte puțin; de altfel, nici nu încercam să pricep și nu tresăream decât la râsul Maitreyiei, pe care Khokha îl alimenta cu nesfârșite calambururi și schimonoseli. Probabil că ea observă sfiala mea, căci mă întrebă, în englezește, dacă nu sunt prea obosit și dacă n-aș voi să mă distrez ajutând-o în ceasurile mele libere să termine catalogul bibliotecii domnului Sen. Aceasta m-ar recrea îndeajuns, după munca mea de la birou, și am putea sta de vorbă mai mult. (Pentru că, de fapt, în ultimele zile aproape că nu mă întâlnisem cu Maitreyi.) Nu știam nimic de catalog și aflai că domnul Sen, care strânsese până acum vreo patru mii de volume, – fie moștenite, fie cumpărate – , intenționa să-și tipărească într-o broșură de lux catalogul bibliotecii, ca să poată fi dăruită, în caz de moarte, unui colegiu local. Mi se păreau ridicole toate acestea, dar primii.

— Tata nu îndrăznea să te roage să mă ajuți, mărturisi Maitreyi. Se temea să nu-ți pierzi prea mult timp. Eu sunt mică, n-am ce face toată ziua și-mi place să copiez titlurile cărților...

Îmi amintesc că în seara aceea, rămas singur, mă blestemam că primisem prea repede o propunere care mă va face să-mi pierd aproape tot timpul liber. (După câte înțelesesem eu, trebuiau copiate titlurile pe mici bucățele de hârtie, apoi clasate alfabetic, cu numărul lor respectiv de raft, și transcrise din nou într-un dosar, pentru a fi date la tipar. Munca aceasta îmi repugna.) Și mă temeam, de asemenea, că jocul nostru ar putea să reînceapă într-un timp când eu izbutisem să mă cumințesc.

***

Pe Maitreyi am întâlnit-o a doua zi după-amiază, înainte de ceai, în pragul bibliotecii, așteptându-mă.

— Vino să-ți arăt ce-am făcut, mă chemă ea.

Adusese vreo cincizeci de volume pe o masă și le așezase cu cotoarele în sus, în așa fel încât să poată fi cetite unul după altul.

— Dumneata începi din capul ăsta al mesei, iar eu de dincolo. Să vedem la ce volum ne întâlnim, vrei?

Părea foarte emoționată, îi tremura buza și mă privea clipind des din pleoape, ca și cum s-ar fi silit să uite ceva, să destrame o imagine din fața ochilor.

M-am așezat la scris cu o presimțire ciudată că se va întâmpla ceva nou și mă întrebam dacă nu cumva aștept dragostea Maitreyiei, dacă surpriza pe care o presimțeam nu era o eventuală împărtășire, o luminare a ascunzișurilor sufletului ei. Dar mă trezeam prea puțin clătinat de întâmplările acestea eventuale. Scriind, mă întrebam: o mai iubesc? Nu; mi se părea că o iubesc, numai atât. Înțelesei pentru a suta oară că mă atrăgea altceva în Maitreyi: iraționalul ei, virginitatea ei barbară și, mai presus de toate, fascinul ei. Îmi lămurii perfect aceasta; că eram vrăjit, nu îndrăgostit. Și, ciudat, înțelegeam nu în ceasurile mele de luciditate, – multe-puține câte mai aveam – , ci în clipele din pragul experiențelor decisive, în clipele *reale*, când începeam să trăiesc. Reflecția nu mi-a relevat niciodată nimic.

Pusei mâna pe un volum și întâlnii mâna Maitreyiei.

Tresării.

— La ce volum ai ajuns? mă întrebă.

I-l arătai. Era același la care ajunsese și ea: *Tales of the un expected* de Wells. Roși deodată, de bucurie, de încântare, nu știu, dar îmi spuse cu un glas stins:

— Ai văzut ce „neașteptat" avem înaintea noastră?

Zâmbii sugestionat și eu puțin de coincidența aceasta, deși majoritatea volumelor de pe masă aveau titluri caracteristice: *Visul, Ia-mă cu tine, Ajutor!, Nimic nou?* și altele. Căutam un răspuns cu mai multe înțelesuri, dar veni Chabu să ne cheme la ceai, și ne-am ridicat de la masă foarte fericiți amândoi, continuând să ne privim. În timpul ceaiului, eu am vorbit cu multă exuberanță despre ultimele mele lecturi, toate relative la Khrishna și la cultul *vaishnav*, și povesteam cu atâta entuziasm și sinceritate scene din viața lui Chaitanya, încât doamna Sen nu putu să se mai stăpânească și se apropie de mine cu două lacrimi mari în ochi, spunând:

— Parcă ai fi un *vaishnav*...

Eram fericit că-mi vorbise așa. Mărturisii că socotesc *vaishnavismul* una din cele mai elevate religii, și de aici porni o discuție asupra religiilor, susținută mai ales de Mantu și de mine, pe care Maitreyi o asculta cu ochii în gol, fără să spună un cuvânt.

— Ce știți voi despre religie? izbucni ea deodată, roșind, apoi pălind, gata să plângă. Rămăsei surprins, neștiind dacă trebuie să mă scuz sau să mă explic. Mantu voi s-o mângâie, dar ea se smulse și fugi în bibliotecă. Îmi sfârșii ceașca de ceai, intimidat. Nu mai vorbea nimeni. M-am retras în odaia mea, ca să răspund scrisorilor, cu o neliniște și nerăbdare necunoscute până atunci. Dar, pe când scriam, am simțit deodată nevoia de a vedea pe Maitreyi și m-am dus.

Ziua aceea își are o mare însemnătate în povestirea de față. Transcriu din jurnal.

„Am găsit-o abătută, aproape plângând. I-am spus că am venit, pentru că m-a chemat, și aceasta a surprins-o. Ne-am despărțit, apoi, pentru cinci minute, ca să sfârșesc scrisoarea. Când m-am întors, dormea pe canapeaua din fața mesei.

Am deșteptat-o. A tresărit; ochii îi erau măriți. Am început s-o privesc țintă; ea îmi sorbea privirile, ochi în ochi, întrebându-mă la răstimpuri, șoptit: «Ce?» Apoi n-a mai fost în stare să vorbească, nici eu n-am mai putut s-o întreb; ci ne priveam fix, fermecați, stăpâniți de același fluid suprafiresc de dulce, incapabil să ne împotrivim, să ne scuturăm de farmec, deșteptându-ne. Mi-e greu să descriu emoția. O fericire calmă și în același timp violentă, în fața căreia sufletul nu opunea nici o rezistență; o beatitudine a simțurilor care depășea senzualitatea, ca și cum ar fi participat la o fericire cerească, la o stare de har. La început, starea se susținea numai prin priviri. Apoi am început să ne atingem mâinile, fără a ne despărți totuși ochii.

Strângeri barbare, mângâieri de devot. (*Notă.* Cetisem recent despre dragostea mistică a lui Chaitanya și de aceea îmi exprimam experimentările mele în termeni mistici.) Au urmat, firesc, sărutările pe mâini. Era atât de pierdută, își mușca atât de pătimaș (și totuși cast) buzele, încât aș fi putut-o săruta pe buze, aș fi putut face tot. M-am reținut cu multă greutate. Situația era de-a dreptul riscantă. Puteam fi văzuți de oricine scobora scările. Ea este de o emotivitate mistică. (Notă. În jurnalul meu de atunci, influențat de anumite lecturi *vaishnave*, întrebuințam foarte des termenul de „mistic". De altfel, comentariul acestei întâmplări, așa cum îl găsesc într-un caiet rătăcit, este străbătut de la un capăt la altul de „experiența mistică". Eram ridicul.) Am întrebat-o, încă o dată, de ce nu putem fi, noi doi, uniți. S-a cutremurat. Ca s-o încerc, i-am cerut să recite de două ori acea mantra pe care a învățat-o Tagore, ca să se apere de primejdiile contra purității. Totuși, după ce le-a repetat, farmecul stăruia. Cu aceasta i-am dovedit, căci credeam și eu, că experiența noastră nu-și are rădăcini sexuale, ci e dragoste, deși manifestată în sincerități carnale. Am simțit și verificat această minune umană: contactul cu suprafirescul, prin atingere, prin ochi, prin carne. Experiența a durat două ceasuri, istovindu-ne. O puteam relua de câte ori ne fixam privirile în ochii celuilalt."

Ea îmi ceru să lepăd sandalele și să-mi apropii piciorul de piciorul ei. Emoția celei dintâi atingeri n-am s-o uit niciodată. M-a răzbunat pentru toate geloziile pe care le îndurasem până atunci. Am știut că Maitreyi mi se dă toată în acea abandonare a gleznei și pulpei, așa cum nu se mai dăduse vreodată. Scena de pe terasă o uitasem. Nimeni n-ar putea minți atât de dumnezeiește, ca să pot fi păcălit de atingerea aceasta, îmi spuneam. Mi-am ridicat fără voie piciorul sus pe pulpe, până aproape de încheietura aceea a genunchiului, pe care o presimțeam halucinant de dulce, de fierbinte, pe care o ghiceam brună și virgină, căci, fără îndoială, nici un trup omenesc nu se înălțase atât de departe în carnea ei. În acele două ceasuri de îmbrățișare (erau oare altceva mângâierile gleznelor și pulpelor noastre?) – pe care jurnalul le schițează atât de sumar, atât de șters, încât multă vreme după aceea m-am întrebat dacă mai trebuie să continuu însemnarea etapelor noastre – am trăit mai mult și am înțeles mai adânc ființa Maitreyiei decât izbutisem în șase luni de eforturi, de prietenie, de început de dragoste. Niciodată n-am știut mai precis ca atunci că posed ceva, că posed absolut.

Nu îi spusesem încă răspicat că o iubesc. Amândoi ghiciserăm asta; așa mi se păruse mie. Și eu tâlcuisem, multă vreme, orice gest al ei ca pe un semn de simpatie sau dragoste. Nu mă îndoiam o clipă că mă iubește și nu mă îndoiam că ea știe tot atât de bine aceasta despre mine. De aceea mă mâhneau și mă nelinișteau răzvrătirile ei (muțenia

aceea speriată, ochii aceia de panică, mâinile cu care își acoperea fața) de câte ori îi vorbisem până acum de o unire a noastră. Nu înțelegeam; căci mi se părea că și ea, și părinții favorizează necontenit aceasta.

Îi spusei atunci că o iubesc. Nu știu cum au răsunat cuvintele mele, căci ea își acoperi ochii și nu răspunse. Mă apropiai și repetai mai cald, mai sincer, acele câteva cuvinte de iubire pe care le puteam spune în bengali. Voi să se ridice.

— Lasă-mă, îmi spuse cu un glas depărtat, strein. Văd că n-ai înțeles iubirea mea. Te iubesc ca pe un prieten, foarte scump prieten. Altfel nu pot, altceva nu vreau...

— Dar aceasta nu e prietenie, e dragoste, îi răspunsei eu, recăpătându-mi pe neașteptate și humorul, și luciditatea.

— Câte feluri de dragoste nu cunoaște sufletul? adăogă ea privindu-mă.

— Dar pe mine mă iubești, e inutil să te ascunzi, stăruii. Nu mai putem unul fără altul, ne-am chinuit de ajuns până acum ascunzându-ne. Mi-ești dragă, Maitreyi, mi-ești dragă...

Îi vorbeam, amestecând cuvintele, o frază în bengali și cinci în englezește.

— Spune-mi asta și pe limba ta, mă rugă. I-am spus tot ce mi-a trecut prin minte. Se făcuse noapte, se aprinseseră lămpile pretutindeni. Voii să aprind și eu becul din bibliotecă.

— Lasă așa, vorbi Maitreyi.

— Dacă vine cineva și ne găsește pe întunerec?

— Ce-are a face? Aici suntem frați...

Mă prefăcui că nu înțeleg, dar mă întorsei aproape de ea și-i luai mâinile, mângâindu-le.

— De ce nu auzi anumite cuvinte? mă întrebă ea, și ghicii după glas că e gata să râdă.

— Pentru că vorbești prostii, răspunsei, foarte sigur pe mine și pe dragostea Maitreyiei.

Se petrecu atunci un lucru neașteptat. Maitreyi începu să plângă și se smulse din mâinile mele. Voia să fugă. O înlănțuii în brațe și-mi apropiai capul de părul ei, vorbindu-i în șoapte, încercând s-o farmec, s-o rog să nu mai plângă, să mă ierte. Dar nu mă putui împotrivi parfumului și căldurii, și ispitelor acelui trup neatins încă de nimeni și o sărutai. Maitreyi se zbătu și țipă, ferindu-și gura. Mi-a fost teamă să nu ne audă cineva și-i dădui drumul. Fugi din brațele mele cu un suspin care mă umili, dar nu se îndreptă spre ușă, ci spre fereastră. Acolo, la lumina felinarului din stradă, o putui vedea. Mă cutremurai. Avea o căutătură stranie, desperată și plânsă, părul i se răvășise pe umeri, buzele și le mușcase. Mă privea ca pe un duh sau ca pe un nebun. Îmi arătă cu degetul locul unde o sărutasem, pe obraz. Nu

putea vorbi, nu se putea apăra. Mă apropiai, o luai în brațe și o sărutai iarăși, înnebunit de neînțelegere, întunecat de pasiune. O sărutai pe gură și-i întâlnii buzele umede, fragede și parfumate, cum niciodată n-aș fi crezut că îmi va fi dat să sărut. În cea dintâi clipă se strânseră sub gura mea, încercând să se apere, dar era atât de slabă, încât le deschise și le lăsă sărutate, mușcate, supte. Îi simțeam sânii, o simțeam toată, și se abandonase atât de decisiv trupului meu, încât avusei chiar o urmă de melancolie că mi se dăruise atât de repede. Nu știu cât a durat această primă îmbrățișare. Am ghicit că se sufocă, se zbate, și i-am dat drumul. S-a prăvălit deodată la picioarele mele. Am crezut că e leșinată și m-am plecat palid, s-o ajut, dar ea îmi îmbrățișă picioarele, plângea și se ruga să nu o mai ating, mă implora în numele Dumnezeului meu, în numele mamei mele, în numele doamnei Sen. Mă cutremurai și tăcui. O lăsai să se ridice singură. Își șterse lacrimile în fugă, își potrivi părul, mă privi, fără s-o văd, căci eu eram în lumina palidă a felinarului, iar ea la întunerec, și plecă oftând.

M-am întors în odaia mea, agitat, zeci de sentimente străbătându-mă, chinuit și de bucuria că este a mea, și de orgoliu, de remușcare, de teamă. N-am putut face nimic până la masă. Mă întrebam dacă voi avea curajul să o privesc în timpul mesei. Mă întrebam mai ales ce va crede despre mine, dacă nu va spune ceva doamnei Sen sau lui Lilu. Nu știam nimic, nu credeam nimic. La masă n-a venit, dar, îndată după aceea, Lilu se apropie de mine și-mi spuse:

— Poeta vă trimite biletul acesta.

Îl deschisei cu răsuflarea oprită. Ca să nu înțeleagă nimeni, era scris în franțuzește:

„Vous venir matin six heures en bibliothèque”.

IX

Mă duceam la birou de-abia la zece, iar ceaiul îl luam eu toții la opt dimineața. Puteam sta deci neturburați de vorbă două ceasuri. În noaptea aceea am adormit greu, cu febră și visuri atroce; mi se părea c-o pierd pe Maitreyi, că un înger cu barbă albă mă izgonește din casa aceasta, că Sen mă privește absent de pe terasă. Mă deșteptam mereu, cutremurat, cu fruntea rece și umedă. Parcă săvârșisem un mare păcat.

Am găsit-o pe Maitreyi la birou, într-o sari albă, cu un șal cenușiu pe umeri, scriind fișe pentru catalog. I-am urat bună dimineața extrem de încurcat, neștiind dacă trebuie s-o sărut sau să-i zâmbesc numai, sau să mă port ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat de curând între noi. Cea dintâi întâlnire după un episod decisiv în dragoste mi-a cerut întotdeauna un efort de atenție și de imaginație. Nu știu cum să mă port, ce „atitudine” să iau; nu știu dacă trebuie să fiu rigid sau delicat, nu știu mai ales ceea ce crede ea și cum ar vrea ea să fiu. Nehotărârea

aceasta mă face să ezit înainte de orice gest, să mă contrazic, să mă scuz, să fiu, în general, ridicol.

Maitreyi, dimpotrivă, arăta liniștită, resemnată, hotărâtă, deși cearcănele și paloarea feței trădau o noapte de rugăciune și de meditație. (Mi se păruse mie sau îi auzisem spre dimineață glasul, îngânând în balcon o rugăciune monoton cântată, întreruptă și reluată de mai multe ori și apoi stinsă brusc, ca într-un plâns?)

M-am așezat în fața ei, la același birou, pe scaunul pregătit mai dinainte de Maitreyi. Am început a scrie mecanic, copiind titlurile cărților, fără să ridic ochii de pe fișe.

— Ai dormit bine? o întreb eu după câteva minute, ca să curm tăcerea.

— N-am dormit deloc, îmi răspunse calmă. M-am gândit că e timpul să pleci din casa noastră. De aceea te-am și chemat...

Încercai s-o întrerup, dar Maitreyi avu un gest de desperată implorare, și o lăsai să vorbească, din ce în ce mai turburat și mai surprins de cele ce ascultam. Vorbea jucându-se cu condeiul pe o coală de hârtie, fără să mă privească, desenând și ștergând, scriind rânduri pe care nu le puteam ceti, făcând semne și figuri pe care nu le înțelegeam. Jocul acesta mi-a amintit începuturile prieteniei noastre și cele dintâi lecții de franceză. Aș fi vrut s-o întrerup, ca să-i spun câte greșeli făcuse în biletul de aseară, dar mi-am surprins josnicia acestui humor și am tăcut. Nici vreme de reflecții melancolice nu aveam. Maitreyi îmi spunea lucruri pe care nu știam cum să le cred. Mă turburau și mă surprindeau, jicnindu-mă și în orgoliul, și în certitudinea mea. Niciodată nu o ascultasem vorbind atât de mult singură, fără să schimbe subiectul, fără să mă întrebe, fără să aștepte răspuns sau comentarii. Parcă ar fi vorbit într-o odaie goală. Eu nu mai eram.

Mă înșelam, spunea ea, crezând că mă iubește așa cum o iubesc eu. Sufletul ei era de mult dat altuia, lui Robi Thakkur. Îl iubește de când avea treisprezece ani și i-a cetit pentru întâia oară cărțile. Verile și le petrecea, până mai anul trecut, la Shantiniketan, găzduiți – ea și familia – chiar la poet acasă. Câte nopți nu petrecuseră ei doi pe terasă, singuri, Maitreyi la picioarele bătrânului, ascultându-l mângâiată pe păr! La început nu știa ce este sentimentul acesta care o face să trăiască aproape fără trezire, ca într-un vis nemaipomenit de frumos; credea că e venerație și iubire filială pentru *gurul* ei. Până ce, într-o seară, poetul i-a spus că aceasta e dragoste. A leșinat atunci pe terasă. S-a deșteptat, nu știe după cât timp, la el în odaie, întinsă pe pat, cu fața udă. Plutea în odaie un parfum proaspăt de iasomie. *Gurul* continua s-o mângâie și i-a dat atunci acea *mantra*, apărătoare de păcate.

Să rămână pură toată viața, așa i-a spus. Să scrie versuri, să

iubească, să viseze și să nu-l uite niciodată pe el. Și nu l-a uitat. Are o cutie întreagă cu scrisori de la el, trimise din toate părțile lumii pe unde a umblat. Cutia e de lemn parfumat și i-a fost dată de poet acum doi ani, împreună cu o șuviță din părul lui...

(Ce cabotin dezgustător, gândeam eu ars de gelozie, de furie, de neputință. Ce corupător, ce misticism carnal, ce amestec hidos de devoție și fraudă. Cum am putut crede că fecioara aceasta a fost pură? Cum am putut crede că eu sunt cel dintâi care îi atinge trupul?)

Totuși, niciodată n-a sărutat-o, nici n-a mângâiat-o decât pe păr, adăogă Maitreyi, ca și cum mi-ar fi ghicit gândul. De altfel, nici nu l-a mai văzut de mult, căci el călătorește neîncetat; și apoi (ezitarea ei, în această clipă!), se pare că doamna Sen a observat anumite excese sentimentale față de *guru* și n-a mai lăsat-o să-l vadă. Dar nu l-a uitat o clipă. Ar fi vrut să ajungem buni prieteni, să-mi împărtășească mie toate acestea, să-l iubim împreună. Mie nu mi-a fost decât o prietenă, m-a iubit ca o prietenă, niciodată nu s-a gândit la altfel de dragoste, și jocul nostru trebuia să rămână joc, fără îmbrățișări și fără sărut. (Roși și șopti aceste cuvinte cu multe greșeli, și de gramatică, și de pronunție. De aceea repetă fraza în bengali.) Gesturile ei au fost sincere și calde, căci, într-un fel, mă iubește mult și îi place să stăm împreună, să glumim, să ne privim în ochi și să ne atingem mâinile, dar toate acestea nu sunt nimic altceva decât prietenie. Dacă am crezut altfel, e din vina ei, care mi-a ascuns multe și m-a provocat să cred orice altceva, să cred chiar că mă iubește.

Când a încetat, obosită și palidă, m-am ridicat de la locul meu (nici nu-mi dam seama ce fac, într-atât eram de năuc) și m-am dus spre ea. Mă privea cu panică și milă, i-am luat capul între mâini și, știind că nu poate țipa, nu poate striga după ajutor, am sărutat-o pe gură. Știam amândoi că în orice clipă se poate coborî cineva de sus și ne-ar fi putut vedea de pe scară, dar aceasta mă făcea să prelungesc și mai mult sărutarea, aproape sufocând-o.

— De ce faci asta? vorbi ea. Sunt slabă, știi că nu mă pot împotrivi, dar nu simt nimic când mă săruți. Simt buzele ca și cum ar fi ale lui Chabu, ale unui copil. Nu mă cutremură! Nu te iubesc!...

O lăsai din strânsoare și trecui în odaia mea. Plecai de-a dreptul la lucru, fără să mai aștept ceaiul, oarecum înseninat de mărturisirea Maitreyiei, deși gelos și înfuriat. Mi se părea că tot ce face fata aceasta este contra firii.

În ziua aceea nu o întâlnii și nu o căutai. Seara, la masă, o aveam iarăși la dreapta mea. Am coborât printre cei dintâi. Nu veniseră decât Mantu, Lilu, Maitreyi. Am început a discuta politică: arestarea primarului orașului, discursul lui Sarojini Naidu, numărul închișilor în revoluția civilă. Îmi făgăduisem să nu privesc pe Maitreyi și să nu o ating nici din întâmplare. Dar simții deodată piciorul ei cald, gol, sub

masă, așezându-se tremurând peste al meu. Înfiorarea care m-a străbătut atunci m-a trădat. Maitreyi și-a ridicat, fără să se observe, marginea *sari*-ei, și eu mi-am plimbat piciorul de-a lungul pulpelor ei, fără nici o încercare de a mă împotrivi farmecului, căldurii, senzualității. Ea era palidă, cu buzele roșii, privindu-mă cu ochii adânciți, înspăimântați, dar carnea ei mă chema, mă îmbia, și a trebuit să-mi înfig unghiile în piept ca să mă trezesc o clipă. Observaseră și ceilalți, cred, pierderea noastră. De-atunci,îmbrățișarea pulpelor pe sub masă a rămas una din bucuriile noastre zilnice. Căci numai acolo îi puteam mângâia astfel pulpele, genunchii. Dacă aș fi atins-o cu mâna, Maitreyi ar fi socotit încercarea aceasta un act de dezgustătoare lubricitate și s-ar fi îndoit numaidecât de curățenia simțirilor mele.

După masă, Maitreyi mă oprește în prag.

— Vrei să vezi ce-am lucrat până acum?

Aprinse lumina în bibliotecă, dar, în loc să se apropie de masa unde se aflau fișele, se îndreptă către cealaltă odaie, unde nu era lampă. Se uită în dreapta și în stânga, nu cumva să o surprindă cineva, și apoi îmi întinse brațul, gol până la umăr.

— Încearcă orice poți cu el, sărută-l, mângâie-l; ai să vezi că nu simt nimic...

Cu mult înainte, vorbiserăm o dată împreună despre voluptate, și îi spusei că cineva care știe iubi cu adevărat poate experimenta voluptatea oricât de neînsemnată ar fi atingerea trupului celuilalt. Îi explicasem atunci că, pentru mine, posesiunea e mult mai neînțeleasă și mai complicată decât se pare. E foarte greu să ai ceva cu adevărat, să-l capeți sau să-l cucerești. Mai mult ne închipuim că posedăm decât posedăm.

Banalitățile acestea, pe care i le spuneam în treacăt, sigur fiind că altceva mai responsabil n-ar fi în stare să rețină, au frământat-o îndeajuns pe Maitreyi. Încerca acum să-și verifice sentimentele prin această „voluptate” esențială de care îi vorbisem atunci.

Îi luai brațul și-l privii o clipă fascinat. Nu mai era braț de femeie acela. Căpătase o transparență și o căldură autonomă, parcă întreaga pasiune se concentrase sub pielea aceea brună, mată, și întreaga voință de victorie alături. Trăia prin sine; nu mai aparținea fetei care îl întinsese pe jăratec ca să-și încerce dragostea. Îl țineam în mâinile mele ca pe o ofrandă vie, zăpăcit eu însumi de intensitatea cu care palpita și de ciudățenia faptului care trebuia să urmeze. Începui să-l strâng, să-l mângâi, să-l sărut, sigur fiind că îmbrățișez întreaga făptură a Maitreyiei, că pe ea o mângâi, de ea toată mă bucur. Simțeam cum se pleacă sub voluptate, cum cedează agonizând, simțeam că se deșteaptă la o zi nouă, căci printre săruturi îi observam fața mereu mai palidă, ochii tot mai aprinși, voința tot mai rătăcită. În

acea chemare a dragostei mele, plimbată pe carnea brațului gol, o chemam pe ea. Lunecările degetelor mele către umeri se îndreptau spre ea, toată. Și o ghicii atunci cum se clatină și se reazămă mereu, tot mai mult, de mine, până ce și-a încolăcit celălalt braț de umerii mei și a început să mă strângă, lăcrămând, fără răsuflare. Peste câteva clipe o avui în brațe, dându-mi-se ea (căci nu făcui nici un gest ca să-i violentez alunecarea, hotărât fiind să-i chinui numai brațul), și, când o sărutai de astă dată pe gură, înțelesei că nu mai era o sărutare de viol, căci buzele ei se deschideau ca să mă soarbă, dinții ei încercau să mă străbată, încleștarea nu mai era nici împotrivire, nici abandonare, ci coincidență cu dorul meu, cu sângele meu. Am înțeles atunci că orice s-ar fi întâmplat mai înainte în emoțiile și în gândirea Maitreyiei, oricine le-ar fi răscolit mai înainte de mine, urmele acelea s-au șters, arse de ziua aceasta nouă la care se năștea fecioara. O nemaipomenită beatitudine mă invada atunci pe toate porțile sufletului și ale trupului. Îmi simțeam ființa plenar și continuu, un val inefabil mă înălța din nimic, fără să mă despartă totuși de mine însumi, fără să mă rătăcească. Niciodată n-am trăit mai total și mai nemijlocit ca în acele clipe, care mi sau părut fără durată. Încleștarea aceea la sânul Maitreyiei era mai mult decât dragoste. Ea s-a deșteptat, cu palmele întoarse acoperindu-și ochii. S-a depărtat de mine agale, privindu-mă câteodată tresărind, apoi acoperindu-și iar fața. Trecu pe lângă masa cu cărți și spuse automat, arătându-mi-le:

— Iată ce-am lucrat astăzi...

Au fost o ghicire nefirească vorbele ei. Căci în acea clipă intră Khokha și-i spuse că dna Sen o cheamă sus, în odaia ei. Am stins luminile, încercând să mă stăpânesc; pentru că eram buimac și fericit, și aproape că-mi venea să-i spun lui Khokha ce fericire mi se dăruise mie din senin, fără să o merit.

În camera mea nu-mi găseam locul. Priveam pe fereastra cu gratii, mă trânteam pe pat, mă ridicam și umblam prin odaie. Doream s-o mai văd o dată pe Maitreyi, să adorm cu figura ei, cu amintirea buzelor neîntreruptă de apariția lui Khokha. Mi se părea că nu ne-am despărțit așa cum trebuie, în intimitatea noastră descoperită astăzi. Nu ne puteam despărți decât printr-o îmbrățișare, și venirea lui Khokha o împiedecase. Sunt sigur că și Maitreyi simțea același lucru, că o auzeam pășind ușor, deasupra, în odaia ei, ieșind în balcon, întorcându-se. Pe zidul din față îi puteam vedea umbra de câte ori se apropia de fereastră. Dar s-a stins lumina, și o ciudată părere de rău mă împietri lângă gratii. Auzii atunci un fluierat, în care s-ar fi putut ghici o melodie, dar eu ghicisem altceva. Mă apropiai de fereastră și fluierai și eu; nu mi se răspunse nimic. Trebuie să fie în balcon, gândii; și, deschizând cu multă luare-aminte ușa odăii mele și ușa, mai grea, a coridorului, ieșii în verandă. Nu mă încumetai să cobor în stradă, căci

lumina felinarului era prea puternică. Fluierai din nou.

— Allan, Allan! mă auzii chemat din balcon.

Îmi spunea întâia oară pe nume. Mă coborâi și o zării rezemată de balustradă, numai cu un șal pe umeri, părul atârnându-i negru peste brațe, printre glicine. Era o apariție legendară, de basm oriental, forma ei aproape nudă printre ciorchinele de flori, într-un balcon luminat palid de un felinar de cartier. Am privit-o fără să-i spun un cuvânt. După moleșeala brațelor abandonate peste balustradă și după resemnarea cu care își sprijinea capul pe umăr, înțelesei că nici ea nu mai are putere să spună ceva. Ne priveam numai. Apoi, ea a căutat sub șal, la sân, și mi-a zvârlit ceva alb și cu alunecare leneșă în aer; o coroniță din flori de iasomie. N-am mai văzut-o în clipa următoare. Nici nu i-am putut mulțumi.

M-am întors fericit și împăcat în camera mea, după ce am închis ușile cu aceeași grije. Întâlnii pe coridor pe Khokha.

— Am fost să beau puțină apă proaspătă, îmi spuse el încurcat, înainte să-i fi vorbit. Nu m-am întrebat atunci ce căuta el mereu în preajma noastră și dacă nu cumva ne spionează. Purtam coronița de iasomie cu prea multa mângâiere și bucurie ca să mă gândesc la altceva. Am înțeles mai târziu că acesta era semnul logodnei, că fecioara care dăruiește o asemenea coroniță unui tânăr e considerată pe veci a lui, căci schimbul acesta de flori avea valoarea unui legământ dincolo de împrejurări și de moarte. Dar atunci nu-i cunoșteam încă simbolul și o strângeam în mâini și o sărutam, pentru că fusese a Maitreyiei, se lipise de sânul ei, și de acolo mi-o zvârlise ea, neprețuit dar mie. Și șezând eu pe pat, privind florile de iasomie, mă duse deodată gândul la începuturile începutului, când de-abia o văzusem pe Maitreyi și nu-mi plăcuse; când credeam că nimic nu mă va lega de ea niciodată, și înțelesei că, de fapt, eu o iubisem de atunci, deși nu-mi lămuream aceasta și nu voiam să mi-o lămuresc.

A fost o noapte de legănări între vis și amintire, cu parfumul iasomiei ispitindu-mi gura Maitreyiei, o noapte în care mi s-a părut că aud întâia oară cocorii Bengalului, strigătele lor deasupra câmpiilor inundate de la marginea golfului. Am văzut atunci, pe acea poartă de fericire deschisă spre lume, o viață de legendă, pe un tărâm cu șerpi și tam-tam, în care eu pășeam alături de Maitreyi, doi amanți ai drumurilor.

***

A doua zi am avut mult de lucru la birou și m-am întors târziu după masă. Maitreyi mă aștepta cu dejunul în sufragerie. Își adusese fișele și le clasifica alfabetic, într-o cutie cu tot atâtea despărțituri și litere. A pălit văzându-mă și mi-a adus îndată să mănânc. S-a așezat apoi aproape de mine, cu șalul trecut peste cap până aproape de frunte,

privindu-mă! Cât sufeream eu atunci, neștiind ce să-i spun, temându-mă să nu par vulgar (căci eram obosit și mâncam lacom), oprindu-mă din foamea mea ca să-i arunc o privire prin care să-i mărturisesc că n-am uitat-o, că mi-e tot atât de scumpă ca și în noaptea trecută.

— Te-ai gândit la mine azi? o întrebai eu, amintindu-mi că amanții își pun asemenea întrebări dulci.

Închise ochii, și îi zării două lacrimi, mai degrabă sticliri, căci bobul nu crescuse atât ca să se desprindă de pleoape.

— De ce plângi? o întrebai brusc, încercând să par mai emoționat decât eram. (Și totuși, o iubeam, Doamne, o iubeam nebunește! Atunci de ce nu puteam suferi alături de ea? De ce mi-era foame, iar pe ea o podideau lacrimile?)

Nu-mi răspunse nimic, și, după ce mă ridicai de la masă ca să o mângâi pe păr, mă reîntorsei, ca să beau apă, să mănânc o banană, în sfârșit, să iau ceva ca s-o pot apoi săruta. (Aveam încă superstiția și pudoarea albului; de a nu vorbi cu gura plină, de a nu săruta cu buzele murdare etc, ca și cum acestea ar fi avut ceva de-a face cu dragostea.)

— Allan, vreau să-ți arăt ceva, îmi spuse ea cu cel mai umil și mai melodios glas al ei. (Vorbea în bengali ca să mă poată tutui, căci o exaspera placiditatea frazelor englezești, întotdeauna la persoana a II-a plural.)

Îmi arătă cutiuța dată de Tagore, cu șuvița de păr alb, parfumată și cârlionțată, înlăuntru.

— Fă ce vrei cu ea; dacă vrei, arde-o. Nu o mai pot ține sus, la mine. Nu l-am iubit pe el. A fost rătăcire dragostea mea pentru el, căci trebuia să-mi fie numai *guru*, iar eu am crezut că l-am iubit altfel. Dar acum...

Mă privi aproape somnambulic; privirile ei treceau prin mine, pe deasupra mea, ca să se unească cu cine știe ce făptură din viziunea ei, poate tot eu, Allan, dar un Allan mai plin și mai cald, cerut și sorbit de toată setea dragostei ei.

— Acum te iubesc numai pe tine; niciodată n-am iubit mai înainte. Mi s-a părut că iubesc. Acum știu, acum e altfel.

Am vrut s-o îmbrățișez, dar se cobora Mantu pe scară, și m-am mulțumit numai să-i strâng brațul. I-am înapoiat cutia, căci mi s-ar fi părut ridicol să mă răzbun pe biata șuviță de păr alb. Și apoi, ce aveam eu cu trecutul ei, cu amintirile ei? Era un ceas, acela, în care simțeam atât de cert că sunt cel dintâi și singurul, încât nu mi-era teamă de nimic. Trecutul ei nu mă tortura, așa cum m-a torturat după aceea, de câte ori mi se părea că Maitreyi se depărtează de mine, că poate mă compară cu celălalt, că trăiește într-un timp în care eu nu apărusem încă în viața ei și care mă chinuia îndeajuns cu nepătrunsul lui.

Dar ea înțelese, probabil, altfel gestul meu: ca un refuz, o indiferență față de sacrificiul ei, de nuditatea ei.

— Nu vrei să iei șuvița aceasta? mă întrebă ea încă o dată, nevenindu-i să creadă.

— Ce vrei să fac cu ea? Arde-o tu mai bine, îi răspunsei cât se poate mai cald.

— Dar pentru mine nu mai prețuiește nimic acum, se miră ea.

Nu prea înțelegeam și am luat șuvița, împachetând-o frumos și punându-mi-o în buzunarul vestei. Am plecat apoi să-mi iau baia și fluieram cu atâta bunăvoie în timp ce-mi zvârleam apa rece pe trup, încât Lilu, care trecea prin curte, îmi ciocăni în peretele de tablă al cabinei și mă întrebă:

— Ai visat urât?

Gluma aceasta, în aparență insipidă, se lega de un foarte serios joc al nostru din luna trecută, prin care eu încercam să-mi ascund melancolia și neliniștea („problema Maitreyi", cum o numeam în jurnal) spunând că am avut coșmare. Amintirea acelor timpuri de incertitudine și agonie făcea și mai viguroase bucuria și siguranța mea de acum. Mă întorsei în odaia mea, tremurând de voluptate și victorie.

Nici n-am apucat să mă îmbrac bine, și Maitreyi bătu la ușă. Cum intră, trase perdeaua în urma ei (ușa ar fi fost mai riscant s-o închidă) și mi se zvârli în brațe.

— Nu mai pot fără tine, îmi spuse. O sărutai. Se zbătu și fugi lângă ușă.

— Oare nu e păcat? întrebă.

— De ce să fie păcat? o liniștii. Noi ne iubim.

— Dar ne iubim fără știrea mamei și a lui *baba*, se tremură ea.

— Într-o zi o să le spunem.

Se uită la mine ca și cum aș fi rostit o vorbă de nebun.

— Nu se poate să spui asta!

— Într-o zi va trebui, repet eu. Va trebui să te cer de soție. Am să le spun că ne iubim, și d. Sen nu poate să ne refuze. Știi cât de mult ține la mine, ai văzut cum el însuși m-a adus în casă, m-a îndemnat să mă împrietenesc cu tine.

Nu mai continuai, căci Maitreyi dădea semne de o suferință și de o turburare neașteptată. Mă apropiai iarăși, încercai să o iau în brațe, dar se împotrivi.

— Tu nu știi un lucru, îmi spuse. Nu știi că noi te iubim *altfel* (ezită și se corectă), ei te iubesc *altfel*, și eu ar fi trebuit să te iubesc tot așa, nu cum te iubesc acum... Trebuia să te iubesc tot timpul ca la început, ca pe un frate...

— Nu vorbi prostii, o întrerupsei eu, sărutându-i brațul. Nici ei nu se gândeau la „frate".

— Ba da, se răzvrăti Maitreyi. Tu nu știi nimic... Începu să plângă.

— Doamne, Doamne, de ce s-a întâmplat astfel?

— Îți pare rău? o întrebai eu. Se lipi de mine.

— Știi că nu-mi pare rău, că orice s-ar întâmpla nu te voi iubi decât pe tine, că sunt a ta. Și într-o zi mă vei lua cu tine în țara voastră, nu e așa? Voi uita India atunci, vreau *eu* s-o uit...

Mă mângâia plângând și se lipea de trupul meu cu o prospețime și totuși cu o siguranță pe care n-aș fi bănuit-o la o fată care își sărutase iubitul pe gură de-abia cu o zi mai înainte.

— Dar lor să nu le spui nimic. N-au să primească niciodată să fiu soția ta. Ei te iubesc pentru că vor să fii al lor, să fii copilul lor.

Mă surprindea și mă bucura cele ce ascultam, dar Maitreyi se cutremura.

— Ei mi-au spus mie: „Maitreyi, o să ai de acum un frate, pe Allan. Cată să-l iubești, va fi fratele tău, și *baba* îl va înfia, și la ieșirea la pensie ne vom duce cu toții în țara lui; acolo, cu banii noștri, vom trăi ca un rajah; acolo nu e cald și nu e revoluție, și albii nu sunt răi ca englezii de aici și ne vor socoti frații lor...” Și eu, acuma, ce-am făcut? Cum te iubesc eu acum, tu înțelegi cum te iubesc eu acum?

A trebuit s-o prind în brațe, căci se prăbușea. Am așezat-o pe fotoliu năucit. Am stat mult împreună, fără să ne spunem o vorbă.

X

Au început de atunci altfel de zile. Despre fiecare din ele aș putea scrie un caiet întreg, într-atât erau de bogate și într-atât au rămas de proaspete în amintirea mea. Ne aflam pe la începutul lui august, în vacanță. Rămâneam aproape tot timpul împreună, eu retrăgându-mă în odaia mea numai ca să mă schimb, să scriu în jurnal și să dorm. Restul timpului învățam împreună, căci Maitreyi se pregătea în particular pentru *Bachelor of Arts*, și eu o ajutam. Ceasurile noastre de atunci, ascultând comentariile *Shakuntalei*, unul lângă altul, pe covor, nepricepând un singur cuvânt din textul sanscrit, dar șezând alături de Maitreyi, pentru că îi puteam strânge pe furiș mâinile, o puteam săruta pe păr, o puteam privi și necăji, în timp ce profesorul, un *pandit* miop, îi corecta traducerea sau răspunsurile la chestionarul gramatical. Cum îmi interpreta ea pe Kalidasa și cum găsea în fiecare vers de dragoste un amănunt din dragostea noastră tăinuită. Ajunsesem să-mi placă numai ceea ce îi plăcea și ei; muzica, poezia, literatura bengaleză. Mă străduiam să descifrez în original poeziile *vaishnave*, citeam emoționat traducerea *Shakuntalei*, și nimic din cele ce mă interesau odinioară nu mai îmi reținea acum atenția. Priveam rafturile cu cărțile de fizică fără nici un fior. Uitasem tot, în afară de munca mea (pe care o sfârșeam în silă, așteptând să mă întorc mai curând acasă) și de Maitreyi.

Câteva zile după mărturisirea noastră veni să-mi spună că mi-a ascuns atunci ceva. Eram atât de infatuat de siguranța dragostei Maitreyiei și de voluptatea care mă cuprindea întotdeauna în apropierea ei, încât o luai îndată în brațe și începui s-o sărut.

— Trebuie să mă asculți, repetă ea. Trebuie să știi tot. Tu ai mai iubit vreodată așa, ca acum?

— Niciodată, răspunsei repede, fără să știu dacă mint sau exagerez numai.

(De altfel, ce erau acele dragoste efemere și senzuale din tinerețea mea, alături de patima asta nouă, cave mă făcea să uit tot și să mă mulez după sufletul și vrerile Maitreyiei?)

— Nici eu, mărturisi Maitreyi. Dar alte iubiri am mai avut. Să ți le spun?

— Cum vrei.

— Am iubit întâi un pom, din aceia pe care noi îi numim „șapte frunze", se pregăti ea să povestească.

Începui să râd și o mângâiai protector, ridicul.

— Asta nu e dragoste, scumpa mea.

— Ba da, e dragoste. Și Chabu iubește acum pomul ei; dar al meu era mare, căci ședeam pe atunci în Alipore, și acolo erau arbori mulți și voinici, și eu m-am îndrăgostit de unul înalt și mândru, dar atât de gingaș, atât de mângâietor... Nu mai mă puteam despărți de el. Stam ziua întreagă îmbrățișați, și-i vorbeam, îl sărutam, plângeam. Îi făceam versuri, fără să le scriu, i le spuneam numai lui; cine altul m-ar fi înțeles? Și când mă mângâia el, cu frunzele pe obraz, simțeam o fericire atât de dulce, încât îmi pierdeam răsuflarea. Mă rezemam de trunchiul lui, ca să nu cad. Fugeam noaptea din odaie, goală, și mă urcam în pomul meu; nu puteam dormi singură. Plângeam sus, între frunze, până ce se apropia ziua, și începeam să tremur. O dată era să mă prindă mama, și am tras o spaimă de am rămas multe zile în pat. De atunci m-am îmbolnăvit eu de inimă. Și nu puteam sta în pat dacă nu mi se aduceau în fiecare zi ramuri proaspete din pomul meu cu „șapte frunze"...

O ascultam cum se ascultă o poveste, dar în același timp simțeam cum se depărtează de mine. Cât de complicat îi era sufletul! Înțelegeam încă o dată că simpli, naivi și clari suntem numai noi, civilizații. Că oamenii aceștia, pe care îi iubeam atât de mult, încât aș fi voit să ajung unul din ei, ascund fiecare o istorie și o mitologie peste putință de străbătut, că ei sunt stufoși și adânci, complicați și neînțeleși. Mă dureau cele ce spunea Maitreyi. Mă dureau cu atât mai mult, cu cât o simțeam în stare să iubească totul cu aceeași pasiune, în timp ce eu voiam să mă iubească veșnic numai pe mine. O ființă care iubește întruna, pe oricine; poate fi chin mai insuportabil pentru un amant?

Mi-o închipuiam goală și adolescentă, încleștându-se de pom cu toată nebunia pasiunii ei. Era o imagine care mă turbura, mă irita, căci mi se părea că voluptățile cunoscute de ea atunci nu i le voi putea dărui niciodată eu, nici nu le voi putea șterge. Era altfel de dragoste unirea aceea cu frunzele și cu ramul. M-au torturat, mai târziu, multe întrebări: cum se dădea ea lui? Cum o înfiorau pe carnea goală frunzele acelea cu șapte degete? Ce cuvinte i-a spus când s-a simțit pentru întâia oară posedată, robită numai lui?...

Îmi adusese, învelită în hârtie argintie, o crenguță cu frunze, presată, parfumată, uscată. Am avut o nestăvilită pornire de furie văzându-le și le-am luat, am încercat să le privesc disprețuitor, dar nu m-am putut stăpâni și le-am fărâmat în palme, mușcându-mi buzele.

— Și el tot așa a vrut să facă, îmi mărturisi Maitreyi. Dar pe el nu l-am lăsat...

Îngălbenii. Vasăzică, și *el* tot așa de mult a iubit-o și tot atât de crâncen a suferit ghicindu-se anticipat în dragoste, printr-un pom. Unde îmi era siguranța întâietății mele, liniștea mea? Maitreyi începu să-mi sărute mâinile și să-mi spună că acum i-a uitat și pe *guru*, și pe arbore, că nu mă iubește decât pe mine, că celelalte dragoste n-au fost *așa*. Rămăsei mut, cu o sfâșietoare durere în suflet; se năruise ceva, simțeam o sfârșeală și o furie împotriva mea, necunoscute până atunci. Asta e gelozie? mă întrebam.

— Dacă nu te-aș iubi numai pe tine, n-aș avea curajul să-ți spun toate acestea, plângea Maitreyi. Trebuie să-mi spui și tu toate fetele pe care le-ai iubit înainte de mine...

— N-am iubit niciodată, răspunsei eu, întunecat.

— Cum ai putut trăi fără dragoste? se minună ea. Și ești mult mai mare decât mine, te-ai fi putut dărui în voie atâtor iubiri...

Ezitai o clipă, pe gânduri. Maitreyi mă ghici.

— Nu, nu dragostele *tale*, fetele pe care le-ai ținut în brațe. Să nu-mi spui de ele. Murdărie, nu dragoste, au fost acelea...

Începu să plângă în hohote. Pe coridor trecu șoferul, care se opri o clipă, mirat de plâns, apoi plecă mai departe, cu pași lini. (Și el era unul care ne spiona, am observat mai târziu aceasta.) Maitreyi încercă să se stăpânească adunându-și șalul la gură.

— De ce mă chinui? se revoltă ea deodată. De ce crezi că n-am fost pură în dragostea mea și în trupul meu?

Rămăsei încremenit. Eu o chinui? mă întrebam. Îmi spune lucruri care mă ard, și tot ea se răzvrătește. Eu, care n-am spus nimic, care o iubesc ca un nebun, neputând să mă împotrivesc nici patimii mele, nici dorințelor ei. Eu, care vreau nebunește ca întreg trecutul să se șteargă, iar Maitreyi mi-l aducea necontenit în față, îl viețuiește continuu. (Judecam și sufeream ca un civilizat, ca unul care preferă întotdeauna să uite și să acopere cu cenușă, să ignore sau să tolereze,

numai liniștea și confortul lui să nu-i fie stingherite. Maitreyi nu cunoștea nici una din aceste superstiții albe și mi se oferea continuu, întreagă, cu tot ce trecuse și fecundase sufletul ei până atunci. Căci trupul, am știut aceasta, și-l păstrase neatins; cel puțin, neatins de nici o mână virilă.)

Mi-a mai spus, tot în după-amiaza aceea, de o altă dragoste a ei. Avea pe atunci doisprezece sau treisprezece ani și se dusese cu doamna Sen la marele templu de la Puri, la Jaganath. Pe când ocoleau, laolaltă cu mulțimea, coridoarele întunecate din jurul sanctuarului, cineva se apropie pe nesimțite de Maitreyi și îi puse o ghirlandă de flori peste cap. La cea dintâi haltă în lumină, doamna Sen observă ghirlanda și, aflând că i-a fost pusă pe întunerec, i-o scoase și o păstră pe brațul ei, Dar cum intră în întunerec, Maitreyi simți iarăși o ghirlandă în jurul gâtului. Și pe ea i-o scoase doamna Sen la lumină. De data asta o luă la braț, dar se petrecu același lutru de cum pășiră în întunerec. Când ajunseră la sanctuar, doamna Sen avea pe braț șase ghirlande. Se uită în dreapta și în stânga foarte mâhnită, pentru că o ghirlandă atârnată de gâtul unei fecioare înseamnă logodnă. Și atunci apăru un tânăr de o rară frumusețe, cu lungi plete negre pe umăr, cu ochi pătrunzători și gură roșie (suferii cumplit ascultând pe Maitreyi descriindu-mi-l), care căzu la picioarele doamnei, îi atinse tălpile cu mâna și îi spuse: „Mamă”. Atât. A dispărut apoi.

L-a iubit pe tânărul acesta ani de-a rândul, chiar după ce începuse să se îndrăgostească de Tagore. (Amănuntul l-am reținut; dacă se întâmplă să iubească pe Tagore, deși e îndrăgostită acum de mine? Sau dacă, după mine, în timpul cât o iubesc eu, va mai veni altul?) la urmă i-a mărturisit lui Tagore episodul din templu, și „poetul” i-a spus că tânărul acela era un mesager al dragostei, că cele șase ghirlande erau nu știu ce lucru simbolic, și altele. Ascultând-o, mă înfioram de câtă junglă se află încă în sufletul și mintea Maitreyiei. Câte întunecimi, ce floră tropicală de simboluri și semne, ce atmosferă caldă de eventualități și senzualitate. Unde eram eu, în toate acestea? Și eram iubit de o fecioară de 16 ani, pe care nu o sărutase încă nimeni pe gură în afară de mine...

— Acum sunt a ta, numai a ta, izbucni Maitreyi, înlănțuindu-mă. Numai tu m-ai învățat ce este dragostea, numai tu m-ai înfiorat; ție m-am dat. Când ai rupt frunzele, eram fericită. Ce mult îmi place să te văd mânios ca un vânt, să mă calci în picioare, să nu-ți pese de mine. Te iubesc așa. De ce te temi?...

Într-adevăr, nu aveam nici un motiv să mă tem. Maitreyi mă căuta mereu în odaia mea, în acel ceas al după-amiezii, când toți dormeau sus, sub ventilatoare. Aproape mi se dedea acolo, pe jețul imens, făcut din pai de bambus. Sărutările alunecau acum pe trup, coborând de-a lungul gâtului, pe umerii goi sub șal, pe brațe, pe piept.Când i-am

mângâiat întâia dată sânii, cu o mână sinceră și înfometată, s-a adunat întreagă într-un singur fior înghețat. S-a destins apoi și și-a descheiat pieptarul, cu tot ce mai rămăsese spaimă și voluptate în priviri. Mi i-a dat înnebunită, înfricoșată, așteptând parcă un trăsnet care să ne năruie pe amândoi. Niciodată n-am văzut sâni mai frumoși, la nici o statuie din lume, căci paloarea aceea întunecată a trupului Maitreyiei se îmbujorase acum sub cea dintâi dezvelire, și frumusețea perfectă, de sculptură, a bustului se iluminase așteptându-mă. Trupul tot era o așteptare, fața încremenise, ochii mă priveau ca pe o minune. Nu mai era senzualitate fiorul acela care o străbătea și o ucidea alături de mine. Eu mă trezeam lucid și ațâțat, experimentând în etape dragostea, în timp ce ea se dăruise toată miracolului unei atingeri bărbătești de timpul ei, fiind încă fecioară. Am înțeles mai târziu că voluptatea aceasta adâncită în carne, când era încă numai îndrăgostită, o crucifica. A avut atunci curajul să mă întrebe, cu un braț încleștat pe speteaza jețului și cu mâna cealaltă mângâindu-mi părul.

— Nu e păcat?

I-am răspuns, ca de obicei, cu o consolare stupidă, câteva fraze fără nici un conținut și am continuat să mă pierd în descoperirea treptată a trupului ei. Când o priveam, la răstimpuri, uimit eu însumi de abandonarea atât de complectă, o zăream cum stă cu capul pe jeț, ochii închiși, tremurând, lacrimile alunecându-i pe obraji, lipindu-i șuvițele de păr la colțul buzelor și pe bărbie.

— Când vom fi uniți, o consolam eu, ne vom iubi fără hotare. Te voi avea toată atunci.

— Dar *acum* nu e păcat? revenea ea, strângându-și ochii, mușcându-și buzele.

— Acum te sărut numai și-ți mângâi numai o parte din trup. Atunci va fi altfel, vei fi a mea, a mea...

— Nu sunt și acum? spunea ea, cu un glas stins. Nu e *păcat*?

Mi-au trebuit câteva zile până am înțeles ce vroia ea să-mi spună. Era păcat, pentru că ea simțea voluptatea complect și se temea ca roua dragostii astfel risipită să nu strice orânduiala lumii. O dată ce-mi dăduse buzele și mă îmbrățișase, cu trupul ei tot lipit de al meu, noi eram uniți. Și dragostea trebuia să se săvârșească până la capăt, altminteri voluptatea ajungea viciu, iar bucuria unirii noastre, o tristețe a cărnii. Păcatul nu erau încercările de a-i cunoaște tot mai mult trupul, ci limitarea îmbrățișărilor mele, care o făceau să cunoască cele mai definitive spasme fără ca rodul acestor bucurii să se adune, să crească... Risipirea rodului era păcat, în simțirea și judecata ei indiană. După datina lor, trebuia să fim uniți în pat, și din mângâierile noastre să răsară roade vii, pruncii... Căci altminteri, dragostea se pierde, bucuria ajunge stearpă, iar unirea noastră viciu...

M-am cutremurat înțelegând că nu senzualitatea și dragostea ei pentru mine o sileau să-mi ceară aceasta, ci o superstiție, o teamă de *karma*, de zei, de strămoși. În noaptea aceea mă gândeam unde se găsește adevărata sinceritate a simțurilor, adevărata inocență a cărnii, la ei sau la noi, civilizații? Oare Maitreyi n-a activat ca o hipnotizată, ca un automat, de când m-a sărutat întâia oară? Și spontaneitatea, vastitatea dragostei ei față de mine nu sunt oare simple consecințe ale celei dintâi căderi, acte determinate de conștiința ei, barbară, superstițioasă?

Ajunsesem să evit pe cât puteam îmbrățișările prelungi în singurătate, pentru că adoram aproape pe doamna Sen și respectam pe domnul Sen, și așteptam să găsesc un prilej de a le cere pe Maitreyi pentru mine înainte da a o avea. Am fost un om moral, de aici mi se trag toate tragediile. Am iubit întotdeauna pe mai multe planuri, n-am știut să sacrific totul pentru un singur sâmbure da adevăr sau de viață, de aceea m-am lovit de toate pragurile și m-au dus valurile cum au vrut.

De altfel, iubeam atât de mult pe Maitreyi, încât preferam o comuniune mai caldă, mai completă, așa cum o aveam în plimbările cu mașina prin împrejurimile Calcuttei, zeci de kilometri făcuți până aproape de miezul nopții, dincolo de Barackpur, de Hoogly, de Chandernagore. Cu ea (spun cu ea – deși eram întotdeauna întovărășiți de doamna sau de domnul Sen, de Lilu și Mantu, Chabu sau de Khokha – pentru că nu ne vedeam și nu ne simțeam decât pe noi, pe noi doi), cu ea am vizitat atâtea sate din jurul Calcuttei, am dorit atâtea case ascunse între cocotieri, unde ghiceam din ochi că ne-ar fi plăcut să ne ascundem, am lăsat atâtea amintiri pe șoselele acelea întunecate de umbra arborilor care le încolonau. Atâtea lacuri artificiale pe marginea cărora ne-am așezat amândoi, strângându-ne pe furiș mâinile, în timp ce ceilalți aduceau din mașină coșulețe cu *sandwich*-uri și fructe. Atâtea halte în noapte, pe șoseaua Chandernagorului, încremeniți cu toții de tăcere, de arbori, de licuricii care zburau în jurul nostru ca într-o Urwald. Cu deosebire îmi amintesc o noapte, când ni s-a oprit mașina chiar pe șoseaua aceea feerică a Chandernagorului, și șoferul a pornit cu Mantu să caute niște scule într-un sat din apropiere. Inginerul, obosit, a rămas să dormiteze în mașină, iar noi trei, Maitreyi, Chabu și cu mine, am plecat să recunoaștem pădurea. Vară fără lună, cu atâtea stele câte are Bengalul și licurici așezându-ni-se pe umeri, pe față, pe gât, ca într-un basm cu bijuterii. Nu ne spuneam nimic și, pe nesimțite, ne-am înlănțuit, temători de Chabu, încurajați de tăcerea și întunerecul acela fermecat. Nu știu ce suflet necunoscut din mine izbucni atunci chemat de toată această Indie nebănuită. Pădurea părea că n-are aici început, nici margini. Arbori de eucalips, fără vârstă, prin care cerul se ghicea

anevoie, într-atât erau de mincinoși licuricii și de depărtate stelele. Ne-am oprit în fața unui eleșteu artificial, unul din acele bazine în care agricultorii cresc pește. Am amuțit acolo toți trei. Cine știe ce minuni se urzeau atunci printre lotușii cu frunzele strânse, în apa aceea fără tresărire, în care se oglindeau zborurile boabelor de aur? Mă scuturam mereu, pentru că preajma noastră se prefăcuse în basm, și omul tânăr din mine, omul ceasului aceluia de amăgiri, se lăsa adormit le sfințenia și irealul prezenței noastre în fața acestui eleșteu încremenit. Am stat așa mult timp și n-am cutezat atunci s-o sărut pe Maitreyi. Nu mai doream nimic, nu mai simțeam nevoia vreunui gest. Era o seninătate nefirească în sufletul meu, deși taina și miracolul din jur mă exaltase, mă narcotizase, mă răzvrătise. Nu știu cum s-a petrecut aceasta.

Altă dată, am găsit o casă părăsită, la marginea unui câmp de orez în care eu mă avântasem și mă întorsesem ud până aproape de genunchi. Am stat pe zidul ruinat al casei, pe pietrele acelea amenințate de vegetație, uscându-mă. Nu răsăriseră încă stelele, și seara era caldă, cu adieri de eucalips. Alături, încercând să stea tot atât de confortabil, deși venise într-o *sari* cu fir, Maitreyi căuta cu privirea începutul pădurii, dincolo de câmp. Nu știu ce tainică împărtășire a dorinței noastre de fugă, de izolare împreună a trecut atunci peste tot. Pădurea ne îmbia cu desimea ei de arbori și umbre, cu păsările ei fericite. Ne-am privit, și o emoție dincolo de fire ne-a invadat, ca și atunci în bibliotecă. Am ajutat-o să sară de pe zid și i-am sărutat în fugă părul, dar sărutul a fost sufletu-mi întreg, căci Maitreyi s-a abandonat cu ochii închiși, fără să se mai gândească la Lilu și la doamna Sen, care ne-ar fi putut vedea din mașină. Ne întorceam întotdeauna lângă ei cu inimile înspăimântate: dacă ne-au văzut?

Plimbările acelea mi-au rămas acum mai proaspete și ucigător de dulci în amintire. Căci dacă amintirea cărnii se trece ușor, dacă unirea, cât de perfectă, a trupurilor e asemenea setei și foamei și se uită, nimic din opacitatea aceasta nu era în comuniunea noastră dinafară de oraș, când ochii își spuneau singuri tot, și o simplă îmbrățișare înlocuia o noapte de dragoste. Numai acolo mai puteam regăsi fiorul acelor priviri fixe, hipnotice, nesățioase, descoperite în cea dintâi zi a noastră, în bibliotecă. Când ne opream la bariere, în plină lumină, ochii noștri se căutau, se găseau și se înlănțuiau exasperați, dăruindu-și atât de nebunește privirile, încât mă întreb și acum cum de nu au ghicit ceilalți patima noastră. Să fi crezut, oare, că e dragostea pe care o voiseră ei?

O dată am văzut Chandemagorul noaptea. Bulevardul iluminat pe amândouă părțile nu mi-a putut șterge impresia de obosită melancolie pe care mi-o lăsaseră ruinile palatului, atât de glorios cândva în această veche și uitată de Dumnezeu colonie franceză. La întoarcere

m-am gândit serios cât de puternică și de nepieritoare este această Indie, care rabdă și înghite totul fără să-i pese de năvălitori și de stăpâni. Alergam într-o mașină a secolului al XX-lea și alături de mine aveam un suflet nepătruns și neînțeles, tot atât de himeric și de sfânt ca și al celeilalte Maitreyi, sihastra din *Upanishade*. I-am atins brațul ca să mă deștept. Fata *aceasta* mă iubește pe mine?

La Belur-Math, în *ashram*-ul lui Swami Vivekanahda, veneam de cele mai multe ori, mai ales sărbătorile, pentru că Gangele curge acolo chiar pe la treptele *math*-ului, și priveliștea e minunată, aerul îmbălsămat. Acolo ne plimbam noi nestingheriți, fără multe cuvinte și fără gesturi de dragoste. Acolo mi s-a părut că aflu o liniște pe care sufletul meu n-o cunoscuse nicăieri mai înainte. Era dragostea pentru Maitreyi sau convingerile mele bine justificate, acelea care m-au făcut pentru întâia oară să mă gândesc la convertire? Voiam să trec la hinduism, și atunci n-ar mai fi existat nici o piedecă în drumul unirii noastre. Și mă întrebam așa: dacă e adevărat că toate religiile sunt bune, că același Dumnezeu se manifestă în fiecare din ele, atunci de ce n-aș putea îmbrățișa credința Maitreyiei? Nu-mi lepăd legea din spaimă sau de pofta câștigului, ci pentru că dragostea mă pune la această încercare. Dacă o dogmă moartă poate stăvili o dragoste vie, ce fel de dragoste e aceea? Dacă sunt convins că adevărul e pretutindeni, în toate credințele, de ce nu schimb în fapte convingerea aceasta? E foarte ușor să spun, ca orice misionar modernist, că toate religiile sunt bune. M-am săturat de vorbe. Vreau să-mi dovedesc mie însumi că hinduismul e tot atât de bun ca și creștinismul, dacă cred, într-adevăr, într-un singur Dumnezeu; după cum amândouă legile ar fi inutile, dacă n-aș crede.

Când i-am spus Maitreyiei acest lucru, acolo la Belur-Math, a rămas o clipă uluită de hotărârea mea și mi-a mărturisit că, dacă trec la hinduism, nimeni nu ne-ar mai putea despărți. Mi-a citat câteva cazuri de asemenea convertiri. (Pe un francez, profesor la Shantiniketan, căsătorit cu o bengali, îl cunoscusem chiar eu și rămăsesem impresionat de seninătatea și fericirea lui, sădit într-un pământ strein, având fii și fiice pe care îi creștea ca pe adevărații copii indieni.) Și în aceeași seară, la întoarcerea în Bhowanipore, Maitreyi mărturisi doamnei Sen hotărârea mea. A fost atât de fericită, încât se coborî la mine să-mi spună că „mama" e copleșită de bucurie, că toate femeile de sus nu vorbesc decât de asta și că acum, așteptând ceasul prielnic, aș putea-o cere fără teamă. Ne-am îmbrățișat atunci cu o siguranță și o împăcare de sine care mi-au dat mai târziu de gândit. Oare toleranța aceasta, patronarea aceasta generală, nu va fi hotarul dragostei noastre? mă întrebam.

Domnul Sen, când a auzit de convertire, s-a supărat și mi-a spus că nu trebuie să mă entuziasmez atât de repede pentru o religie în care

nu mă atrage, deocamdată, decât ineditul și ceremonialul; că religia mea e mult mai bună decât a lui, și, dacă el nu și-o poate lăsa pe a sa, pentru că și-ar pierde locul în societate, eu nu am nici un motiv să încerc această experiență. De altfel, el nu va accepta decât după ce va primi consimțământul celor din țară. Nu trebuie niciodată să uit că o religie se păstrează nu din convingere, ci din dragoste și respect pentru cei aproape nouă și care cred încă în ea. (Dar dragostea mea *nouă și vie*?îmi spuneam ascultându-l, pentru că avea și el dreptate, dar aveam și eu.) Această opoziție netă și viguroasă a domnului Sen ne-a deprimat, pe mine și pe Maitreyi. Ne-am hotărât ca eu să plec o lună la Puri, prin octomvrie, și să mă întorc convertit gata. Atunci, nici o discuție nu va mai fi posibilă.

De altfel, s-a întâmplat ca domnul Sen, care suferea de câteva luni de presiune arterială tot mai gravă, să aibă două-trei atacuri repetate de „*mouches-volantes*”, și aceasta a alarmat toată casa. Plimbările noastre cu mașina s-au rărit, mai toată vremea trebuind să stau în odaia domnului Sen, cetindu-i fie romane, fie cărți de psihologie și medicină. (Căci inginerul, de când s-a văzut silit la imobilitate, a început să se gândească la suflet și la boală și dorea să se documenteze.) Făceam cu schimbul, Mantu, eu și Maitreyi. Domnul Sen nu suferea, dar era nevoit să petreacă o bună parte din zi întins pe pat, cu ochelari negri la ochi. Boala aceasta, care dura de câteva luni, aproape că nu o observasem, într-atât eram de preocupat și fascinat de jocul dragostii noastre.

Am înțeles atunci câte lucruri se petrecuseră în jurul meu, fără ca eu să le bag în seamă. Revoluția civilă amenința iarăși, cu cei 50 000 de naționaliști în temnițe. A trebuit să asist la câteva scene brutale, câteva șarje de poliție călăreață, o devastare a cartierului sikh din Bhowanipore, copii bătuți și femei rănite, ca să mă revolt și eu de-a binelea. Dar atunci n-am mai judecat și osândeam pe britoni fără rezervă, mă înfuria orice nouă brutalitate pe care o aflam din ziare, priveam scârbit orice alb întâlnit în tramvaie și am renunțat la tutunul englezesc, la pasta de dinți englezească, la orice lucru adus din Anglia. Nu mai cumpăram decât obiecte *swadeshi* sau, dacă nu găseam de acestea, marfă japoneză. De altfel, viața mea în Bhowanipore mă silise să renunț de mult la majoritatea cumpărăturilor europene.

Câteva zile după devastarea cartierului sikh, mă vizitează Harold. Ghicisem; venise pentru un împrumut, de data asta mare, o sută de rupii. Aveam banii la „Chattered Bank” și i-am dat cecul, încântat că-l pot servi (bietul băiat nu-și plătise chiria de trei luni și nu mai avea ce să mai mănânce până la leafă), dar în același timp înfuriat că ajut un dușman al Indiei. Ajunsesem aproape șovinist și, după ce Maitreyi ne-a servit ceaiul și a întârziat puțin de vorbă în camera mea, am încercat să aduc discuția despre Gandhi și despre revoluția civilă. Harold, ca

orice eurasian, nu putea nici să audă de asemenea lucruri și era fericit de teroarea dezlănțuită de poliție și armată; dar în ziua aceea venise să-mi ceară o sută de rupii și nu putea să mă contrazică. Am avut atunci intuiția lașității lui și m-am recunoscut atât de bine în jena lui de a discuta o credință, încât m-am întristat. Dar mai era ceva: Harold venise și pentru a mă spiona, să vadă cum locuiesc aici, dacă duc, într-adevăr, o viață de „brută neagră”, cum credea el, sau am oarecare confort. Venise, mai ales, pentru Maitreyi; și când a văzut-o servind ceaiul, roșind privindu-mă pe furiș, zâmbind, familiară cu odaia și cu prezența mea, a înțeles și mi-a spus-o.

— Dragul meu Allan, ești pierdut fără putință de scăpare de-acuma...

— Ar fi cea mai mare fericire a mea dacă aș izbuti să fiu primit în lumea aceasta, îi răspunsei întărâtat, privindu-l drept în ochi. O lume vie, cu oameni vii, care suferă și nu se plâng, care au încă o etică, iar fetele lor sunt sfinte, nu târfe ca ale noastre. Să mă căsătoresc cu o albă? îl întrebai eu, încercând să fiu sarcastic, cu o fată care n-a cunoscut niciodată virginitatea și nu va cunoaște niciodată desăvârșita abandonare? E o lume moartă lumea noastră, continentele noastre albe. Nu mai găsesc nimic acolo. Dacă aș fi primit, cum mă rog lui Dumnezeu să fiu, într-o familie indiană, aș găsi puteri să-mi refac viața aceasta clădită pe nimicuri, pe interese stupide și pe abstracțiuni. Aș vrea s-o iau de la capăt, să cred în ceva, să fiu fericit. Nu pot fi fericit decât într-o dragoste perfectă și nu găsesc asemenea dragoste decât aici, aici, în casa, în cartierul ăsta...

Vorbisem aprins, sincer, revelându-mi mie însumi anumite gânduri, pe care nu le întregisem până atunci. Harold mă privea surprins, amuzat, stânjenit. Nu avea ce să-mi răspundă, pentru că nu pricepuse mai nimic din acea „moarte a continentului alb”, care mă obseda pe mine de atâția ani, și apoi, nici nu avea chef de vorbă, nerăbdător fiind să plece și să soarbă un pahar de whisky, din care nu mai gustase cam de mult. Mă întrebă într-o doară:

— Dar religia ta?

— Pentru mine, creștinismul nu s-a născut încă. N-au fost decât biserici creștine, dogme și rituale. Creștinismul se naște aici, în India, pe pământul cel mai împăcat cu D-zeu, unde oamenii sunt însetați de iubire, de libertate și de înțelegere. Nu concep un creștinism fără libertate și fără primatul spiritualității...

Harold, care mă auzise pe mine vorbind numai de construcții și de fizică sau comentând ultimele întâmplări frivole, rămase și mai surprins ascultându-mi apologia noului creștinism indian. De fapt, în acele clipe ezitam chiar eu, căci îmi dădeam perfect seama că tot zelul meu se datora dragostii pentru Maitreyi și consecințelor ei religioase și politice. Nu cumva tot ce facem e determinat de asemenea robiri

sentimentale? mă întrebam eu mai târziu, în acele luni în care încercam din nou să aflu adevărul. Adevărul.

— Eu nu te prea înțeleg, îmi spuse Harold. Să dea D-zeu să fie bine și să te apere de farmece, adăogă el, ridicându-se să plece.

Eram oarecum încălzit de discuție și mă plimbam prin odaie întrebându-mă dacă am spus tot ce gândesc, când Maitreyi intră și mă îmbrățișa.

— Bine c-a plecat, îmi spuse. Mi-era dor de tine..

Strângând-o în brațe, am simțit pentru întâia dată teama că dragostea Maitreyiei ar putea cândva să mă obosească. Aș fi vrut să rămân și eu singur, măcar un ceas după plecarea lui Harold, căci prezența lui mă agitase și voiam să meditez, să fac un efort de înțelegere, să-mi precizez anumite hotărâri. Iar Maitreyi de-abia aștepta ca să plece musafirul, pentru ca să-mi cadă în brațe. Simțeam că mi se răpește ceva al meu, mi se calcă un petec de loc rezervat numai mie. Mă dăruisem cu desăvârșire Maitreyiei și nu rămâneam o clipă singur; chiar în preajma somnului, imaginea ei mă urmărea. Când aveam nevoie de singurătate, de ce nu mi-o ghicea? De ce nici dragostea cea mai mare nu poate ghici dorința celuilalt?...

O păstram încă în brațe, odihnindu-mi buzele pe creștetul ei parfumat cu ulei de *coco*. Atunci intră Khokha, ne văzu o clipă și se retrase strigând:

— Pardon...

XI

Întorcându-mă din oraș, găsii pe masa mea un bilet: „Vino în bibliotecă!” Întâlnii pe Maitreyi, care îmi spuse înspăimântată:

— Khokha știe!

Încercai să par neturburat și s-o conving că aceasta nu înseamnă nimic. Maitreyi mă privea fix, strângându-mi mâinile, căutând parcă în certitudinea mea un sprijin.

— Trebuie să ne logodim înainte de a-i spune lui *baba*. El este acum bolnav, e greu să-i spunem, îl va turbura mai mult.

— Dar nu suntem noi logodiți de atâta vreme? mă mirai eu. Nu mi-ai dat ghirlanda și nu te-am strâns în brațe?

— Acum ne-a văzut Khokha, îmi explică Maitreyi, uitându-se în toate părțile cu teamă. Trebuie să întărim unirea noastră, să nu fim blestemați, să nu supărăm ritmul.

Încercai aceeași deziluzie și desfătare pe care o aveam de câte ori descifram în dragostea și sufletul Maitreyiei jungla superstițiilor. Ritmul, *karma*, strămoșii... Câte puteri trebuiau întrebate și invitate pentru asigurarea fericirii noastre?...

— Ți-am ales piatra pentru inel, îmi spuse Maitreyi, dezlegând din

colțul *sari*-ei o nestemată verde-neagră în forma unui cap de șopârlă, străbătută în creștet de o geană sângerie.

Începu să-mi explice inelul. Va fi lucrat după ceremonialul căsătoriei indiene – din fier și aur – ca doi șerpi încolăciți, unul întunecat și altul galben, cel dintâi reprezentând virilitatea, celălalt feminitatea. Piatra o alesese ea dintr-o grămadă întreagă, adunată din strămoși și păstrată în sipetul doamnei Sen. N-avea nici un preț, și nimeni nu putea spune că a furat-o luând-o fără știrea mamei. De altfel, mai erau multe altele la fel, acolo, în sipetul cu bijuterii. (De ce încerca ea să se scuze și să se apere atâta? Am aflat mai târziu; se temea să n-o judec „creștinește”, printr-un criteriu moral sau civil.) Nu toate logodnele sunt sfințite așa. De obicei, mă lămuri Maitreyi, numai soția primește o brățară în care s-au împletit, pe dinăuntru, cele două fire de aur și de fier; soțul poartă numai un inel. Dar pentru că ea nu putea purta brățara de logodnică, trebuia să adunăm ambele simboluri într-un singur inel... Mi-a vorbit mult în seara aceea, și eu o ascultam vrăjit; deși rămășița de luciditate pe care o mai aveam se răzvrătea împotriva acestui ceremonial incert și mistificat. Mi se părea că e un viol săvârșit asupra dragostei noastre orice tendință de legiferare și exteriorizare simbolică. Ceea ce iubeam eu mai însetat în dragostea noastră era tocmai spontaneitatea și autonomia ei.

Totuși, când bijutierul mi-a adus inelul, l-am luat în mâini și l-am învârtit în toate felurile cu o copilărească bucurie. Era durat cu atâta măiestrie, încât putea trece drept un inel oarecare, mai original ca altele, e drept, dar camuflându-și perfect simbolul. Toți cei din casă l-au privit astfel și, dacă Lilu și Mantu au făcut reflecții asupra unei eventuale sau anticipate căsătorii cu o indiană, toate acestea s-au desfășurat într-o atmosferă de glumă. De altfel, inginerul era încă bolnav, concediul i se prelungise, – și toți din casă nu se preocupau decât de îngrijirea lui.

A doua zi, Maitreyi s-a prefăcut mai obosită decât era și a cerut să se plimbe cu mașina la Lacuri, către seară, când știa că aproape toată lumea era ocupată. Singura Chabu a voit să ne întovărășească, dar cum ea nu prea se afla tocmai bine de câteva zile (tăcea întruna, fără să spună ce are, privea fix în gol, cânta fără nici o noimă), doamna Sen n-a lăsat-o și ne-a dat drept tovarășă pe sora lui Khokha, o văduvă tânără și timidă, care muncea ca o roabă și nu avea altă dată prilejul să se plimbe cu mașina. La plecare, eu m-am suit lângă șofer, iar ele două la spate, dar îndată ce am ajuns la Lacuri, văduva a rămas în mașină (pe care o trăsesem alături de alee, lângă un eucalips uriaș), șoferul a plecat să-și cumpere limonada și noi doi am pornit pe marginea apei.

Lacurile erau tot ce iubeam eu mai mult în Calcutta; tocmai pentru că erau singurul lucru artificial în acest oraș ridicat din junglă. Aveau

o liniște de *aquarium* și, în timpul nopții, păreau înghețate sub boarea brățării de globuri electrice. Parcul mi se părea nesfârșit, deși știam bine că e îngrădit, pe de o parte de linia ferată, iar de cealaltă de șosea și de mahalale. Îmi plăcea să rătăcesc pe alei și să cobor pe marginea apei, unde arbori mai tineri, răsădiți după terminarea lucrărilor, creșteau în voie, cu o perfectă individualitate, ghicind parcă jungla care fusese odinioară pe acolo și străduindu-se să recâștige acea libertate pierdută. Lângă un asemenea buchet de pomi ne-am oprit noi atunci. Ne ascundeau fără grijă, din toate părțile. Maitreyi mi-a scos inelul din deget și la închis în pumnii ei mici.

— Acum ne logodim, Allan, îmi spuse ea, privind înainte spre apă.

Începutul acesta solemn mă irită puțin. Nu puteam scăpa de luciditate. (Și o iubeam, Dumnezeule, cât o iubeam!) Mi se părea că va fi o scenă din romane, din baladele acelui ev mediu indian, cu dragoste legendare și demente. Purtam cu mine spaima și superstițiile unei întregi literaturi, pe care, dacă nu o cetisem, o văzusem evoluând lângă mine, în adolescență și în cei dintâi ani ai tinereții. Mă stingherea, ca pe orice civilizat (eu, care credeam că mă pot dispensa de civilizație, o pot dezrădăcina din mine), fiece gest solemn, fiece cuvânt responsabil, fiecare făgăduință.

Maitreyi continuă totuși cu o simplitate care începu să mă cucerească. Vorbea apei, vorbea cerului cu stele, pădurii, pământului. Își sprijini bine în iarbă pumnii purtând inelul și făgădui:

— Mă leg pe tine, pământule, că eu voi fi a lui Allan, și a nimănui altuia. Voi crește din el ca iarba din tine. Și cum aștepți tu ploaia, așa îi voi aștepta eu venirea, și cum îți sunt ție razele, așa va fi trupul lui mie. Mă leg în fața ta că unirea noastră va rodi, căci mi-e drag cu voia mea, și tot răul, dacă va fi, să nu cadă asupra lui, ci asupră-mi, căci eu l-am ales. Tu mă auzi, mamă pământ, tu nu mă minți, maica mea. Dacă mă simți aproape, cum te simt eu acum, și cu mâna și cu inelul, întărește-mă să-l iubesc totdeauna, bucurie necunoscută lui să-i aduc, viață de rod și de joc să-i dau. Să fie viața noastră ca bucuria ierburilor ce cresc din tine. Să fie îmbrățișarea noastră ca cea dintâi zi a *monsoon*-ului. Ploaie să fie sărutul nostru. Și cum tu niciodată nu obosești, maica mea, tot astfel să nu obosească inima mea în dragostea pentru Allan, pe care cerul l-a născut departe, și tu, maică, mi l-ai adus aproape.

O ascultam tot mai fascinat, până ce nu i-am mai putut înțelege cuvintele. Vorbea o bengaleză de prunc, simplificată, aproape cifrată. Auzeam sunetele, ghiceam pe ici, pe colo câte un cuvânt, dar îmi scăpa tâlcul acestei incantații. Când a tăcut, parcă mi-era teamă s-o ating, într-atât mi se părea de fermecată, de inaccesibilă. A vorbit tot ea întâi. (Rămăsesem cu o mână pe genunchi și cu cealaltă apăsată palmă pe pământ, parcă mă legasem și eu, printr-o magie a gestului.)

— Acum nu ne mai desparte nimeni, Allan. Acum sunt a ta, cu desăvârșire a ta... O mângâiai, căutând cuvinte pe care nu i le mai spusesem până atunci, dar nu găsii nimic inedit, nimic care să corespundă cât de cât febrei mele interioare și transfigurării ei. (De mult încetase de a mai fi Maitreyi din mașină; avea o fixitate ciudată a feței, care m-a urmărit multă vreme după aceea.)

— Într-o zi ai să mă faci soția ta și ai să-mi arăți lumea, nu e așa? Îmi spuse aceasta pe englezește și i se păru că s-a exprimat vulgar.

— Vorbesc acum foarte prost englezește, nu e așa, Allan? Cine știe ce lucruri ai gândit despre mine, auzindu-mă... Dar aș vrea să văd lumea cu tine, s-o văd cum o vezi și tu. E frumoasă și mare, nu e așa? De ce se bat oamenii în jurul nostru? Aș vrea să fie toți fericiți. Ba nu, vorbesc prostii. Ce bine îmi pare că e așa, ce bine îmi pare...

Începu să râdă. Mă trezii cu o Maitreyi din iarnă, cu acea fată inocentă și sperioasă, vorbind discontinuu și paradoxal. Se ștersese parcă întreaga ei experiență, care o maturizase, o adunase, o apropiase de femeie.

Am înțeles în zilele următoare că logodna aceasta îi redase liniștea și patima ei de joc, de liberă bucurie. Din ceasul în care a mărturisit unirea noastră, teama i-a pierit, obsesia păcatului n-a mai chinuit-o. Regăseam în ea pe aceeași neînțeleasă Maitreyi, pe care o priveam la început cu stupoare și admirație și care îmi intrase pe nesimțite în suflet, în timpul jocului, prin acele curse de o desăvârșită platitudine intelectuală pe care credeam că i le-am întins eu.

A trebuit să plecăm repede spre mașină, căci se întunecase de-a binelea. A fost, acela, singurul ceas când n-am îmbrățișat pe Maitreyi. Am găsit pe însoțitoarea noastră moțăind în fundul mașinii, cu șalul bine tras pe creștet, și ne-a privit cu o bucurie de complice când ne-a văzut venind, unul lângă altul, eu mai înalt decât Maitreyi, dar ea mai tânără și neînchipuit de frumoasă, cu expresia ei atentă la tot din jur, cu bucuria regăsitei libertăți în jocul feței. (Ara aflat mai târziu, tot de la Maitreyi, că sora lui Khokha știuse cea dintâi de dragostea noastră și o protejase pe cât i-a stat în putință; că ea – care suferise atâta din cauza unei căsnicii nepotrivite, fiind măritată, la 12 ani, cu un bărbat pe care nu-l văzuse niciodată și de care se temea pentru că o violase brutal și o bătea în fiecare noapte, înainte și după dragoste – ea o sfătuise mereu pe Maitreyi să nu se lase intimidată de legile castei și de rigorile familiei, ci să treacă la fapte, iar în cazul unei opoziții îndărătnice, să fugă cu mine în lume. Pe această prietenă a mea și tovarășe a Maitreyiei, singura care a consolat-o în zilele ei de blestemată mizerie, o vedeam foarte rar, îi vorbeam numai întâmplător și nu i-am știut niciodată numele. Am recitit de mai multe ori jurnalul ca să-l regăsesc; nu l-am găsit, pentru că nu-l notasem. Și totuși, femeia aceasta a fost singura care ne-a iubit înțelegător și

dezinteresat pe noi doi în casa Sen.)

Chiar în noaptea aceea lui Chabu i-a fost mai rău și a trebuit să doarmă în odaia doamnei Sen. Nimeni nu bănuia ce ar putea să aibă, dar simptomele erau îngrijorătoare, căci Chabu voia mereu să se plece pe fereastră sau pe balcon, și tot i se părea că vede ceva jos, în stradă, ceva care o cheamă.

Eu m-am culcat puțin obosit de întâmplările zilei și începusem probabil să visez ceva ciudat, cu plimbări pe ape, cu lebede, cu licurici, căci m-am trezit oarecum uluit, auzind câteva bătăi în ușă. Am întrebat cine e, dar nu mi-a răspuns nimeni. Mi-era puțină frică, s-o mărturisesc, și am aprins lampa. Ventilatorul alerga cu acel zgomot de care îți dai seama numai când îl oprești. Am deschis și am rămas împietrit. Venise Maitreyi, tremurând toată, în picioarele goale, ca să nu facă zgomot, și cu o *sari* verzuie, subțire. Nu știam ce să fac.

— Stinge lumina, îmi șopti ea, intrând în cameră și tupilându-se repede în dosul fotoliului de paie, ca să nu fie văzută întâmplător din stradă.

Am stins lumina și m-am apropiat de ea, întrebând-o stupid:

— Ce e cu tine? De ce ai venit, Maitreyi? Ce ai, Maitreyi?

Nu mi-a răspuns nimic, ci numai și-a deznodat marginea *sari*-ei și a rămas goală până la pântec, în câteva gesturi pe care le-a împlinit cu ochii închiși strângându-și buzele și oprindu-și anevoie suspinul. Vedenia trupului ei gol, în acea foarte palidă boare luminoasă din odaie, m-a izbit ca un miracol pe care niciodată nu l-aș fi putut intui în toate amănuntele lui precise și carnale. Căci dacă mă gândeam adesea la prima noapte pe care o vom petrece împreună și dacă îmi închipuiam însetat patul nostru unde o voi cunoaște pe ea, niciodată nu-mi puteam închipui trupul adolescent al Maitreyiei, dezvelindu-se de bunăvoie și din proprie pornire, noaptea, în fața mea. Acest lucru nu mi-l puteam închipui, deși visam uneori o unire vertiginoasă în împrejurări stranii. Mă lovea, în acest act, tocmai simplitatea și naturalețea lui; fecioara care vine singură în odaia logodnicului, pentru că nimic nu îi mai desparte de acum.

Încet-încet, am cuprins-o în brațe, ezitând la început s-o apropii prea mult de mine, așa prea goală cum era, dar întâlnindu-i șoldurile încă acoperite de sari, am coborât într-o singură mângâiere mâinile de-a lungul spatelui ei arcuit și am dezvelit-o până la pulpe, tremurând tot de acest sacrilegiu și îngenunchind în fața acestui trup gol, care depășise pentru mine orice frumusețe și participa acum la miracol. Și-a înlănțuit ea singură brațele de umerii mei, implorându-mă să mă ridic, fără o vorbă (căci tremura toată, și imensa bucurie care o adusese în odaia mea nu putea izgoni totuși spaima ceasului acela). S-a apropiat de pat cu pași mici și moi, și întreg trupul căpătase un alt ritm în acea înaintare. Am vrut s-o duc în brațe, dar s-

a împotrivit și s-a culcat ea singură, sărutându-mi perna. Numai o clipă am văzut-o întinsă ca un bronz viu pe cearceaful alb, tresărind, răsuflând și chemându-mă. În clipa următoare închideam ferestrele cu oblonul de lemn, și încăperea noastră se topi în întunerec. Am simțit-o lângă mine, strângându-se toată, parcă ar fi încercat să se ascundă, sa se uite. Nu mai era sete trupească aceea, ci sete de mine tot; ar fi vrut să treacă în mine toată, așa cum trecuse sufletul ei. Nu-mi mai amintesc nimic apoi; căci am cunoscut-o fără să știu, fără memorie. Câteva ceasuri după aceea, apropiindu-se zorile, ea s-a ridicat de lângă mine și și-a pus *sari*-a fără să mă privească. Mi-a spus numai atât, când i-am deschis ușa (cu câte precauții, cu câte bătăi de inimă):

— Unirea noastră a fost poruncită de Cer. Nu vezi că astăzi, în ziua inelului, Chabu n-a dormit cu mine?

Am ascultat-o urcând scările spre odaia ei, dar n-am mai auzit nimic, într-atât aluneca de ușor pe lângă perete.

***

Dimineața, ea a fost aceea care m-a chemat la ceai. Adusese și flori din grădină și mi le-a aranjat în vase cu un zâmbet prețuind cât o îmbrățișare. Era izbitor de palidă, părul lăsat pe umeri (îl încurcasem eu, mi-a spus mai târziu, și i-a fost peste putință să-l pieptene) și buzele mușcate. Privii cu o imensă beatitudine urmele primei noastre nopți de dragoste. Maitreyi era acum de o frumusețe ațâțată, parcă întreg trupul se deșteptase în ea, și buza aceea de jos, cărnoasă și fragedă, își purta mușcăturile ca o victorie, ispitind privirea și turburând-o. M-am întrebat cum de a trecut neobservată schimbarea aceasta, cum de au fost atât de ușor acceptate explicațiile ei. (Că boala lui Chabu n-o lăsase să doarmă, că, venindu-i să plângă toată noaptea, și-a mușcat buzele până la sânge, că boala tatălui o obosise prea mult etc.)

Ziua a trecut repede, aproape fără s-o văd. Căci a trebuit să rămân tot timpul la birou, lucrând cu înlocuitorul domnului Sen. Când m-am întors acasă, am găsit-o pe Maitreyi așteptându-mă în verandă, lângă cutia cu scrisori. Mi-a arătat un inel făcut dintr-un ac de cap încolăcit pe deget, purtând în loc de piatră o boabă de glicină.

— La noapte să nu mai încui ușa cu bara, mi-a spus ea fugind.

A venit spre miezul nopții; de astă dată fără să tremure. Aproape a râs când m-a îmbrățișat. Eram fericit că păcatul n-o deprimă, că nu vine în ceasurile de dragoste cu teama că face un rău. N-am recunoscut-o, într-atât erau de sincere îmbrățișările ei, atât de însetate chemările ei, atât de măiestre mângâierile. Când am surprins-o mângâindu-mă, nu-mi venea să cred că fusese fecioară cu o noapte înainte. Aveam impresia că nu o mai stingherește nimic, deși nu avusese un singur gest impudic sau de inconștient exhibiționism. Se

regăsise pe sine în îmbrățișarea noastră, regăsise jocul și-l împlinea dăruindu-mi-se toată, fără nici o restricție, fără nici o teamă. Fata aceasta, care nu cunoscuse nimic din dragoste, nu se temea de ea. Nu o obosea nici o mângâiere, nu o surprindea nici un gest bărbătesc. Curajul tuturor îmbrățișărilor îl accepta aproape fără pudoare, găsind o maximă voluptate oriunde, nedezgustând-o nimic, neobosind-o nimic. Dacă nu s-ar fi temut să fie auzită, ar fi cântat după fiecare îmbrățișare, ar fi strigat de durere și de bucurie în clipa unirii, ar fi dansat prin odaie, cu pașii ei moi și neumani. Descoperise gesturi de amantă care mă umileau. Eu, care credeam că experiența mea anterioară îmi va da oarecare superioritate, cel puțin tehnică, în nopțile noastre de dragoste, fusesem de mult depășit în închipuirea mângâierilor. Siguranța cu care săruta, perfecțiunea îmbrățișării ei, ritmul uluitor al trupului ei, pe fiecare ceas altul, pe fiecare ceas mai curajos, mai nou, mai spontan, toate acestea aproape că mă umileau. Ghicea orice sugestie și desăvârșea orice început cu un instinct pe care i-l invidiam. Descifra dorul trupului meu cu o preciziune care la început mă stingherise. Știa perfect clipa când voiam să rămân singur, alături de ea, în pat, departe de atingere, ținându-i numai mâna, și se retrăgea simplu, ca pentru o clipă de odihnire. Când rămâneam pe gânduri, ea se încolăcea lângă pernă, îmbrățișând-o, și închidea ochii, ca și cum mi-ar fi cerut să n-o turbur. Descoperisem o lampă mică, de noptieră, pe care o puneam înapoia jețului, acoperind-o cu șalul ei, și care ne dădea în odaie o lumină umilă, în care formele ei se rotunjeau și se bronzau. Maitreyi nu putuse suporta multă vreme întunerecul... Vroia să mă aibă cu toți ochii, cu toată setea ei de mine, și îmbrățișarea din întunerecul celor dintâi nopți o înspăimântase.

Adesea mă întrebam când doarme, căci pleca întotdeauna în zori, iar peste două-trei ceasuri (în care timp medita și scria, ca să mă desfete pe mine a doua zi, la birou, cu poeme și scrisori făcute pentru dragostea noastră) se cobora jos să pregătească ceaiul. Tot ea era aceea care îmi bătea în ușă dimineața, foarte discret și foarte prudentă. Iar de câte ori întârziam cu spălatul, mă mustra copilărește. Avea atunci un glas de mătușă, ceva familiar și protector, aproape matern, care la început mă jenase, pentru că eu aș fi voit-o pe ea numai îndrăgostită, dar care izbuti să mă farmece în cele din urmă, descoperindu-mi adâncimi și specii de dragoste pe care nu le cunoșteam și pe care le osândisem aprioric, fără să le bănuiesc dulceața.

Eram obosit în fiecare după-amiază și la birou lucram prost, dezgustat, umilit de noul meu patron, un inginer proaspăt venit din America și mare dușman al tradiției indiene. (Deși bengalez, nu umbla îmbrăcat decât în costume europene, chiar acasă, și era cu desăvârșire ridicol.) Khokha a observat, fără îndoială, schimbarea mea, căci îmi

spuse:

— Arăți foarte palid. De ce dormi cu ferestrele închise?

Aceasta mă făcu să înțeleg multe. Khokha ne spiona, cu șiretenie și gelozie. Am fost de atunci sigur că el știa de venirea Maitreyiei nopțile și mi-a fost teamă să nu ne trădeze. De aceea mă purtam cât mai bine cu el, îi cumpăram țigări, îi dăruiam cărți. Era un băiat deștept și ambițios și scria scenarii de filme pentru companiile indiene, care îi erau însă întotdeauna refuzate. Ne ura pe toți, deși râdea mult și se arăta prietenos.

Lui Chabu îi era tot mai rău. Doctorii chemați (la început indienii, apoi englezii cei mai renumiți) nu știură ce să spună. Probabil nebunie precoce, credeau unii; alții, o nevroză sexuală, provocată de o deplasare a uterului. (Biata fată făcuse în ultimul timp câteva sărituri primejdioase din pom și sărea întotdeauna treptele, pe orice scară.) Chabu trebuia acum să stea în pat, într-o odăiță vecină cu dormitorul doamnei Sen. Nu vorbea mai nimic și, când vorbea, pomenea de Robi Thakkur, de „calea”, adică drumul pe care îl vedea din odaia Maitreyiei și, de câte ori rămânea singură, fugea în balcon, ca să-l privească, și cânta de acolo, îi făcea semne cu brațele, plângea. De aceea era totdeauna păzită de Lilu și de surorile lui Khokha. Ciudat, nu recunoștea decât pe Maitreyi și pe mine; foarte rareori pe doamna Sen. (Mă întrebam, atunci, cum își poate păstra calmul și zâmbetul biata doamnă Sen, cu soțul bolnav de ochi și copilul aproape nebun, cum putea să vadă de toate în această casă mare, să fie atentă pentru fiecare din noi, să nu întârzieze niciodată cu masa, cu ceaiul... Mă mustram sincer că, în timpul acesta, eu mă culc cu Maitreyi. Așteptam ziua când ea va ști și ne va ierta. Plecarea mea la Puri, pentru o eventuală convertire, fusese din nou amânată din cauza bolii inginerului. De altfel, Maitreyi se împotrivea, iar doamnei Sen îi era teamă, deoarece mișcările politice deveneau tot mai sângeroase în sudul Bengalului.)

Chabu îmi văzu inelul și mă rugă să i-l dau să se joace cu el. Am șovăit atunci, pentru că făgăduisem Maitreyiei că nu mă voi despărți niciodată de inelul acesta, nici chiar pentru un ceas. Am întrebat-o din ochi, și a trebuit să încuviințeze și ea această despărțire, căci Chabu plângea și-mi cerea necontenit inelul. Când i l-am dat, l-a înnodat de o batistă și și-a pus batista la gât. Nu știu ce o atrăgea în piatra aceea neagră; o privea mereu, o răsucea în degete, încerca să vadă prin ea.

Cu toate intervențiile medicilor, nebunia lui Chabu rămânea mereu aceeași. Au fost atunci chemați din nou vracii și descântătoarele. Veni un unchi de al fetelor, un bătrân foarte blând și liniștitor, care cânta ziua întreagă imnuri *vaishnave*, melodii sfâșietoare și crude, ce-ți muiau voința și-ți înduioșau sufletul, și atunci asista întreaga casă, cu inginerul trântit pe un *chaise-longue*, cu perna sub cap și cu ochelarii

negri, iar femeile, cu Mantu, cu Khokha și cu mine așezați pe jos, ascultând cântecul cu capul rezemat în palmă. Atunci am văzut eu minunea aceea, emoția care i-a covârșit pe toți într-atât, încât însuși inginerul plângea cu lacrimi rare, iar Maitreyi își ascunsese capul în șal și suspina. M-am răzvrătit împotriva acestei pătimiri, care violenta sufletele, și am ieșit din cameră. Nu puteam face însă nimic odată ajuns în odaie, căci *kirtan*-ul străbătea prin toată casa și îl auzeam mai turburător din izolarea mea. Același unchi, care încerca să liniștească mintea bietei Chabu prin cântec, adusese un leac popular, un fel de pastă de buruieni frământate cu miere, care trebuia pusă în creștetul capului, de-a dreptul pe piele. Și am asistat la o scenă amară, când nimeni nu avea curajul să taie din rădăcină părul fetei și m-au hotărât pe mine s-o fac. Chabu nu-și dădea seama de nimic. Am mângâiat-o pe frunte, o priveam în ochi și am lăsat foarfecele să taie în voie, în timp ce îi vorbeam ca să nu audă scrâșnetul metalului, iar Maitreyi, din spatele patului, primea șuvițele în mâini și le ascundea într-o năframă, ca nu cumva să le observe Chabu. Mi-a trebuit vreun sfert de ceas până să izbutesc să-i las creștetul gol, și atunci, doamna Sen i-a lipit pasta aceea caldă. Chabu ne-a privit o dată pe toți, a încercat să-și pipăie capul, apoi și-a smuls batista cu inel de la gât și a început să plângă, lin, numai lacrimile alunecând șiroaie pe fața ei neagră, frumoasă, fără să suspine, fără să se zguduie. N-am știut dacă plânge pentru că înțelesese că e pe jumătate cheală, deoarece ea plângea mereu, și din senin, de când se îmbolnăvise, și mai cu înverșunare atunci când voia să se ridice și să privească pe fereastră, iar noi nu o lăsam.

Au fost zile de care nu-mi mai amintesc nimic acum, într-atât s-au scurs de agitate. Știu că veneam de la birou și mă suiam direct sus, să aflu cum îi mai este inginerului și lui Chabu, apoi scoboram să-mi iau baia și să mănânc, mă duceam iarăși sus, ca să stau de pază la căpătâiul fetei (pe mine mă chema adesea în aiurările ei, mă striga „*Allan-dada*” și, de câte ori veneam eu, se liniștea puțin), iar noaptea o petreceam cu Maitreyi, care mi se dădea nebună, înspăimântată de tot ce se petrecea în jurul nostru, dorindu-mă tot mai sincer și mai însetată. Mă deșteptam diminețile cu o oboseală cumplită și nelămurită teamă. Domnul Sen își amâna mereu operația la ochi, și medicii îi recomandaseră liniște deplină, iar tot ce se întâmpla în casă și tot ceea ce putea izbucni din ceas în ceas îi primejduia vederea. De aceea mă temeam să nu ne trădăm prea devreme, căci Maitreyi venea la mine, noaptea, când ceilalți încă nu adormiseră bine, iar în odaia lui Chabu îmi strângea brațul, își rezema trupul de umărul meu, îmi săruta mâna, și toate acestea puteau fi observate în orice moment. De altfel, Khokha ne surprinsese îmbrățișați de câteva ori, iar Lilu și Mantu bănuiau foarte mult iubirea noastră, deși nici pe departe faptul

că eram amanți.

Maitreyi avea totuși câteodată o purtare pe care nu o înțelegeam, care mă făcea să mă îndoiesc sălbatec și să mă chinui. Pentru că suferise cândva de *hiri-biri*, i se umflau seara, imperceptibil, pulpele picioarelor, și medicii îi recomandaseră masagii în zilele de umezeală mare. Erau dimineți când Lilu sau surorile lui Khokha o masau pe tot trupul, goală, cu un soi de oloi grețos, pe care apoi cu anevoie îl puteau spăla. Dar câteodată, Maitreyi simțea dureri, și trebuiau făcute imediat masagii numai pe pulpe, și pentru aceasta chema pe Khokha în odaia ei. Lucrul ăsta mă irita și i l-am spus o dată Maitreyiei, dar ea mă privi uluită și îmi răspunse că doar nu mă așteptam să mă cheme pe mine pentru un lucru atât de puțin plăcut, pe care îl fac maseurii, pentru plată. Khokha nu era însă un profesionist, era tânăr și o făcea să râdă, iar atingerea aceasta a trupului ei cu mâinile lui negre și pofticioase mă făcea să mă cutremur. O dată, pe seară, Maitreyi strigă din balconul interior pe Khokha, apucată fiind de junghiuri (căci plouase două zile de-a rândul) și, pentru că el lipsea, îl chemă pe șofeur. Aceasta mă făcu să-mi pierd mințile, și eram ispitit să mă urc la ea în odaie și să-i spun ceva sălbatec, dar îmi fu rușine de gândul meu, deși nu mi-a fost rușine, câteva minute după aceea, s-o spionez din grădină. Într-adevăr, nu se vedea încă aprinsă lumina în odaia ei, deși ar fi putut s-o facă, din decență și din dragoste pentru mine. Îmi închipuiam tot felul de scene dezgustătoare, îmi aminteam atâtea episoade din romanele citite, în care șofeurii ajung amanții femeilor de lume, atâtea reflecții asupra necredinței femeilor, asupra minciunei totale care dospește în sufletul lor. O sumă de mici detalii, nebăgate în seamă, îmi podidiră atunci mintea. O dată, Mantu închisese ușa cu bara, în camera Maitreyiei, și îi auzeam de jos cum se luptă și zbiară, căci, chipurile, era o luptă corp la corp, dar când au ieșit, Mantu era roșu și zăpăcit, iar Maitreyi palidă, cu părul zbătut pe umăr. (E adevărat că ea îmi spusese mai demult că Mantu e scârbos, că a vrut să o pipăie, și ea l-a plesnit, că s-a plâns tatălui, dar, de când acesta era bolnav, Mantu ajunsese indispensabil casei și nu putea fi dat afară. De asemenea, îmi amintesc că Maitreyi îmi mai spusese că un alt unchi al ei, tot văr al inginerului, încercase o dată să-i sărute sânii și s-o îmbrățișeze, dar atunci domnul Sen a intervenit îndată, și acel biet om își regretă și acum gestul, căci a fost dat afară din slujba pe care o avea și s-a retras în satul lui, unde duce o viață de câine. Maitreyi nu se plângea adesea de pasiunea aceasta carnală, pe care o deșteaptă în bărbați, chiar apropiați ei prin sânge, și care o face să sufere atât, căci ar fi dorit să exalte altceva în oameni decât o simplă poftă de posesiune.) Mi-au trecut atunci prin fața ochilor și alte scene: Khokha, de pildă, cu care a întârziat Maitreyi mult pe verandă, în întunerec, și a venit la masă turburată, iar băiatul nici n-a avut curajul să apară,

într-atât, credeam eu, era excitat. Și toate amănuntele acestea mă chinuiau, și mi se părea că toți o doresc pe Maitreyi, că ea se abandonează tuturor. De ce ne spionează șofeurul, dacă nu o dorește, dacă nu speră că, într-o zi, să riște tot și să intre în camera ei, chit că ar fugi chiar în acea noapte, fără leafă? Îmi închipuiam lucruri cu desăvârșire absurde și sufeream cumplit, căci imaginația nu mă cruța o clipă, ci îmi filma cele mai chinuitoare amănunte. Eram incapabil să mă smulg din această durere bolnăvicioasă de a vedea pe Maitreyi în brațele altora.

M-am întors în odaia mea abătut de moarte și, în timpul mesei, mi-am ferit picioarele, ascunzându-le sub scaun. Am pus bara de lemn la ușă când m-am culcat, hotărât să nu deschid Maitreyiei, orice s-ar întâmpla. Eram deștept când a venit și a încercat ușa, dar m-am prefăcut că dorm și că nu aud. A început să bată mai tare, apoi să mă cheme, tot mai puternic, în cele din urmă să zgâlțâie ușa. Mi-a fost teamă să nu audă cineva și i-am deschis.

— De ce nu mă lași să, întru? izbucni Maitreyi cu fața în lacrimi, palidă, tremurând. Nu mai mă vrei?

Am închis iar ușa și, așezându-ne amândoi pe pat, eu ferindu-mă s-o îmbrățișez, i-am spus cum m-am priceput suferința mea. Și-a încolăcit brațele pe umerii mei și a început să mă sărute, lacom, înfigându-și în același timp unghiile în carnea mea. Continuam să vorbesc, nesimțitor la căldura trupului ei, spunându-i tot ce am suferit când am știut-o singură cu un bărbat străin, care-i masa pulpele. I-am arătat ce hidoasă este această abandonare în mâinile altuia.

— Aș fi preferat să mă siluiască, vorbi deodată Maitreyi, izbucnind în plâns.

— Cu tine, așa cum ești, senzuală și inconștientă, i-ar fi fost foarte ușor s-o facă, răspunsei eu, privind-o sălbatec. Tot îți plac ție posesiunile acestea neverosimile, siluirile acestea barbare și grotești, în fond, extraordinar de ieftine, cu care ți-a umplut capul bestia aceea bătrână, care ți-a fost, chipurile, maestru spiritual...

Mă ridicai de lângă ea și începui să mă plimb agitat prin odaie, spunându-i cruzimi și jicnind-o cu fiecare cuvânt al meu. O uram cumplit în acele clipe, și nu pentru că mă înșelase, ci pentru că mă făcuse să cred orbește în dragostea și puritatea ei, mă făcuse ridicul silindu-mă să dau tot ce aveam, să mă descopăr în fața ei, să îi asimilez dorurile și voința; eram înnebunit la gândul că renunțasem la mine pentru o fecioară care mă înșeală cu primul-venit. Pentru că, deși nu crezusem o clipă în realitatea „înșelării”, mă sugestionasem vorbind și sfârșisem prin a vedea în toată atitudinea Maitreyiei o farsă. Dacă ar fi fost o femeie albă, n-aș fi crezut toate acestea, pentru că, deși le cunoșteam substanța lor inconsistentă și capriciile lor nebunești, le știam totuși animate de oarecare mândrie, de oarecare

cumpănire, care le-ar fi împiedecat să se dea primului-venit. Dar pe Maitreyi nu o înțelegeam, nu o puteam fixa într-un cadru bine stabilit de reacțiuni eventuale, și mi se părea că, primitivă și inconștientă cum era, s-ar fi putut dărui oricui, fără să se gândească o clipă la grozăvia acestui act, fără să fie responsabilă. În acele clipe de gelozie transformată în ură uitam toată experiența mea din ultimele șapte-opt luni, uitam inocența aproape superstițioasă a Maitreyiei și le consideram pe toate amăgiri. Atunci am înțeles că nimic nu durează în suflet, că cea mai verificată încredere poate fi anulată de un singur gest, că cele mai sincere posesiuni nu dovedesc niciodată nimic, căci și sinceritatea poate fi repetată, cu altul, cu alții, că, în sfârșit, totul se uită sau se poate uita, căci fericirea și încrederea adunată în atâtea luni de dragoste, în atâtea nopți petrecute împreună, pieriseră acum ca prin miracol, și nu supraviețuiseră în mine decât un întărâtat orgoliu masculin și o cumplită furie împotriva mea însumi.

Maitreyi ascultase toate acestea cu o suferință care mă exaspera și mai mult. Își mușca buzele până la sânge, mă privea cu ochii mari deschiși, ca și cum nu s-ar fi dumirit dacă visează sau trăiește această scenă aievea.

— Dar ce-am spus, Dumnezeul meu, ce-am spus? izbucni ea în cele din urmă.

— Vorbeai de un viol, lămurii eu, încercând să mă stăpânesc.

— Dar de ce nu înțelegi? se lamentă ea, plângând. Te-ai dezgustat de mine într-atât, încât nu vrei nici să mă înțelegi. Nu te gândești deloc la mine. Mi-ai spus odată că, dacă aș fi fost violată și zvârlită afară din casă, tu m-ai iubi încă. Mă gândeam ce bine ar fi fost să se întâmple așa. N-ar mai rămânea atunci nici o piedecă în calea unirii noastre. Allan, înțelege că noi nu vom putea fi uniți și vom muri așa, cu păcatul nostru deasupra. Nici dacă te vei converti tu, nu vor accepta să-mi fii soț. Ei vor altceva, de ce nu-ți amintești? Dar dacă cineva m-ar necinsti, vor trebui să mă arunce pe străzi, pentru că, altminteri, păcatul ar cădea asupra casei întregi. Și atunci aș putea fi soția ta, voi fi și eu creștină, pentru că pentru un creștin nu e păcat să fii necinstită cu forța, și tu m-ai iubi și atunci. Nu e așa că mă vei iubi mereu? Spune-mi, Allan, spune-mi că n-ai să mă uiți. Știi ce mă așteaptă, dacă mă uiți...

Eram emoționat, o mărturisesc, parcă m-aș fi deșteptat dintr-un coșmar; furia îmi trecuse, și mă dureau vorbele pe care i le spusesem. Aș fi vrut să-mi cer iertare, dar nu știam cum, mă stingherea orice gest pe care îl anticipam mental, orice gest de împăcare (mă vedeam căzut la picioarele ei, și actul acesta mi se părea fals, ridicul, hidos; sau să-i apuc mâna, la început prietenește, apoi să i-o strâng mai călduros și să i-o sărut? Nu-mi spunea nimic nici această încercare de apropiere, era mai mult un automatism, și mi se părea că Maitreyi mi-ar surprinde

îndată jena cu care l-aș face.) Nu știam ce să fac și o priveam numai, încercând să pun toată căința și toată dragostea mea în priviri. Dar Maitreyi avea ochii în lacrimi și era prea rătăcită ca să vadă părerea mea de rău și atunci se prăvăli ea la picioarele mele, înlănțuindu-mi genunchii și întrebându-mă dacă dragostea ei mă obosește, dacă mi-e teamă de păcatul nostru și alte asemenea întrebări, care acum, când scriu, mi se par stupide, dar atunci parcă ar fi fost purtate de foc, într-atât de sufocante și de chinuitoare le simțeam. Am luat-o în brațe, și Maitreyi a simțit după strânsoarea mea și vorbele fără șir pe care le spuneam că dragostea mă arde tot atât de nesățios și a ghicit cât sufăr din orbirea mea, din neînțelegerea mea. Ne-am ferit amândoi să mai vorbim despre căsătorie, pentru că începeam să înțeleg că lucrurile nu sunt chiar atât de simple pe cât credeam eu la început, și atunci preferam să evit gândul acesta decât să rabd imaginea unei posibile și eventuale despărțiri de Maitreyi.

Ni s-a părut la amândoi că auzim pași în dreptul ferestrei și am tăcut, stingând lampa. Dar apoi pașii s-au îndreptat spre verandă și am auzit ciocănituri în ușa coridorului. Înmărmuriserăm amândoi de spaimă. Ciocăniturile au încetat câteva minute, ca să revină la fereastra mea, oblonită. Am înțeles atunci că e Khokha, întors probabil târziu de la un cinematograf de cartier, și m-am prefăcut că întârzii să-i deschid, ca să-i dau timp Maitreyiei să ajungă sus, în odaia ei. Khokha mă întrebă în treacăt:

— Vorbeai cu cineva?

— Nu, răspunsei eu scurt, închizând ușa.

Dar atunci auzii și glasul doamnei Sen, sus, pe galeria paralelă odăii în care dormea Maitreyi.

XII

Am crezut că s-a aflat tot și m-am zvârcolit toată noaptea, fără să pot închide ochii. Spre dimineață, Maitreyi a venit iarăși la mine, fără s-o simt, și mi-a strecurat pe sub ușă un bilet, „Mama nu știe nimic. N-ai nici o grijă. Nu te trăda. Maitreyi.” Când l-am citit, mi se părea că sunt grațiat sau că mi se amână pedeapsa. I-am scris o lungă scrisoare Maitreyiei, în care îi spuneam că trebuie să mai contenim cu imprudentele noastre întâlniri noaptea, acum, când toată lumea veghează și pe inginer, și pe Chabu. Adevărul era că nu știam nici eu cum o să se termine legătura aceasta a noastră. Maitreyi făcuse o sumă de aluzii doamnei Sen, pretextând că eu m-am îndrăgostit de o prietenă a ei (pe care noi o poreclisem Anasuya încă pe când citeam și comentam împreună *Shakuntala*) și că nu știu cum să fac s-o cer în căsătorie; iar doamna Sen răspunsese că asemenea căsătorii, rezultate dintr-o simplă infatuare sentimentală, nu conduc decât la nenorociri

pentru ambii soți, pentru că nimic durabil și nimic fericit nu poate ieși dintr-o pasiune, când această pasiune n-a fost corectată de tradiție, adică de familie, de oameni care cunosc ce înseamnă căsătoria și dragostea, fapte mult mai grele decât ne închipuim noi, tinerii, căci a fi căsătorit nu înseamnă „a culege flori împreună”, nici a se lăsa consumați de o pasiune efemeră și amăgitoare. Mărturisesc că m-am recunoscut pe de-a-ntregul în judecata doamnei Sen, căci n-aveam alt izvor decât pasiunea și nu ne gândisem decât la noi, iubindu-ne. Iar doamna Sen, discutând camuflata mea dragoste pentru Anasuya, spunea Maitreyiei că o căsătorie nu se întemeiază niciodată pe dragoste, ci pe sacrificiu, pe renunțare, pe abandonarea desăvârșită în voința destinului. Era aceasta o concepție pe care nici indianizarea mea cea mai sinceră nu o putea accepta. Dar ea mă făcuse să înțeleg câte obstacole voi întâlni în ziua când mă voi hotărî să o cer pe Maitreyi de soție. Mă gândeam chiar dacă soluția ei – violul – n-ar fi mai eficace. Atunci se vor afla în fața unui fapt împlinit și vor trebui să mi-o dea, căci nimeni altul nu ar fi luat-o. De-abia acum înțeleg cât de mult o iubeam pe Maitreyi, dacă mă gândeam la asemenea soluții fantastice.

Zilele s-au scurs aceleași, cu repetate spaime și cu tot mai primejdioase riscuri, până la faptul pe care îl voi povesti mai jos. Un singur eveniment a întrerupt șirul acesta de zile desperate și fără memorie (căci, dacă n-aș avea jurnalul, nu mi-aș aminti nimic din acea vreme, într-atât de viu și de atent eram la cele ce se petreceau în jurul meu și niciodată nu aveam răgaz să-mi amintesc sau să meditez, să leg faptele unele de altele, să reactualizez anumite scene; așa că acum trebuie să mă conduc după firul acelor foarte sumare însemnări, ca și cum aș descifra viața altuia, căci memoria acelor zile și nopți de arzătoare agonie nu o mai am). Acel eveniment a fost ziua de naștere a Maitreyiei, la 10 septembrie. Inginerul a ținut să o sărbătorească cu tot fastul, deși el era încă bolnav, iar Chabu aproape inconștientă. Împlinea Maitreyi 17 ani, și vârsta asta are nu știu ce tâlc ascuns în India; în plus, volumul ei de versuri, *Uddhitta*, tipărit cu câteva zile mai înainte, fusese primit de presa bengaleză ca o adevărată revelație, și domnul Sen ținea să invite toată elita literelor și artelor din Calcutta la această ceremonie, pe care o voia transformată în *tournoi* artistic. Venea tot ce are mai de seamă Bengalul, în afară de Tagore, care se afla încă în Europa. Era așteptat Chatterji, autorul lui *Sri Kantha*, și dansatorul Uday Shankar, pe a cărui frumusețe de zeu și fascinant ritm eu fusesem multă vreme gelos, căci la un festival de al lui, în august, Maitreyi mă uitase cu desăvârșire și-l privea rezemată cu brațele de balcon, robită, halucinată. Câteva zile după aceea nu vorbise decât de el și ținuse numaidecât să-l cunoască, să „învețe”, spunea ea, „taina dansului”. Tot atunci trebuia să vină și redacția

revistei *Prabuddha Bharatta*, printre care Maitreyi număra numeroși admiratori, ca acel foarte original poet Acintyia, mult discutat atunci, pentru că începuse să publice un roman asemănător lui Ulysses al lui James Joyce și-și ridicase împotriva sa toată pleiada de bătrâni scriitori bengalezi.

Eu eram puțin intimidat de pregătirile care se făceau pentru 10 septembrie. Știam că în ziua aceea Maitreyi îmi va aparține mai puțin ca niciodată, căci era orgolioasă și curtenitoare, și va încerca să seducă pe toți musafirii. Îi cumpărasem și eu câteva cărți în dar, și am vrut să i le dau chiar în zorii acelei zile. Noaptea rămăsese la mine numai o jumătate de ceas, căci muncise ca o roabă să deretice casa (scara era toată învestmântată cu covoare vechi, se puseseră vase cu flori pretutindeni, se goliseră două încăperi de sus pentru primire, aducându-se saltele și șaluri care le transformară în două imense divanuri, pe, care trebuia să te urci cu picioarele goale ca să-ți poți lua locul; femeile toate munciseră cumplit pentru această ceremonie, iar Maitreyi, care voia să decoreze covoarele de pe scară cu tablouri, scăpase jos o cadra cu un portret magnific al lui Tagore, dat chiar de poet cu o dedicație, și faptul acesta a cutremurat-o, căci vedea în el un semn foarte rău, mai ales că rama se făcuse țăndări și pânza se crăpase).

Am întâlnit-o în zori în bibliotecă, unde i-am adus cărțile, fiecare cu o dedicație inocentă, și am îmbrățișat-o urându-i o viață senină și toată fericirea pe care o merită. Aveam lacrimi în ochi spunându-i acele câteva cuvinte banale. Mi s-a părut totuși că era oarecum absentă. S-a desprins din brațele mele mult mai ușor ca alteori.

După-amiaza a fost pentru mine o nesfârșită mascaradă. Îmbrăcasem costumul bengalez, de mătase, și trebuia să întrețin pe toți acei oameni iluștri ca o adevărată gazdă, căci inginerul era imobilizat pe un jeț în mijlocul odăii (singurul scaun de-acolo; toți ceilalți ședeau pe saltele), doamna Sen și celelalte femei aveau grijă de doamne, care stăteau în altă odaie, nevăzute, iar Mantu rămăsese jos, pe coridor, să servească de ghid musafirilor. Numai Maitreyi mai venea pe la noi, ca să împartă volume din *Uddhitta* și să aducă dulciurile. Vedeam cum o sorb toți din ochi (căci era admirabilă atunci, palidă și blândă, cu brațele goale ieșind dintr-o *sari* de mătase albastră), cum o doresc, și spectacolul acesta mi-era insuportabil, pentru că nimeni de-acolo nu știa că Maitreyi este a mea și numai a mea, și poate că fiecare își crea mental o sumă de eventualități asupra ei. Când a venit frumosul Uday Shankar (e drept, mai puțin frumos văzut de aproape decât era pe scenă, dar, oricum, cel mai fascinant bărbat pe care l-am cunoscut, tocmai pentru că, alături de un trup viril și elastic, avea o extraordinară suplețe în gesturi și în priviri, o feminitate care nu te stingherea, o căldură și o comunicativitate

extraordinară), Maitreyi s-a îmbujorat toată și l-a chemat să mănânce pe balcon, pentru că atât se îmbulzeau în jurul lui vizitatorii, încât bietul Uday nu putea să înghită. Căutam să-mi ascund turburarea, pentru că ghiceam în dansatorul acesta magnific ceva mai mult decât un bărbat seducător, ghiceam de-a dreptul o magie, care ar fi făcut să-și piardă mințile un oraș întreg, nu numai o îndrăgostită zăpăcită cum era Maitreyi. Știam că lui nu i-ar fi putut rezista nimeni și, dacă îl invidiam pentru aceasta, nu îl uram, căci mi-ar fi plăcut să descopăr în privirile Maitreyi preferința pentru el, ca să mă pot dezbăra și eu de dragoste. Știam că în clipa când voi *vedea* cu certitudine o preferință, dragostea mea se va nărui fără nici o șovăire. Îmi spuneam că, dacă Maitreyi nu poate opune magiei lui Uday Shankar mistica dragostei noastre, nu merită decât să fie părăsită ca cea din urmă femeiușcă.

Am ieșit întâmplător pe coridor și am văzut-o pe Maitreyi șezând lângă Uday, întrebându-l foarte sfioasă lucruri pe care nu le puteam auzi. M-a mirat cât de senin priveam spectacolul acesta. Peste câteva minute mă întâlnesc cu Maitreyi pe scară, și ea îmi spune, strângându-mi brațul pe furiș:

— Am încercat să aflu de la Shankar cheia dansului, dar nu-mi poate spune nimic. E un mare prost. Nu înțelege ritmul și vorbește ca din cărți. Mai bine nu-l invitam. Pe scenă era ca un Dumnezeu, dar când l-am rugat să-mi vorbească, a bâlbâit prostii, ca un simplu meseriaș... Cum de nu l-a făcut înțelept dansul?

Nu știam cum să-i mulțumesc pentru aceste câteva cuvinte. Ea mă îndreptă în bibliotecă și-mi spuse, aprinsă, mângâindu-mi mâna:

— Mi-ești drag, Allan, mi-ești din ce în ce mai drag...

Mă pregăteam s-o strâng în brațe, când am auzit oarecare larmă sus, doamna Sen strigând pe Maitreyi și alte glasuri de femei alarmate. Am alergat amândoi cu o inexplicabilă spaimă în suflete, parcă am fi presimțit o nenorocire. Am găsit pe Chabu zbătându-se să sară peste balcon, în stradă, și câteva femei încercând s-o țină în brațe. Biata fată fusese lăsată aproape singură, în această zi în care nimeni nu-și mai știa unde e capul, și atunci ea se îmbrăcase cu cea mai frumoasă *sari* pe care o avea (de obicei umbla îmbrăcată în rochițe scurte, europenești și,când punea sari, părea mult mai înaintată în ani) și voise să asiste și ea la sărbătoare. Când ieșise pe coridor, a văzut lume prea multă și s-a speriat. Atunci s-a dus în balcon, unde stătuse Shankar cu puține minute în urmă și, de acolo, a început să contemple „calea" și să cânte, după obiceiul ei. Au observat-o două invitate, în clipa când voia să încalece balustrada, și au sărit s-o prindă. S-a zbătut mult, și toată lumea se înghesuise pe coridor (inginerul își pierduse iarăși cumpătul și-și certa brutal nevasta). A trebuit s-o iau în brațe și s-o duc ca pe un copil în odaia ei, căci pe mine m-a recunoscut numaidecât și s-a lipit da pieptul meu, plângând, strigându-mă;

— *Allan-dada, Allan-dada.*

Când am așezat-o pe patul ei, m-a întrebat, posomorându-se deodată:

— Vor s-o vândă pe Maitreyi?

A doua zi, toți erau obosiți de marea ceremonie care costase aproape cinci sute de rupii și atâta trudă. Se ținuseră discursuri, fusese masă îmbelșugată pe terasă, și Maitreyi primise numeroase cadouri, mai ales cărți. Numai în dimineața zilei de naștere, cineva trimisese un buchet imens de flori, cu un plic, și, când Maitreyi a văzut scrisul, s-a turburat toată și a cetit repede scrisoarea, temându-se neîncetat să nu o surprindă cineva. Auzind pași pe scară, a intrat repede în odaia mea și mi-a dat scrisoarea:

— Ascunde-o în birou și vezi să n-o ia nimeni. Am să ți-o cer mai târziu, îmi spuse ea, roșie.

Mărturisesc că nu înțelegeam nimic, dar nici nu bănuiam ceva rău, pentru că, altminteri, nu mi-ar fi dat să-i păstrez o scrisoare pe care, deși scrisă în bengaleză, o puteam descifra sau puteam ruga pe un prieten indian să mi-o traducă precis. Păstrez și acum acea scrisoare, deși nu m-am încumetat încă s-o citesc. Mă gândesc adesea ce adorator i-a trimis atunci florile, și de ce a mințit Maitreyi, spunând că primise buchetul de la o prietenă de școală care nu putuse veni...

Au urmat apoi aceleași zile și aceleași nopți de foarte puțină durată, e drept, căci numai la o săptămână după ziua de naștere a Maitreyiei s-a întâmplat faptul pentru care am început eu a scrie acest caiet. Ar trebui să povestesc mai pe larg aceste ultime zile, dar nu-mi amintesc mai nimic, iar jurnalul – care nu prevedea o schimbare atât de apropiată – nu păstrează decât scheletul unei vieți pe care acum nu o mai pot intui și nu o mai pot evoca. Mai târziu, și chiar în timpul când am scris această povestire, m-am gândit asupra destinului meu de a nu ghici niciodată viitorul, de a nu prevedea niciodată nimic dincolo de faptele de fiecare zi. Cine ar fi crezut că, pe nesimțite, schimbări atât de mari se pot împlini...

Mergeam în fiecare seară la Lacuri și, câteodată, o luam și pe Chabu. Inginerul a fost acela care ne-a convins că și eu, și Maitreyi trebuie să ne odihnim, serile, de viața agitată pe care o dusesem în ultimele săptămâni, îngrijind bolnavi. E drept că Maitreyi începuse să slăbească, iar Chabu, care se liniștise deodată după criza din 10 septembrie, avea și ea nevoie de plimbări în aer liber, după atâta timp petrecut închisă într-o singură cameră. Și plecam astfel în fiecare amurg, ca să ne întoarcem la nouă sau zece noaptea. Chabu nu vorbea aproape nimic și sta de obicei pe bancă sau la marginea apei, privind, cântând ușor, lăcrămând. Noi doi rămâneam aproape de ea și ne vorbeam mult, ne îmbrățișam în ascuns, ne căutam mâinile, făceam

planuri. Maitreyi îmi spunea mereu, ca un *leitmotiv* care o obseda:

— Într-o zi ai să mă iei de aici, și am să merg în lume, ai să-mi arăți și mie lumea... Începuse să se gândească serios la fugă, mai ales că eu îi mărturisisem că am economii importante la bancă, deoarece din leafa mea de 400 de rupii nu cheltuiam aproape nimic de când venisem la Bhowanipore.

Într-o seară (era 16 septembrie), lui Chabu i-a fost rău pe când privea lacul, și am luat-o în brațe ca s-o întind pe-o bancă. Acolo ne-am așezat, Maitreyi și cu mine, aproape de ea, și o mângâiam pe cap, îi vorbeam frumos, încercam s-o fac să râdă, căci Chabu, în acele ultime zile, râdea de toate nimicurile, și asta îi făcea bine, spuneau doctorii.

— De ce nu iubești pe *dada*? se adresă ea deodată către Maitreyi.

Nouă ne-a venit să râdem, pentru că Chabu vorbea adesea prostii și nu ne temeam de ea.

— Ba îl iubesc foarte mult, răspunse Maitreyi, zâmbind.

— Dacă îl iubești, sărută-l, ceru Chabu.

Maitreyi începu să râdă mai tare și-i spuse că vorbește prostii și că o fată cuminte ca ea nu trebuie să vorbească prostii.

— Dragostea nu e prostie, spuse Chabu, foarte serioasă. Haide, sărută-l. Uite, eu îl sărut.

Într-adevăr, se ridică de pe bancă și mă sărută pe obraz, și atunci, tot râzând, Maitreyi mă sărută pe celălalt obraz.

— Ești mulțumită acum? o întrebă.

— Tu trebuia să-l săruți pe gură, răspunse Chabu.

— Haide, stăpânește-te, făcu Maitreyi roșind.

Dar eu eram fericit că această soră mai mică a mea (într-adevăr, o iubeam foarte mult pe Chabu) a înțeles dragostea noastră, și îi spuneam Maitreyiei să mă sărute. Cum ea nu voia, eu mi-am strecurat mâna spre sânul ei, pe sub șal, și mi-am oprit palma adunată mângâietor pe sânul stâng, apăsând ca să-i simt inima și în același timp s-o silesc să mă sărute. (Maitreyi nu putea suporta mângâierea aceasta fără ca să-mi cadă imediat în brațe.) Din întâmplare, Chabu a vrut să pună și ea mâna pe pieptul Maitreyiei, ca s-o roage să mă sărute. Și a întâlnit acolo mâna mea, pe care mi-am retras-o cât am putut mai repede, dar nu înainte de a atrage atenția lui Chabu. Ea începu să râdă.

— Ai văzut că *dada* își ține mâna la pieptul tău? izbucni Chabu biruitoare.

— Nu vorbi prostii, se răsti Maitreyi. Era mâna mea.

— Parcă eu nu știu, parcă eu n-am simțit inelul lui *dada*...

M-a înfiorat puțin precizarea aceasta, dar cum știam că Chabu vorbește multe lucruri fără șir, nu m-am temut de consecințele ei. De sărutat pe gură, Maitreyi nu m-a sărutat, și în curând a trebuit să ne

întoarcem la mașină, căci se înnoptase bine. Până acasă am uitat întâmplarea. În noaptea aceea, Maitreyi nu a venit la mine. Din prudență, îmi mărturisi ea a doua zi. Nu-mi amintesc cum am petrecut timpul până aproape de ora șase, când m-am îmbrăcat în costumul meu bengalez, așteptând să plecăm cu mașina. Dar nu venea nimeni să mă anunțe. Puțin enervat, am întrebat șofeurul dacă nu mergem în seara aceasta la Lacuri, și el îmi răspunse (mi se păruse mie sau fusese, într-adevăr, obraznic?) că a primit ordin să ducă mașina la garaj. Peste câteva minute întâlnii pe Lilu pe coridor. Îmi spuse că doamna Sen nu mai lasă nici pe Maitreyi, nici pe Chabu să iasă la Lacuri. Toate acestea mi se păreau foarte turburi; și mă înciuda misterul, mi se părea că mi se ascunde un adevăr de care am absolută și neîntârziată nevoie. Am încercat s-o întâlnesc pe Maitreyi, fără să izbutesc, și atunci am rămas în odaia mea, muncit de gânduri. (Ciudat, nu-mi era teamă; doream numai să știu precis ce s-a întâmplat, de ce dăduse doamna Sen ordin șofeurului să ducă mașina la garaj și de ce nu puteam vedea pe Maitreyi.)

La masă, când m-a chemat servitorul (de obicei mă anunța cineva al casei), am găsit pe doamna Sen și pe Maitreyi. Nu vorbeau. Voiam să par neturburat și cred că am izbutit de minune. Doamna Sen îmi căuta ochii, și eu nu mi-i feream. Mă minunau privirile ei drepte, scrutătoare, încercând parcă să pătrundă în adevăratul meu suflet; fața căpătase o concentrare ciudată, cu un zâmbet batjocoritor înverșunându-i buzele înroșite, ca totdeauna, de *pan*. Mă servea tăcută, politicoasă, și apoi se așeza iarăși cu coatele pe masă și mă privea. Se întreba, poate, cum am izbutit s-o înșel atâta vreme, cum am păcălit-o cu puritatea și respectul meu. Ghiceam în prezența ei ostilă și ironică o necurmată întrebare: am putut fi eu oare așa? Nu știu ce fel de „așa” știa doamna Sen, dar simțeam întrebarea și de aceea căutam să par cât mai degajat, vorbeam, o priveam în ochi, întrebam cum îi mai merge domnului Sen, de ce nu vin și ceilalți la masă, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Maitreyi îmi strângea picioarele să mi le frângă. Își punea toată pasiunea ei ultimă și toată spaima ei în această încleștare a pulpelor. Voia să mă mângâie mai dulce ca niciodată, și simțeam talpa ei caldă atingându-mi încet, blând, alinător, pulpa; parcă ar fi vrut să mă consoleze, să mă întărească în această primejdie, pe care eu o ghiceam, dar nu o cunoșteam. Apoi îmi prindea piciorul între pulpele ei și-l strângea ca într-o îmbrățișare de pe urmă, ca și cum s-ar fi străduit să-mi comunice o căldură și o pasiune pe care să nu le uit când voi rămâne despărțit de ea, departe. Pe doamna Sen a chemat-o cineva sus, și, îndată ce-am rămas singuri, Maitreyi mi-a șoptit mușcându-și buzele ca să-și stăpânească emoția:

— Chabu a spus tot mamei, dar eu am tăgăduit. Să n-ai nici o

teamă, rămân a ta. Dacă te întreabă, să nu mărturisești nimic, altminteri, cine știe...

Au podidit-o lacrimile și a vrut să-mi apuce brațul, după obiceiul ei, dar se cobora dna Sen pe scară, și atunci mi-a șoptit printre dinți:

— Vino mâine înainte de zori în bibliotecă... Acestea au fost ultimele cuvinte pe care mi le-a spus Maitreyi, căci doamna Sen a luat-o sus, eu m-am dus în camera mea extrem de abătut, zăpăcit și aproape incapabil să înțeleg ce s-ar putea întâmpla a doua zi.

N-am putut dormi deloc, ci fumam pipă după pipă, în jețul larg și odihnitor, așteptând zorile. Băteau unul după altul ceasurile în noapte, și eu evocam cu fiecare din ele venirea Maitreyiei în acea odaie și aproape că nu-mi venea să cred că ar fi posibil să n-o mai văd aici, lângă mine, gata să se dezbrace de îndată ce eu închideam ferestrele, gata să mă îmbrățișeze și să plângă. Mă gândeam că nu e posibil ca numai după două-trei săptămâni de dragoste, Maitreyi să-mi fie luată. Cum stam singur, în întunerec, o revedeam în toate colțurile, în toate atitudinile ei de îndrăgostită, uitam toate chinurile pe care le îndurasem din pricina ei, toate îndoielile, și simțeam cum crește în mine, fără hotare, o dragoste pe care Maitreyi niciodată n-o bănuise. Așteptam zorile ca să-i pot spune că o simplă despărțire de o noapte și amenințarea dragostei noastre îmi revelase adevărata iubire și numai acum am înțeles cât îmi era de dragă, acum, când mă temeam că o pot pierde. Aproape că am plâns, acolo, singur, gândindu-mă că aș putea-o pierde; numai gândul că n-am s-o pot avea din nou alături de mine mă înfiora și îmi întuneca mintea. Nu credeam că aș fi putut supraviețui sănătos unei despărțiri de Maitreyi. Dacă atât timp cât o știam a mea, de nimeni stingherit să-i vorbesc și să mi-o apropii când vream, o iubeam, apoi acum, când eram despărțiți prin nu știu ce primejdie, dragostea crescuse până la sufocare și simțeam că înnebunesc așteptând ceasul când am s-o pot vedea și strânge din nou în brațe.

În timpul nopții am ieșit de mai multe ori în curte, să spionez, și vedeam mereu lumină în camera inginerului, auzeam acolo glasuri, câteodată un scâncet, pe care nu-l ghiceam al cui poate să fie (Maitreyi, Chabu, sora lui Khokha?). Toate acestea mă alarmau nespus. Mă întorceam iarăși în jețul meu și mă trudeam să înțeleg ce pot să însemne vorbele Maitreyiei: „Chabu a spus tot...”. Ce ar fi putut spune Chabu în nebunia ei? Tot ce-a putut vedea și înțelege ea? Mă gândeam că poate a surprins-o vreodată pe Maitreyi venind sau plecând din odaia ei, dar am aflat mai târziu că cele ce spusese ea au fost lucruri mai puțin grave. În ziua aceea, doamna Sen o spăla pe cap, și Chabu plângea mereu. A întrebat-o de ce plânge și a răspuns că pe ea nu o iubește nimeni, iar pe Maitreyi toată lumea. Toată lumea a venit de ziua ei, aducându-i daruri. Și mai ales eu o iubesc mult pe Maitreyi. „De unde știi?” a întrebat-o doamna Sen, în glumă. „*Allan-*

dada o sărută și ține mâna la pieptul ei, iar pe mine nu mă sărută nimeni...” Suferea și plângea atât de sincer, încât doamna Sen a întrebat-o de mai multe ori, și Chabu a mărturisit tot ce-a văzut: cum stăm noi doi împreună și râdeam, și ne sărutam, și ne strângeam în brațe la Lacuri (iar eu, care credeam că Chabu nu observă nimic.) Doamna Sen a chemat îndată pe Maitreyi și a întrebat-o dacă e adevărat cele spuse de Chabu. Apoi a poruncit șoferului să ducă mașina în garaj și a luat-o pe Maitreyi sus, pe terasă, a pus-o să jure pe strămoși și pe zei și a început s-o descoase, amenințând-o. Maitreyi a tăgăduit totul, recunoscând numai că m-a sărutat de câteva ori în glumă, iar eu am sărutat-o pe frunte, dar altceva nu s-a întâmplat. Și a rugat-o în genunchi să nu mai spună nimic inginerului, căci am să sufăr eu, și eu nu sunt vinovat. Dacă i se cere, Maitreyi nu mă va mai vedea niciodată, căci numai ea a fost aceea care a păcătuit. (Se gândea, am aflat mai târziu, că între timp va putea fugi cu mine. Îi era teamă numai de d. Sen, care ar fi putut-o închide în camera ei sau mărita în câteva zile, înainte ca ea să aibă timp să mă vadă și să poată aranja fuga. În noaptea aceea au încuiat-o în odaia doamnei Sen, iar doamna Sen a spus totul inginerului, stând până târziu la sfat despre cele ce trebuie să facă, așa fel încât nimic să nu se afle de către vecini, căci atunci blestemul va cădea asupra întregii familii...

Toate acestea le-am știut numai a doua sau a treia zi, de la Khokha, dar în noaptea aceea bănuiam lucruri mult mai grave, bănuiam că Chabu a surprins-o într-o noapte și a spus aceasta doamnei Sen. Înainte de patru dimineața m-am dus în bibliotecă, s-o aștept pe Maitreyi cu vești. Am stat acolo până ce s-a luminat bine, ascuns după rafturi, dar Maitreyi n-a venit, și nici sora lui Khokha, sau Lilu, prin care ar fi putut să-mi trimeată un bilet scris. La șapte s-a coborât doamna Sen jos să pregătească ceaiul și a trebuit să mă strecor cu multă grijă în odaia mea, ca să nu fiu observat.

Așteptam tocmai să mă cheme la ceai, când inginerul intră la mine în odaie, cu ochelarii negri ascunzându-i bine privirile, puțin tremurând de slăbiciune, și începu oarecum emoționat, dar prietenește:

— Dragă Allan, m-am hotărât să-mi fac operația aceea de ochi, pe care mi-o cer de atâta timp doctorii. Va trebui să stau la sanatoriu probabil vreo două-trei luni și atunci m-am gândit să trimit familia la Midnapur, la niște rude de ale mele. Și pentru că și dumneata ești puțin obosit, ai face bine să te recreezi undeva în munți.

— Când trebuie să plec? articulai eu cu un calm care mă mira. (De altfel, nu-mi dădeam încă bine seama ce se petrece cu mine și am săvârșit, în acea zi, o sumă de lucruri fără să-mi dau seama de ele.)

— Chiar astăzi, căci după masă eu mă duc la sanatoriu, vorbi inginerul, observându-mă la adăpostul sprâncenelor negre.

— Bine, dar nu am unde să mă duc, trebuie să-mi găsesc casă, trebuie să-mi iau lucrurile acestea...

Găsii putere să mă împotrivesc, deși tot sângele parcă mi se scursese din vine, și arătai nevolnic acele câteva lucruri pe care le aveam: un pat, un șifonier, biblioteca, două cufere, masa de scris. Inginerul zâmbi foarte politicos.

— Un băiat energic ca dumneata iese întotdeauna din încurcătură. Dacă pleci chiar acum, găsești casă până la unu. Khokha îți va aduce lucrurile după-amiază cu un camion. Poate ai să locuiești cu unul din prietenii dumitale până când vei pleca la munte, și apoi ai să te aranjezi mai bine...

Tremuram tot când s-a ridicat să plece. Eu m-am îndreptat instinctiv către șifonier, să-mi iau casca și să plec îndată, dar doamna Sen, care stătuse pe coridor și ascultase tot, intră în odaie și-mi spuse zâmbind:

— Nu poți pleca de aici până nu mănânci...

— Nu mai pot mânca nimic, spusei eu stins.

— Am să te rog eu și ai să mănânci, continuă doamna Sen pe același ton. Ceaiul e gata.

— La ce bun, acum? întrebai eu tot mai stins. (Simțeam că aș putea să mă prăvălesc din clipă în clipă, căci știam că plec și nu o văzusem încă pe Maitreyi, și nu știam ce face ea acolo sus.)

Inginerul plecă, și izbucnii în plâns nebunește, smulgându-mi părul, mușcându-mi pumnii. Mă întinsei în fotoliu sfârșit, aproape sufocat de o durere pe care nu știam pe ce nume să-i spun, căci nu mai era nici dragoste, nici suferință, ci un sentiment de totală năruire, ca și cum m-aș fi trezit deodată singur într-un cimitir, fără nimeni lângă mine căruia să mă plâng, de la care să aștept mângâiere. Parcă fusesem rupt în zece bucăți, căci îmi simțeam trupul numai o rană, sufletul risipit, nu mai aveam nici voință, nici putere să mă dezmeticesc o clipă. Intră Lilu, în lacrămi și ea, și îmi întinse repede un petec de hârtie. „Nu mă lasă să te văd. Nu-ți zădărnici viața, nu te lăsa înfrânt. Pleacă în lume și arată tuturor curățenia ta.Fii om și ai să afli de mine în curând. Maitreyi.” Era un scris împleticit, într-o englezească improvizată, cu pete de cerneală. Ascunsei repede hârtia în palmă, căci venea doamna Sen, cu servitorul, aducându-mi ceaiul.

— Nu pot mânca, nu pot mânca nimic, spusei eu, plângând.

— Te rog eu să iei o ceașcă de ceai, vorbi blând doamna Sen.

Am crezut că întrevăd în glasul ei milă și puțină înțelegere și, amintindu-mi cât de bună fusese cu mine, cât de mult mă iubise și mă chema fiul ei, căci atâta dorise să aibă un fiu, alături de cele două fete, nu m-am mai putut stăpâni și am căzut la picioarele ei, îmbrățișându-i-le, plângând.

— Iartă-mă, mamă, nu mă lăsa să plec de aici! izbucnii eu, iartă-mă, iartă-mă...

Lilu plângea rezemată de ușă. Doamna Sen n-a făcut o singură mișcare de mângâiere, ci a rămas dreaptă și zâmbitoare cât timp eu m-am zbătut la picioarele ei. Am simțit gheața aceasta și m-am ridicat, ștergându-mi ochii, suspinând.

— Ia-ți ceaiul, vorbi.

Am pus mâna pe ceașcă, dar m-a înăbușit un hohot și mi-am ascuns fața cu brațul. Lilu n-a mai putut răbda și a fugit pe coridor, plângând. Doamna Sen a rămas tot acolo, lângă ușă, privindu-mă cu același surâs înghețat, puțin batjocoritor, îndemnându-mă:

— Ia-ți ceaiul...

Am curățit ca prin somn o banană și am sorbit din ceașca în care se răcise ceaiul. Îmi contenise plânsul deodată și suspinam numai. Când m-a văzut că mi-am sfârșit ceașca, dna Sen a ieșit pe coridor și a chemat servitorul să ridice tava.

— Pot vedea copiii înainte de a pleca? mă rugai eu cerșind. Domnul Sen intră chiar atunci și-mi spuse:

— Maitreyi e puțin bolnavă, nu se poate da jos din camera ei. Apoi, adresându-se către doamna Sen:

— Cheamă pe Chabu.

Cum ieși doamna Sen din odaie, inginerul îmi întinse un plic închis și-mi spuse:

— Să citești asta numai după ce părăsești casa mea. Și dacă vrei să-mi mulțumești pentru binele pe care ți l-am făcut, aici, în India, respectă cele ce te rog eu...

Plecă înainte ca eu să am timp să mai spun o vorbă. Luai plicul cu un tremur de slăbiciune și-l vârâi automat în buzunar. Când o văzui pe Chabu, o cuprinsei numaidecât în brațe și începui s-o leagăn plângând.

— Ce-ai făcut, Chabu, ce-ai făcut?

Biata fată nu înțelegea nimic, dar văzându-mă plângând, începu și ea să plângă și să mă sărute pe obraz, căci eu îmi aplecasem capul către trupul ei plăpând și o legănam așa, în neștire.

— Ce-ai făcut, Chabu? atât îi puteam spune.

— Dar eu ce știam? întrebă ea, încercând parcă să se trezească. De ce plângi, *dada*? Tu de ce plângi?

Am lăsat-o din brațe ca să-mi șterg fața. De altfel, domnul și doamna Sen veniseră din nou și ședeau în ușă, amândoi de gheață, parcă mi-ar fi spus: „Haide, e timpul să pleci”...

Am sărutat-o încă o dată pe Chabu pe amândoi obrajii, apoi, venindu-mi în fire, mi-am luat casca, am îngenuncheat în fața doamnei și domnului Sen, punându-mi palmele pe piciorul lor drept – cel mai vulnerabil salut pe care îl știam eu – și am plecat.

— *Good-bye*, Allan, îmi spuse inginerul, întinzându-mi mâna.

Dar eu mă prefăcui că nu văd și trecui înainte, pe coridor. Chabu alergă după mine, hohotind.

— Unde pleci, *dada*? Unde pleacă *Allan-dada*? întrebă pe maică-sa.

— *Dad*a e bolnav și se duce să se vindece, îi spuse doamna Sen într-o, bengaleză șoptită, apucând-o în brațe, ca să nu iasă în stradă după mine.

Când am coborât treptele verandei, mi-am ridicat ochii spre balconul cu glicine și am văzut o clipă pe Maitreyi.

Atunci m-am auzit strigat, un țipăt scurt și înspăimântat, și am zărit-o cum cade lată în balcon. Am vrut să mă întorc, dar m-am întâlnit cu inginerul pe coridor.

— Ai uitat ceva, Allan? mă întrebă el, bănuitor.

— Nimic, sir, n-am uitat nimic...

Am plecat repede. M-am suit în cea dintâi mașină și am dat adresa lui Harold. Când porneam, am încercat să mai privesc încă o dată casa din Bhowanipore, dar mi s-au înlăcrămat ochii, mașina a virat, și n-am mai văzut nimic.

M-am trezit când mașina tocmai ocolea către Park Street. Am desfăcut plicul lui Sen și am cetit, cu inima strânsă, cele ce-mi scria el, în englezește, fără cuvântul de început, pe o coală care purta în colțul de sus cuvintele „strict confidențial” subliniate.

„Dumneata ești străin, și eu nu te cunosc. Dar, dacă ești capabil să consideri ceva sacru în viața dumitale, te rog să nu mai intri în casa mea, nici să încerci să vezi sau să scrii vreunui membru al familiei mele. Dacă vrei să mă vezi personal, caută-mă la birou, și, dacă ai vrea vreodată să-mi scrii, scrie-mi numai acele fapte pe care un necunoscut le poate scrie unui necunoscut sau un funcționar superiorului său. Te rog să nu pomenești de această notă nimănui și rupe-o după ce o vei ceti. Rațiunea acestei purtări trebuie să-ți fie evidentă, dacă ți-a mai rămas cât de puțină minte în nebunia dumitale. Îți cunoști ingratitudinea și ofensa pe care mi-ai adus-o!

Narendra Sen

P.S. Te rog nu fii inoportun, încercând să te explici și adăogând astfel alte minciuni la depravatul dumitale caracter.”

XIII

Nu l-am găsit pe Harold acasă, dar gazda mi-a descuiat camera și m-a lăsat să intru și să mă trântesc pe pat, cu fața în sus, sub ventilator. Biata doamnă Ribeiro nu știa cum să se poarte cu mine și cum să mă întrebe.

— Nu mi s-a întâmplat nici o nenorocire, mrs. Ribeiro; o asiguram eu. Trebuie să fie operat astăzi inginerul Sen, patronul meu, și asta mă neliniștește.

Nu voiam să mă trădez, nu voiam să spun nici lui Harold pricina pentru care plecasem din Bhowanipore. M-ar fi dezgustat cumplit bârfeala lor, căci nu mă îndoiam că Harold ar fi repetat tuturor „prietenilor” eurasieni întâmplarea mea, și fetele ar fi încercat să mă consoleze cu veșnicele lor stupidități sentimentale, îndemnându-mă să beau și să fac dragoste, iar eu eram incapabil să primesc orice consolare, fie ea cât de brutală. Mi se părea că nu am voie nici să menționez numele Maitreyiei în mijlocul lor. Eram însă atât de năuc, atât de desăvârșit mă predam durerii, încât nu mă gândeam la nimic precis, ci încercam numai să intuiesc, să simt concret despărțirea mea de Maitreyi. Nu izbuteam; tresăream speriat de câte ori revedeam imaginea ei ultimă, trupul ei căzut în balcon, și o alungam. Nu știam pe ce să-mi fixez gândul și alegeam câteva scene mângâietoare pentru mine (coronița de iasomie, biblioteca, Chandernagorul), pe care le contemplam liniștindu-mă, dar îndată filmul se desfășura către final, revedeam pe doamna Sen la masă, privindu-mă rău, sau pe domnul Sen spunându-mi: „Dacă vrei să-mi mulțumești pentru binele...”, și aceasta îmi amintea iarăși, tot atât de acut și de sfâșietor, despărțirea mea de Maitreyi, și trebuia să închid ochii, să mă mișc în pat, să oftez adânc, ca să alung gândurile.

Doamna Ribeiro, după ce lipsise vreun ceas, prinsă de treburile casei, intră iar în cameră, întrebându-mă ce doresc să beau; un ceai, whisky sau bere? Refuzai cu un gest atât de obosit, încât bătrâna se apropie de patul meu, serios îngrijorată.

— Dar dumneata ești bolnav, Allan, îmi spuse.

— Nu știu ce e cu mine, mă prefăcui eu. Am fost extenuat în ultimele luni, căci nu m-am dus nicăieri în vara aceasta, și nenorocirea inginerului m-a mișcat profund. Vreau să plec din Calcutta pentru câtva timp... Dumneata mai ai vreo cameră liberă, doamnă Ribeiro?

Când a auzit de cameră liberă, gazda s-a turburat toată de fericire, m-a îndemnat să văd odaia de alături de Harold, m-a întrebat de ce nu mai rămân în Bhowanipore, apoi, văzând că cercetările acestea mă obosesc, a schimbat vorba, s-a interesat de temperatura mea, m-a sfătuit să plec îndată din Calcutta pentru două-trei săptămâni, undeva la munte (Darjeeling, de pildă, sau Shillong, sau chiar la mare, la Gopalpur-at-Sea, unde *father* Justus s-a vindecat de surmenaj, pentru că aerul e admirabil și la hotel nu mai locuia aproape nimeni). O ascultam cum vorbește și o aprobam întocmai, numai ca să nu mă silească să răspund, să discut, să gândesc. Mi-a adus îndată din *hall* jurnalul, *The Statesman*, ca să caute adrese de pensiuni, și comenta fiecare localitate, îmi spunea cine a fost acolo și cu ce prilej, iar eu, ascultând-o, mi se părea că trăiesc un vis, într-atât era de neverosimilă prezența mea: aici, și chiar viața mea, trupul întreg pe care mi-l întinsesem pe pat, țigările pe care le fumam, în timp ce eu trebuiam să

mor, căci fusesem despărțit de Maitreyi. Cum de pot fi asemenea lucruri pe lume? mă întrebam eu, fără să gândesc întrebarea, ci simțind-o numai, cum de se poate ca un ceas după plecarea din Bhowanipore să pot asculta vorbăria acestei bătrâne, care nici nu bănuiește ce epavă are în față? Totul mi se părea irațional, imposibil, și ghiceam că aș înnebuni dacă aș rămâne multă vreme cu asemenea oameni alături, dacă nu mă înfund undeva în singurătate, să uit, să mă uit. Plecarea îmi apărea singura salvare, cel puțin pentru un timp. Mă hotărâsem să plec chiar a doua zi, oriunde.

— Telefonează, te rog, la domnul Sen, South 1144, mă adresai eu doamnei Ribeiro, și spune-i să-mi trimeată lucrurile aici...

Doamna Ribeiro s-ar fi simțit oricând jicnită să telefoneze unui „negru", dar în acel ceas era atât de fericită, încât am ascultat-o cum vorbea politicos, probabil lui Mantu, și cum mulțumea pentru bunăvoință.

— Mă duc să aranjez odaia, îmi spuse.

M-am bucurat că pleacă și că pot acum ofta în voie și plânge. Mă străbătu deodată gândul că am îmbătrânit și că părul mi-e alb de supărare, și sării în sus, ca să mă uit în oglindă. De-abia mă recunoscui. Fața îmi era palidă, suptă, uscată, și sprâncenele răvășite, parcă le smulsesem; nu știu ce dungă se adâncise la colțul buzelor, care mă schimba cu desăvârșire, dându-mi un aer de aprigă voință. Mă minunai descoperind pe fața mea o hotărâre virilă și putere de a acționa, însușiri pe care le pierdusem de mult. (De atunci nu mai cred în expresia oamenilor. Mi se pare că regulile schimbării feței nu au nimic de-a face cu adevăratele experiențe sufletești. Poate numai ochii, singurii, pot trăda un om.) M-am întors abătut în pat și am aprins altă țigare.

Când a venit Harold, m-a întâmpinat cu urale. Doamna Ribeiro îi lămurise în câteva cuvinte vizita mea. El încercă să mă facă să vorbesc, dar pretextai o durere de cap și-i spusei numai în treacăt de ce am venit. Ceru numaidecât băuturi. Îmi spuse că orice febră și orice durere trece cu whisky. Băui și eu un pahar, dar amețeala mă făcea să simt și mai viu depărtarea de Maitreyi. Aproape că îmi venea să urlu. Când a sosit Khokha, credeam că am să-l îmbrățișez de emoție. Parcă aducea cu el toată dragostea, toată India. Venise într-o *dhoti* destul de murdară, cu picioarele lui crăpate fără sandale, și toți din casă îl priveau cu dispreț, cu scârbă, dar el, știindu-se „la mine", intra și ieșea mândru, aducând lucrurile din camion, conducând hamalii prin *hall*. Ardeam de nerăbdare să-mi spună ce s-a mai întâmplat acolo, în Bhowanipore. Când am plătit camionarul și hamalii, l-am luat cu mine în cameră, am cerut ceai doamnei Ribeiro și am deschis o nouă cutie de țigări. Harold spumega că nu rămân cu el de vorbă, dar probabil că a ghicit în plecarea mea bruscă de la Sen ceva mai mult decât îi

mărturisisem și nu cuteză să vină și să ne întrerupă.

Khokha îmi aduse un exemplar din *Uddkita*, pe care Maitreyi scrisese ultimele ei cuvinte: „Către dragul meu, către dragul meu, Maitreyi, Maitreyi”. Numai atât? mă întristam eu. Khokha îmi spuse să mă uit și la sfârșitul căiții. „Adio, scumpul meu, n-am spus nimic care să te facă pe tine vinovat. Am spus numai că m-ai sărutat pe frunte. Trebuia să spun; era mama noastră și știa. Allan, prietenul meu, dragul meu, adio! Maitreyi.”

Am rămas mut privindu-i scrisul, Khokha fuma, tăcând și el, o bucată de vreme, apoi vorbi deodată, parcă și-ar fi continuat un gând.

— ...Și atunci trebuia să se afle. Prea ați fost imprudenți. Vă vedea toată lumea când vă sărutați pe jeț. Șoferul a spus și lui Mantu, și lui Lilu. N-a avut nimeni curajul să vă atragă atenția...

Mă întreb dacă și Khokha știe numai cât știu ceilalți sau a înțeles mai mult. Dar mi-am dat seama cât de puțin important e acum lucrul acesta și m-am lăsat dus de alte gânduri.

— Chabu și-a revenit, vorbi iarăși Khokha. Cum a văzut-o pe Maitreyi leșinată, parcă s-a deșteptat din somn. A întrebat de tine: „Unde e *dada*?”, așa întreba pe toată lumea și se ținea de doamna Sen, trăgând-o de *sari* și întrebând. I-am spus că vin să te văd, și atunci mi-a dat biletul ăsta...

Pe o foaie ruptă dintr-un caiet de școală, Chabu scrisese în bengali, cu cea mai frumoasă caligrafie a ei: „*Dada* iubit, mă poți ierta tu vreodată? Nu știu cine m-a pus să spun; credeam că nu fac nici un rău spunând, căci nici voi nu faceți rău iubindu-vă. Maitreyi suferă cumplit. Poți s-o faci să nu mai sufere? Atunci unde e dragostea voastră? Aș vrea să mor.”

— Plângea când l-a scris și mi-a spus să ți-l dau neapărat și să-i telefonezi într-o dimineață. Nu mai e nebună acum, nu mai pare nebună. Săraca...

Tăcu iarăși, o bucată de vreme, apoi oftă deodată.

— Ce ai, Khokha? îl întrebai eu.

— Ah, ce să-ți mai spun ce am când te văd pe tine cât suferi!...

Vorbise emfatic, teatral, silindu-se să obțină o mască îndurerată, care să-mi atragă atenția. Dar tonul cu care spusese acele câteva cuvinte mă făcu îndată să mă simt străin de el. Poate a ghicit și Khokha această jenă, căci a schimbat vorba.

— Când am început să iau lucrurile din camera ta, Maitreyi a fugit jos și a început să le îmbrățișeze, să țipe. A trebuit s-o ia cu forța înapoi. Domnul Sen, care e o brută, a lovit-o peste față cu pumnii până a podidit-o sângele. A leșinat în odaia ei...

Ascultam lăcrămând, dar fără ca durerea să-mi crească, Ce ne putea face mai mult decât să ne despartă? Dacă m-ar bate oricât, dacă m-ar pălmui, aș suferi oare mai mult? O vedeam cu fața însângerată, dar nu

rănile ei îmi sfâșiau inima, ci însăși făptura ei, prezența ei, pe care o știam departe.

— Au închis-o în odaie, aproape goală, ca să nu se mai poată coborî în camera ta. Cât era leșinată, o stropeau cu apă, ca să învie, apoi, când se deștepta, o băteau ca să spună. „Îl iubesc, îl iubesc”, atât auzeam, de jos, cum urlă. „El nu e vinovat, ce aveți cu el?” mi-a spus soru-mea că le țipa. „Ce aveți cu el?”...

Și totuși, mie nu-mi făcuseră încă nimic. Mai bine, m-ar fi pălmuit, gândeam. De ce n-a avut curajul domnul Sen să mă pălmuiască? De ce mi-a întins mâna, laș, spunându-mi: *„Good-bye, Allan!”*.

— Înainte de a veni ei s-o ia sus, Maitreyi mi-a șoptit: „Îi telefonez mâine”. Dar poate n-are să izbutească. Domnul Sen o păzește închisă. Îl auzeam vorbind cu mama de căsătoria ei cât mai repede.

Am înlemnit. Khokha observă spaima mea și continuă mai arzător:

— Vor s-o mărite cu un profesor din Hoogli, și asta îndată ce se vor întoarce din Midnapur. Știi că vor să plece la Midnapur?

— Știu, răspunsei eu, aproape indiferent.

— Sunt brute, toți sunt brute, se aprinse Khokha. Nu îi urăști?

— De ce i-aș urî? Eu le-am făcut tot răul. Ce vină pot avea ei? Afară, doar, de faptul că m-au adus în casă...

— Voiau să te înfieze, mă lămuri Khokha.

Zâmbii. Ce deșarte, ce inutile mi se păreau toate acestea, toate faptele care s-ar fi putut împlini, dacă eu eram altfel, toată fericirea pe care aș fi putut-o avea, dacă... Mi se părea fără sens să mă gândesc la cele ce s-ar fi putut întâmpla. Eram singur, singur, aceasta era durerea, prezentul. Nu puteam înțelege nimic altceva.

Khokha mă privi, îmi văzu lacrimile și oftă.

— Mama mea e foarte greu bolnavă, și eu n-am nici un ban, nici o rupie să-i dau. Mă gândeam să-ți cer un împrumut până voi primi onorariul de la „Bengal Film Company”...

— Cât vrei?

Tăcea. Eu nu cutezam să-l privesc în ochi. Mă durea minciuna lui, căci știam că maică-sa nu e bolnavă și că de ea are grijă un cumnat al lui, negustor în Kalighat.

— Treizeci de rupii ți-e de-ajuns? îl întrebai și, fără să mai aștept răspuns, am scris cecul și i l-am dat.

Îmi mulțumi stânjenit și începu să vorbească iar de Maitreyi. L-am rugat, stins, să plece.

— Khokha, mi-e somn, mă doare capul...

***

Seara, vestite de Harold, au venit fetele să mă vadă. Au pus patefonul în hall, au comandat whisky și oranjadă și-și exagerau veselia ca să mă consoleze pe mine (Harold le spusese că sufăr de o

depresiune nervoasă, un surmenaj sau ceva asemănător, și că, înainte de a pleca din oraș, trebuie „să mă amuz” ca să uit).

— Hei, Allan, îmi spunea Geurtie, ce stai așa posac, băiete? Nu ai tu fata ta lângă tine?

Mi se așeză pe genunchi, și mie îmi era atât de odioasă atingerea aceea, încât mă cutremuram tot, și o rugai să mă lase, căci sunt obosit și bolnav.

— Nu cumva ești îndrăgostit? clipea ea, șiret, din ochi. Te-o fi fermecat vreo indiană. Vreo nespălată neagră, cum îți place ție...

Hohoteau toți. Doamna Ribeiro, care îmi aranja odaia alături, veni și ea.

— Lăsați băiatul în pace. Hai, Allan, bea un pahar cu whisky. Să vezi cum trec toate. O operație la ochi nu e chiar un lucru atât de grav...

— Dar ce crezi mata, mrs. Ribeiro, că Allan de operația aceea plânge? întrebă sarcastic Geurtie. Are el altceva mai grav, i-o fi fugit vreun lăutar cu fata...

— Taci din gură, mă răstii eu, înfuriat deodată, sculându-mă de pe scaun.

— Te rog să fii mai politicos cu mine, îmi răspunse Geurtie, roșind. Aici nu ești la negrii tăi din Bhowanipore.

— Geurtie! țipă Clara, apucându-i brațul. Lasă-l, bietul băiat...

— Prea l-ați cocoloșit toți, „bietul băiat” în sus, „bietul băiat” în jos. Plânge ca o muiere și se consolează cu bengalezii lui murdari. N-are el dreptul să mă insulte pe mine, o creștină.

— Dar și el e creștin! interveni Clara.

— Ha, așa crezi tu, că mai e creștin, râse Geurtie. Ce spui, Harold? Dar când îți vorbea ție de hinduism și de vacile lui, și înjura pe Domnul nostru Iisus Christos? Și acum îmi spui mie să tac din gură...

Harold era extrem de încurcat, pe doamna Ribeiro o covârșise panica.

— Ia astâmpărați-vă! vorbi.

— Eu mă duc, le spusei, sfârșit, și mă ridicai. Geurtie mă privi îmbufnată.

— Se duce să se roage la templul lui. Nu-i ajută Dumnezeu...

***

Am avut o noapte sălbatecă. De cum am rămas singur (umblasem mult pe străzi, fumând în neștire și căutând tot mahalalele indigene, a căror larmă și forfot, și limbă îmi aminteau de zilele mele cu Maitreyi) și m-am dezbrăcat, chinul, pe care oboseala îl adormise oarecum, mă năvăli iar, de data aceasta fără să-i mai pot întâmpina nici o rezistență. Zadarnic mușcam perna, zadarnic mă loveam să nu țip. Spuneam întruna: „Maitreyi, Maitreyi, Maitreyi”... până ce nu mai

înțelegeam nimic din acest nume de fată, sunetele lui nu-mi mai evocau nimic și rămâneam năuc, cu fața între perne, fără să știu ce s-a întâmplat cu mine, ce s-a rupt înlăuntrul meu, ce se petrece. Gândurile îmi alergau de la un fapt la altul fără nici o legătură, revedeam Tamlukul, Sadyia, alte nenumărate locuri, pe care le cunoscusem, fără să înțeleg nimic. Îmi era numai spaimă să mă gândesc la orice îmi putea evoca figura Maitreyiei în seara despărțirii sau glasul domnului Sen spunându-mi: „*Good-bye, Allan!*”, sau privirile doamnei Sen stăruind: „Ia-ți ceaiul!”... De câte ori scenele acestea încercau să reînvie în minte, mă zbăteam. Îl auzeam pe Harold cum sforăie, din odaia cealaltă, auzeam la răstimpuri ceasul de la biserica protestantă cum numără în noapte. Ca să mă liniștesc, mă gândeam la moarte. Să mă înec în Gange și să afle Sen cât de curat o iubeam pe Maitreyi. A doua zi, ziarele ar fi vorbit de acest tânăr european, sinucis fără motiv, prins în marginea orașului de barcagiii care se întorc seara. Maitreyi ar fi leșinat auzind, doamna Sen s-ar fi căit, căci ar fi înțeles și ea atunci cât de sincer, de total, o iubisem pe Maitreyi. Gândul morții era singura alinare. Întârziam cu voluptate asupra fiecărei imagini, asupra fiecărui gest: cum scriu scrisoarea domnului Sen, cum mă îndrept spre pod și acolo plâng puțin, dar numai puțin, câteva lacrimi, și apoi, pe balustradă, privesc în jos cum curg apele galbene, cu mâl mult, amețesc și gata... Reluam filmul, mereu de la început. Așa am adormit în zori.

M-a trezit Harold, ca să-mi spună că mă cheamă cineva la telefon. Am alergat ca un nebun în *hall*, numai în pijama. Am recunoscut îndată glasul Maitreyiei, pe care l-am sorbit însetat, deși mă temeam să-i vorbesc, ca să nu mă audă Harold sau vreun alt pensionar al doamnei Ribeiro. Îmi spunea lucruri pe care le ghiceam mai mult, căci vorbea încet, ca să nu deștepte pe ceilalți, probabil, și izbucnea mereu în plâns. Parcă venea din închisoare glasul ei, dintr-o celulă ferecată, într-atât îi era de sfâșietor plânsul și de dornic de libertate glasul.

— Allan, mai mă cunoști tu? Sunt eu, tot eu, rămân aceeași, Allan, orice s-ar întâmpla... Fii bărbat și lucrează înainte, nu deznădăjdui... Nu mai pot, Allan, iartă-mă... nu mai pot. Aș vrea să-ți spun...

Glasul i-a amuțit deodată. Venise cineva, probabil doamna Sen. Am strigat în zadar:

— *Allo! Allo!*

Nu mai răspundea nimeni. M-am întors abătut de moarte în odaie. Aș fi vrut să fug, pereții mă sufocau, mă chinuiau lucrurile acelea ale mele, jețul de pai, pe care de atâtea ori se așezase Maitreyi. Fiecare din ele îmi evoca o scenă, un cuvânt, și eram incapabil să mă trezesc, să pun odată capăt amintirilor acestea de cumplită tristețe, care mă făcuseră din om neom numai într-o zi.

— Cum îi merge inginerului, Allan, i s-a făcut operația? mă întrebă

Harold.

— Încă nu, răspunsei în treacăt. Poate i se face azi...

— Bietul om...

M-am trântit pe pat, fumând iarăși. Ajunsesem acum aproape inert, numai mâinile îmi tremurau, încolo fața îmi încremenise fără expresie, fără mobilitate, nu mai puteam nici plânge, ci stam așa, sub ventilator, fără să știu ce am să fac, ce are să se întâmple.

Pe la zece se opri în fața casei un comisionar, cu bicicleta, întrebând de mine. Doamna Ribeiro îmi aduse un plic. Omul nu aștepta răspuns. Îmi scria Sen.

„*Domnule,*

Înțeleg acum că nu ai nici respect, nici onoare. Te credeam numai nebun, dar văd că procedezi ca un șarpe din iarbă, căruia, dacă nu îi strivești capul când trebuie, se întoarce și te mușcă. Nici 24 de ore de când ți-ai dat cuvântul că nu încerci să comunici cu nici un membru al familiei mele, ți l-ai călcat ca un laș, făcând să sufere o biată copilă, asupra căreia, din nenorocire, ai avut oarecare influență. Dacă mai încerci o dată asemenea lucruri, voi face tot ce-mi va sta în putere ca să fii expatriat. Credeam că vei avea bunul-simț să părăsești orașul acesta. Prin telefon am dat ordin să te concedieze astăzi.

Singurul lucru pe care îl ai de făcut e să-ți iei salariul și să pleci îndată. Ingratitudinea dumitale trebuie să aibă o limită.

Narendra Sen.”

Am cetit scrisoarea uluit. Nu pentru că mă concediase, deoarece eu însumi mă hotărâsem să plec, căci n-aș mai fi putut da a doua oară ochii cu Sen după cele ce-mi spusese Khokha. Eram uluit, pentru că înțelegeam că Maitreyi va face tot mai multe asemenea greșeli, de pe urma cărora va suferi mereu, și suferințele ei le înzeceau pe ale mele, căci știam că nu-i pot fi de nici un folos și mă chinuiam inutil, singur, depărtat. Am strâns plicul și am plecat, luându-mi numai casca.

— Vii la masă, Allan? mă întrebă doamna Ribeiro.

— Desigur.

— Ți-am gătit mâncărurile favorite, mi le-a spus Harold, ai să, vezi... Și nu te mai gândi...

Am zâmbit și am ieșit pe poartă, năuc, fără nici o țintă. Mă gândeam că ar fi bine să ridic ceva bani de la bancă, dacă, într-adevăr, trebuia să părăsesc orașul într-o zi sau două. Dar nu-l părăseam din ordinul lui Sen, nu mă intimidau amenințările lui. Plecam, pentru că știam prea bine că numai așa i-aș putea fi de vreun folos Maitreyiei: că numai așa ea mă poate uita. Gândeam ca un adolescent. Am ajuns la bancă pe jos, deși distanța din Royd Lane în Clive Street era destul de

mare. După ce mi-am împachetat bine bancnotele în portmoneu și mi-am împărțit argintul prin toate buzunarele, am pornit mai sus, spre gară. Când am trecut podul de la Howrah, m-am aplecat să privesc Gangele, murdar și înțesat de bărci, și gândul sinuciderii mi-a apărut deodată în toată lașitatea și tot ridicolul lui. În gară m-am oprit să beau un pahar de limonada. Se făcuse ceasurile douăsprezece. Am ieșit și am apucat-o la dreapta, pe șoseaua de centură, care duce în satele dimprejurul orașului și trece prin Belur. Când am intrat de-a binelea în șoseaua umbroasă, m-am simțit mai puternic, mai liniștit și m-am așternut înverșunat la drum. Nu mă opream deloc, nici să fumez, ci mergeam întruna, cu pași mari, hotărâți. Treceau pe șosea mașinile care fac cursa Gară-Hoogli, și aproape toate se opreau lângă mine, căci]i se părea ciudat sa vadă un european mergând pe jos pe un drum afară din oraș. M-am oprit numai la o baracă sărmană, unde o bătrână vindea limonada, *pan* și ardei: m-am oprit să beau ceva rece. Parcă m-a mângâiat întâlnirea aceea, căci i-am vorbit bătrânei în bengali, nu în hindusthană, cum s-ar fi cuvenit, și limba aceasta a Maitreyiei îmi era un adevărat balsam.

Am ajuns pe la două jumătate la Belur-Math, după ce mă plouase doi kilometri și îmi udase hainele până la piele; am ajuns stropit de noroi, cu o privire rătăcită, care l-a înspăimântat pe Swami Madhvananda, un călugăr pe care îl cunoscusem mai de mult, de când veneam aici cu mașina inginerului. M-am dus pe malul Gangelui să mă usuc și, cum stam trântit acolo pe iarbă, cu ochii în soare, revedeam toate plimbările noastre, alături de Maitreyi, mă revedeam fericit și fără griji. Nu mai m-am putut stăpâni și, pentru că nu puteam plânge, am scos carnetul din buzunar și am început să scriu, numai pentru mine. (Recitesc astăzi acele însemnări scrise cu sânge, și mi se par atât de reci, atât de oarecare. De pildă: „De ce-au trecut toate? Un pustiu imens în mine. Nimic nu mai are sens. Când aud un cântec bengalez, sus la *math*, îmi vine să plâng. Maitreyi, Maitreyi, Maitreyi. Nu o voi mai vedea niciodată...” Cât de incapabili suntem să redăm, chiar atunci, substanța unei bucurii sau unei dureri prea mari. Am ajuns să cred că pentru aceasta numai memoria, numai distanța le poate da viață. Jurnalul e sec și nesemnificativ.)

Swami a încercat să afle ce e cu mine, dar când i-am spus că am venit pe jos din Calcutta și că n-am mâncat, căci nu pot mânca nimic, s-a speriat și m-a rugat să plec îndată, nu cumva să mă îmbolnăvesc, să iau *malaria* (știa că suferisem cu un an înainte de *malaria*) și câte altele. Avea un ton poruncitor și probabil că mă disprețuia mult, covârșit de patimă și durere cum eram. Călugării aceștia indieni nu te pot consola niciodată, căci li se pare nevrednic de consolat acel suflet robit durerii, și idealul lor de atroce detașare nu are nimic de-a face cu omenescul care suferă, cu mizeria experienței. Trăiesc oarecum prea

dumnezeiește oamenii aceștia, al căror ideal este suprema placiditate.

De altfel, cum eu nu venisem la *math* pentru consolare, ci numai pentru că acolo aș fi putut-o revedea pe Maitreyi a mea, cea din amintire, cea adevărată, nu m-au jicnit prea mult vorbele lui Swami; m-au făcut numai să mă simt mai singur. Am plecat, mulțumind pentru fructele și dulciurile pe care mi le adusese un frate. Nu am mai luat drumul întoarcerii, ci am pornit mai departe, pe aceeași șosea, spre Ranaghat. Ajung în Bally aproape de apusul soarelui. Caut și aci Gangele, îl privesc lung, fumând alene, îl privesc cum curge lin și vast către orașul nostru. Stau pe o piatră, înconjurat de câțiva copii, care la început îmi strigă într-o engleză stropșită: „Maimuță albă!”, apoi, văzând că nu mă supăr, ci îi privesc îngândurat, cu lacrimi, se apropie de mine, stânjeniți, până încep să vorbesc cu ei în bengali și le împart gologani. Mă conduc cu alai, până la capătul satului. O seară puțin răcorită de ploaie, dar senină și îmbietoare la drum. Curând rămân singur pe șosea. Trec câteodată mașinile spre Calcutta, cu faruri mari, aprinse. Câte un om, doi, grăbiți. Mă întreb, așa, ce devreme se culcă oamenii în India!... Îmi amintesc atunci de Bhowanipore, și parcă un val cald mi se urcă în gâtlej. Grăbesc pasul. Nu mă opresc decât la o dugheană ca să-mi cumpăr țigări. „Scissors”, singurele pe care le găsesc. Ardea o lampă de acetilenă, și câțiva drumeți se odihneau fumând *huka*, cu pufăituri lungi, potolite. M-au privit toți cu mirare, și unul a ieșit chiar în șosea, să mă vadă cum pornesc mai departe, singur, în întunerecul dinainte.

Nu știu până la ce ceas am mers și prin ce sat am trecut. Nu-mi era nici somn, nici obosit nu mă simțeam, ci marșul acesta în întunerec începuse chiar să mă încânte, adormindu-mi oarecum gândurile și flatându-mă puțin, căci credeam că o fac aceasta din prea mare suferință, o fac pentru Maitreyi. Am găsit pe drum, la câțiva metri de șanț, o fântână cu acoperiș și acolo m-am oprit să mă odihnesc. Am adormit în neștire, cu capul rezemat de cască, de-a dreptul pe lespezi. Aceleași visuri, cu Maitreyi, care mă deșteptau la răstimpuri și mă făceau să tremur de frig, de singurătate. Au venit oameni la fântână, și zgomotul m-a deșteptat. (Straniu, cu toată durerea mea, eram conștient că port asupra-mi cinci sute de rupii și, de câte ori se apropiau oamenii, duceam instinctiv mâna la portofoliu.) Mă priveau toți mirați, necutezând să mă întrebe nici unul, căci, deși hainele îmi fuseseră stropite cu noroi și pantofii de pânză desfigurați, se vedea totuși că sunt un *sahib*, și încă un *sahib* alb.

Mi-am răcorit fața și am pornit mai departe, de astă dată mai repede și mai preocupat, căci șoseaua începea să fie mai frecventată acum, la revărsarea zorilor.

Priveam mai mult în jos. Mă opream numai când, printre palmieri sau la vreun cot al șoselei, puteam zări fluviul. Nu știu ce mângâiere

îmi dădea Gangele, pe care îl știam că se îndreaptă acolo de unde venisem eu, spre orașul Maitreyiei. Aproape că nu-mi mai dădeam seama de obârșia durerii mele. Nu mă întrebam ce va spune Harold sau doamna Ribeiro. Aveam o singură bucurie: că poate va veni Khokha și, aflând că am plecat de o zi și nu m-am întors, va spune aceasta inginerului. Aș fi vrut ca Sen să creadă că am murit, să reflecteze puțin asupra celor ce făcuse.

În acea zi am mâncat într-un han din apropiere de Ranaghat. Am mâncat orez cu *carri*[2] și pește fiert, și am mâncat cu mâna, ca un indian, spre uimirea și încântarea celorlalți comeseni, care mă auziseră, de altfel, vorbind o elegantă bengali. Numai înfățișarea mea le dădea de gândit. Ghiceam că am o față descompusă, cu barba crescută, cu părul strivit în timpul somnului, hainele murdare și mâinile negre.

Începusem să mă uit, să uit de mine, și aceasta îmi dădea și mai multă poftă la drum. Am mers până la apusul soarelui fără să mai întâlnesc sate, întâmpinând numai care cu boi și câte un camion hodorogit. A fost o zi de cumplită arșiță ziua aceea, și mă opream la fiecare fântână să beau și să-mi răcoresc fața. M-am culcat o dată cu răsăritul stelelor, lângă un mango uriaș, crescut singuratec la capătul unui heleșteu, părăsit. M-au chinuit multă vreme țânțarii, dar în cele din urmă oboseala m-a covârșit și nu m-am deșteptat decât târziu în zi, cu mădularele supte, aproape fără să-mi dau seama unde mă aflu...

Visasem probabil ceva înspăimântător, căci m-am deșteptat transpirat și tremurând. Am luat-o aproape la goană pe șosea, înainte. A fost o zi de umblet în neștire, din care nu-mi mai aduc nimic aminte, în afară de faptul că am întrebat ca prin somn pe un căruțaș unde mă aflu și cum pot ajunge spre o gară. M-a îndreptat către o haltă din apropiere de Burdwan, pe care am găsit-o în înnoptat. Primul tren venea tocmai spre ziuă și nu oprea aici. A trebuit să mă sui într-un personal pe la miezul nopții, într-un vagon de clasa III (căci nu aveam curajul să intru într-un alt compartiment), cu care am ajuns la Burdwan.

M-au orbit și speriat la început farurile electrice prin stații. Eram ca un bolnav deșteptat prin alarmă, aproape buimac, neștiind la ce ghișeu să mă îndrept ca să-mi cumpăr biletul de *inter-class* (de data aceasta mi-era rușine să mă înghesui alături de bătrâne și zdrențăroși, în fața ghișeului de cl. III; rușine nu de mine, ci de cei câțiva eurasieni și englezi de pe peron, care-mi priveau foarte bănuitori hainele). Am așteptat zgribulit acceleratul de Lucknow, sorbind ceaiuri multe și încercând să reconstitui de la început escapada mea. Erau lacune de ceasuri, de nopți, și golul acesta din memorie mă obseda. Dacă am înnebunit? mă întrebam. Îmi porunceam să nu mă gândesc la nimic. Totul va trece, totul trece, mi-am spus, (De atunci am învățat eu

refrenul acesta, care mi-a ajuns mai târziu un adevărat *leitmotiv* al vieții mele.)

În Howrah eram din nou emoționat, parcă tot așteptam să întâlnesc pe cineva din Bhowanipore. (Îmi amintii că fusese vorba de o plecare la Midnapur, și deși lucrul acesta mă chinuia de ajuns, pentru că mă depărta și mai mult de Maitreyi, totuși avea și el o parte de mângâiere, deoarece nu mai mă aflam în același oraș cu Sen și nu riscam să-l întâlnesc.) Mașina m-a adus acasă tocmai în ceasul când poliția din Park-Street începuse cercetările pentru găsirea mea. Doamna Ribeiro aproape că leșină când mă văzu coborând din taxi, cu casca ruptă, nebărbierit de patru zile, cu hainele pătate.

— Unde ai fost, pentru Dumnezeu, unde ai fost? A telefonat mereu South 1144 pentru dumneata, și băiatul acela, mr. Chatterjee, Khokha, cum îi spuneți acolo, a venit mereu să te caute... Doamne, Doamne...

Am lăsat-o vorbind și m-am dus să mă spăl. O baie era singurul lucru pe care îl mai doream acum. Harold a telefonat de la birou să întrebe dacă s-au primit ceva vești și, când doamna Ribeiro i-a spus că am venit și cum am venit, băiatul a luat o mașină ca să mă vadă mai repede.

— Bine, mă! Bine, mă!

Îmi strângea el mâinile în neștire.

Emoția aceasta îmi făcu bine și-l bătui pe umăr.

Încercă să mă consoleze.

— Nu-i nimic, *old man*. Trece și asta. Dar ce-i cu tine? Unde ai fost până acum?

— M-am plimbat. Nimic grav. O simplă plimbare. Zâmbeam.

— Tu ce mai faci?

— Veniseră fetele ieri, alarmate. Am fi vrut să improvizăm ceva la „China Town”, de bucurie c-ai scăpat din ghearele idolatrilor. Bine, mă. Ce-i cu tine? A venit negrul ăla să te caute. Mi se pare că s-a cam supărat. Mă plictisea și i-am spus s-o șteargă. „Acum e din nou creștin”, așa i-am spus...

Khokha îmi telefonă imediat după masă, dintr-o librărie de pe Asutosh Mukerjee Road, unde avea el prieteni. Îmi spuse în grabă că lucruri grave s-au întâmplat și că trebuie să vină să mă vadă negreșit. L-am rugat să ia mașina. L-am așteptat în verandă.

— Unde ai fost? mă întrebă el.

— Am să-ți spun pe urmă, îi răspunsei puțin răstit. Povestește-mi ce mai e nou...

Foarte multe lucruri noi. Pe Maitreyi au vrut s-o mărite, dar ea a țipat că va mărturisi soțului, în noaptea nunții, că s-a culcat cu mine și va compromite întreaga familie, căci va fi dată afară cu scandal, și tot orașul va afla de rușinea ei. Inginerul, auzind-o, a lovit-o odată peste față, de a trântit-o la pământ în sânge. Dar a avut și el imediat un atac

și a fost dus la spital. Nu mai vede deloc. I se va face operația într-o zi sau două, dacă se va liniști. Dar el e atât de agitat, încât se tem și doctorii. Pe Maitreyi au închis-o în odaie, după ce doamna Sen a chemat șoferul s-o bată cu vergile în fața ei, până când a căzut în nesimțire. I-a cerut și lui Khokha să facă același lucru, dar el a fugit. Chabu a încercat să se sinucidă, cu creolină. E și ea, acum, la spital. Maitreyi îmi trimite un plic în care de-abia avusese timp să închidă o ramură de oleandru înflorit, iar pe o frunză scrisese, cu creionul, apăsat: „Allan, ultimul dar de la mine"... Mă roagă să nu plec decât după cinci zile. Nu știa nimic de fuga mea, și mai bine că n-a știut. Ar fi crezut că m-am sinucis și cine știe ce prostie ar fi fost în stare să facă.

Îl ascult ca prin vis, încercând să mă conving de gravitatea și consecințele veștilor aduse de Khokha, dar neînțelegând aproape nimic în afară de faptul că Maitreyi suferă și mai mult și că e închisă. Khokha îmi cere câteva rânduri scrise pentru Maitreyi, dar îmi aduc aminte de promisiunea către Sen și îl refuz.

— La ce bun? îi spun trist. La ce bun acum? Să mă uite. Trebuie să mă uite, trei sau cinci ani, până va fi din nou a mea...

Mă trezesc aiurind. Încep să plâng, stupid, apoi simt că totul se învârtește în jurul meu și îi spun:

— Dacă aș putea-o iubi, dacă aș putea!... Dar nu o iubesc. Khokha mă privește rânjind.

— Aș vrea s-o iubesc, urlu, aș vrea să fiu în stare s-o iubesc...

Vine doamna Ribeiro, uimită, și mă întreabă ce am.

— Aș vrea să iubesc pe Maitreyi, îi spun, cu lacrimi. De ce nu pot s-o iubesc? Ce i-am făcut eu? Ce au cu mine? Ce aveți cu mine?...

***

Îmi amintesc apoi de un telefon dat de Maitreyi într-o dimineață.

— Adio, Allan, adio, scumpul meu. În viața viitoare ne vom întâlni iar, dragule. Ai să mă recunoști atunci? Ai să mă aștepți? Așteaptă-mă, Allan, nu mă uita. Eu te aștept. Altul nu se va mai atinge de mine...

Eu nu-i puteam spune decât atât:

— Maitreyi, Maitreyi...

Am plecat în a șaptea zi de la despărțirea mea de Bhowanipore. Am plecat după ce ultimele două nopți le petrecusem ascuns în fața casei lor, spionând lumina în odaia Maitreyiei. A fost tot timpul întunerec.

Chabu a murit în aceeași zi.

XIV

Lunile pe care le-am petrecut în Himalaya, într-un *bungalow* dintre Almora și Ranikhet, sunt prea triste și prea senine pentru a le putea

povesti, ca o urmare nefirească la dragostea și despărțirea mea de Maitreyi.

Am ajuns aici după ce am fugit rând pe rând din Delhi, Simla, Naini-Tal, unde întâlneam prea mulți oameni, și mai ales prea mulți albi. Mă temeam de oameni, pentru că trebuia să le răspund la salut, să vorbesc lucruri fără nici o importanță, să-mi pierd timpul; și, astfel, nu puteam rămâne atât de singur pe cât voiam eu. Singurătatea îmi era acum și mângâiere, și hrană. Puțini moderni, cred, au cunoscut o solitudine mai aspră și mai deznădăjduită ca mine. Din octombrie până în februarie n-am văzut decât un singur om: pe paznicul *bungalow*-ului. Numai el putea intra în camera mea de lemn, numai cu el vorbeam, o dată sau de două ori pe zi, când îmi aducea mâncarea sau îmi schimba urciorul cu apă. Petreceam tot timpul în pădure, căci vecinătățile Almorii cuprind cele mai frumoase păduri de pin pe care le are Himalaya, și le cutreieram în lung și în lat, reluând necontenit același film interior al dragostei mele cu Maitreyi, închipuind fel de fel de întâmplări, unele mai fantastice decât altele, prin care noi doi ajungeam fericiți, întâlnindu-ne într-o singurătate nepătrunsă de nimeni sau în acea cetate moartă de la Fatehpur-Sikhri, sau în vreo colibă părăsită din junglă.

Asistam ziua întreagă la desfășurarea aceluiași vis fantastic, care ne izola pe noi doi, pe mine și pe Maitreyi, de cealaltă lume. Fapte de mult uitate își recăpătau prospețimea, și închipuirea mea le împlinea, le adâncea, le lega între ele. Amănunte pe care atunci nu le luasem în seamă schimbau acum întregul câmp al viziunii mele interioare. Oriunde mă duceam, o întâlneam pe ea, printre pini și mesteceni, pe stânci, pe drumuri. Atât de mult trăiam cu povestea aceasta minunată, încât orice chemare din afară mă înspăimânta, aproape mă făcea să sufăr fizic. Știam că și Maitreyi, acolo, în celula ei din Bhowanipore, se gândește tot atât de adânc la mine, la viața noastră împreună, și comuniunea aceasta în închipuire ne lega parcă pe deasupra evenimentelor, ne lega în ciuda despărțirii și a morții.

Când era lună, treceam prin pădure, până la pârâul din vale, și întârziam mult pe o stâncă, privind apa, strigând: „Maitreyi! Maitreyi!” până ce oboseam și îmi auzeam glasul tot mai stins, aproape o șoaptă. Atunci mă întorceam acasă, pe același drum, cu o împăcare nespusă în suflet, căci mi se părea că Maitreyi îmi ascultase chemarea, că vorbele mele au fost purtate de apă și de vânt până la ea. Nu știu dacă viețuiam sau nu real, în atâtea luni de complectă solitudine, dar aceasta era singura mea putință de supraviețuire. Nu mai eram de mult tânărul vânjos și optimist, știind ce vrea și ce poate, europeanul îndrăgostit de tehnică și pionierat, care debarcase cândva în India ca s-o civilizeze. Totul mi se părea zadarnic, fără sens. Totul, în afară de acele câteva luni ale dragostei și nenorocirii mele. Căci nu

suferearn numai pentru că mă despărțisem de Maitreyi, suferearn și pentru crima săvârșită față de un binefăcător al meu, față de o mamă nemaiîntâlnită, față de viața micuței Chabu, pe care, fără îndoială, eu o îndreptasem către moarte. Toate certitudinile acestea mă împiedecau să respir în voie. Trebuia să le adorm, să le narcotizez printr-un vis tot mai puternic, în care nu exista nici moarte, nici păcat, nici despărțire.

Reciteam mereu jurnalul, dar niciodată nu aveam curajul să mă apropii de 18 septembrie. De altfel, ziua aceea era oarecum înmormântată pentru mine. Într-un plic gros, sigilasem câteva bilete de ale Maitreyiei, scrisorile inginerului, aceea a lui Chabu, ramura de oleandru, un ac de cap, câteva bucăți de hârtie cu însemnări de mâna Maitreyiei (multe din ele de pe vremea lecțiilor de franceză), într-un cuvânt, toate urmele acelui episod definitiv al tinereții mele. (Plicul l-am deschis zilele trecute, când am scris ultimele capitole. Câte lucruri deprimante aș putea spune eu despre relicve și amintiri!...) Îmi plăcea, mai cu seamă, să recitesc preliminariile dragostei mele, să-mi bat joc de naivitatea mea, de infatuarea mea sentimentală, care mă făcuse să trăiesc atâta vreme o iluzie.

Nu primeam, nici nu scriam scrisori. O dată sau de două ori pe lună, paznicul *bungalow*-ului se ducea la Naini-Tal pentru anumite provizii, pe care nu le putea găsi în satele din vale, și atunci trimiteam și eu câteva rânduri la bancă, pentru bani, sau o telegramă lui Harold, ca să știe că trăiesc încă. Prin apropierea Crăciunului, am avut o surpriză care mi-a descoperit cât de mult sunt însă legat de trecutul meu și cât de primejdioasă ar fi o întoarcere la Calcutta. Khokha, interesându-se la bancă, a aflat de adresa mea la Naini-Tal (*poste-restante*) și mi-a scris. Când mi-am văzut numele pe plicul adus de paznic, parcă nu-mi venea a crede că-mi este adresat mie. Mi se părea că acel Allan nu mai există de mult, că îl lăsasem undeva în urmă. Am tras zăvorul la ușă și am cetit scrisoarea lui Khokha, palpitând, parcă m-aș fi aflat deodată în fața lui Sen sau a Maitreyiei, sau a doamnei Sen. Îmi scria că familia petrecuse o lună la Midnapur, de unde chiar Maitreyi îmi trimitea câteva rânduri scrise pe petece de jurnale, pe afișe din gară, alături de flori umile de câmp, culese probabil în plimbările ei sub pază pe la marginea satului. Am înțeles că Maitreyi suferise prea mult ca să mai păstreze imaginea mea omenească, reală, carnală. Ea își crease acum un alt Allan, o întreagă mitologie, superbă și inaccesibilă, pe care o nutrea necontenit, ca s-o ridice cât mai sus, în plin ireal. Îmi scria: „Cum te-aș putea eu pierde pe tine, când tu ești soarele meu, când razele tale mă încălzesc pe drumul acesta de țară? Cum să uit eu soarele?” Pe o altă hârtie mă numea „soare, aer, flori!”. „Nu te sărut eu acum, o dată cu buchetul pe care îl strâng la piept?” Sau „Nopțile, tu vii la mine, cum veneam eu altădată, în camera noastră de dragoste

din Bhowanipore. Dar eu veneam ca o femeie, căci mă făcuseși femeie; pe când tu vii acum ca un zeu din aur și din pietre scumpe, și te ador, căci tu ești mai mult decât dragostea mea, tu ești soarele meu, viața mea!”

M-am gândit, atunci, cât de ciudată este retragerea aceasta a ei în mitologie, cât de dureroasă pentru mine această abstractizare continuă a mea, făcut din om zeu, din amant soare. Eu descoperisem visul, dar un vis în care întâlneam pe aceeași Maitreyi din Bhowanipore și o strângeam tot atât de bărbătește în brațe. Visul meu, cât de fantastic ar fi fost, continua aceeași viață dusă împreună și aceeași dragoste, desăvârșind-o, împlinind-o. Dar mitologia ei mă transformase de mult în imaginație, în idee, și nu mă regăseam, așa cum aș fi vrut, cu scăderile și patimile mele, în „soarele” ei, în „florile” ei.

Am cetit scrisoarea cu o ușoară strângere de inimă. De ce se depărta Maitreyi de mine? De ce mă implora s-o uit, ca s-o întâlnesc într-o viață viitoare? Ce-mi păsa mie de viața viitoare și de toți zeii ei?...

Eram însetat de concret, de viața nemijlocită, de prezență. Pe mine mă chinuia tocmai amintirea ei carnală, tocmai ceea ce era viu și imediat, și neînlocuibil în făptura ei, și pe această Maitreyi, de suflet și carne, o doream, pe ea o întâlneam în filmul meu de toate zilele. Nu voiam cu nici un preț să dispar, în dragostea ei, înlocuit fiind de o idee, de un mit. Nu voiam să mă consolez, cu o dragoste eternă și cerească; dragostea mea cerea împlinire, viețuire pe pământ, nu pereche îngerească...

Khokha îmi dedea și alte vești: operația inginerului nu reușise prea bine, și concediul i se prelungea cu încă șase luni. Doamna Sen a albit, fața îi e acum ca de sfântă. Maitreyi a slăbit înspăimântător și refuză cu încăpățânare orice propunere în căsătorie. De când s-a întors din Midnapur, întreabă mereu de mine la telefon, în Royd Lane, și crede că e mințită, că eu mă aflu din nou în Calcutta, dar nu vreau s-o văd. A fost o dată, el Khokha, la gazda mea, și doamna Ribeiro se plângea că nu mai știe nimic de mine, că a fost vorba să mă duc pentru două-trei săptămâni, și iată, sunt trei luni de când nu mai dau nici un semn de viață, în afară de telegramele către Harold. Pe Mantu, inginerul l-a dat afară din casă, pentru că fusese obraznic cu doamna Sen, iar acum bietul băiat o duce foarte prost, căci trebuie să-și plătească datoriile făcute cu nunta și trăiește despărțit de Lilu, ea la părinți, iar el într-un cămin studențesc, unde mănâncă numai pâine cu ceai, ca să-și achite mai repede datoriile și să poată fi iarăși la un loc cu Lilu.

Khokha termina scrisoarea întrebându-mă când am de gând să mă întorc și implorându-mă să nu-mi ratez cariera, nici să-mi spulber tinerețea pentru un simplu episod de dragoste. Toți oamenii trebuie să treacă prin asemenea încercări. Și ei trebuie să iasă mai întăriți, mai puternici, nu să se retragă în fundul munților. Aceasta nu este o

soluție, încheia Khokha. Așadar, când mă întorc?

Aceasta mă întrebam și eu. Nu mă puteam împăca cu gândul unei noi viețuiri în Calcutta. De altfel, nici nu știam ce voi mai putea face acolo, căci de lucru nu mai aveam, certificate nu obținusem și, la birou, ca să le cer, îmi era peste putință să mă duc. Aveam destui bani strânși ca să pot trăi retras încă vreun an. Dar după aceea? O voi lua iar de la capăt, voi pleca mai departe, spre Java, de pildă, și acolo voi avea curajul să încep o viață nouă... Gândurile acestea însă erau simple gânduri. Căci nu mă puteam închipui despărțit de India și nu mă puteam închipui așezându-mă din nou la lucru. Orice activitate, orice ambiție, orice țel mi se păreau atât de zadarnice, încât simpla lor amintire mă întrista de moarte. Stam pe veranda *bungalow*-ului, când nu mai era nici un vizitator, și priveam pădurile de pin, întrebându-mă: poate fi altceva mai bun? Poate altceva avea mai mult sens decât această pădure, de nimeni întrebată de ce crește și pentru cine își dezvăluie neîntâlnita ei frumusețe? Aș vrea să fiu o buturugă, plutind alene, senină, beată, pe apele Gangelui. Să nu mai simt nimic, să nu-mi mai amintesc de nimic. Oare nu poate fi un sens al existenții această întoarcere la mineral, la cristal, de pildă? Să fii un cristal, să trăiești și să împarți lumina ca un cristal...

O sumă de întrebări stupide, fără nici o legătură cu filozofia, îmi treceau atunci prin cap. Nu-mi luasem nici o carte cu mine și gândeam, la întâmplare, tot ce-mi plăcea, tot ce mă consola. Tăcând întruna, vorbeam foarte mult cu oameni pe care îi închipuiam eu, toți semănând cu mine, dar mult mai profunzi, mai bărbați, mai liberi. Tânjeam după libertate cum niciodată cred că n-a tânjit un prizonier. Mă simțeam atât de legat din toate părțile. Aveam zone interzise în mintea mea; de pildă, zona de dincoace și de dincolo de 18 septembrie...

***

Pe la începutul lui februarie a sosit, în plin miez de noapte, o necunoscută, care a deșteptat paznicul, cerând o cameră, dar într-o limbă atât de neînțeleasă, încât omul a venit la mine să-l descurc. Am ieșit cu pelerina aceea îmblănită, himalayană, care îmi dă un aspect de muntean mongol. Pe un *chaise-longue* din verandă se trântise, istovită, o femeie, din care n-am văzut la început decât părul bălai și mâinile puțin prea mari, cu care își ținea strâns pe trup un *trench-coat* mizer. Nu știa decât câteva cuvinte în hindusthană, și i s-a luminat toată fața de bucurie când a dat cu ochii de mine. Respira agitată. În curte, un băiețaș cu bagajele. Veniseră pe jos din Ranikhet, pierzând de mai multe ori cărarea și trebuind să treacă prin pârâu ca să urce spre *bungalow*. Îmi spusese toate acestea palpitând, căci, după câte am înțeles, avusese vreo aventură neplăcută în Ranikhet și plecase după

căderea serii. Se numea Jenia Isaac, din Capetown, Africa de Sud, și se afla de câteva luni în India, cutreierând Himalaya în căutarea unei mânăstiri care s-o primească.Îmi făcu de la început impresia unei exaltate reci, lucide, exaltată mai mult din dezamăgire decât din sete pentru un altfel de adevăr. Când paznicul aprinse felinarul cel mare, am privit-o mai de aproape; destul de tânără, fără expresie; fața rotundă, ochii albaștri, glas de fetiță, contrastând cu trupul ei bine legat, înalt, puternic, cu brațe vânjoase și piept larg. Era îmbrăcată ciudat, într-o toaletă de voiaj prin colonii, adaptată foarte curios la un drum de munte. Era atât de înghețată, încât paznicul a trebuit să facă ceai mult, și l-a sorbit lacomă, vorbind mereu, întrebând, suspectându-mă. Mă plictisea oarecum această vizitatoare inoportună, dar m-am liniștit aflând că peste două zile cel mai târziu pleacă spre Maikhali, voind să ajungă la Bhadrinath. Până la Bhadrinath e un drum bun, de treizeci de zile. Am zâmbit ascultând-o, căci crestele erau acum cu desăvârșire înghețate, cărările acoperite cu zăpadă, și apoi, drumul către Bhadrinath nu trece pe la Maikhali, ci prin Hardwar. I-am dat toate lămuririle, sfătuind-o să se ducă la Kotwara, de unde ar putea lua trenul până la Hardwar. M-a întrebat dacă eu plec undeva, dacă am să stau mult aici. Îmi repugnă orice încercare de a pătrunde în sufletul meu, de a-mi cunoaște prezentul, de a-mi ghici trecutul. I-am răspuns scurt și aspru că nu știu ce am să fac, dar deocamdată am să rămân aici, pentru că acesta e un *bungalow* puțin cercetat de drumeți, și îmi priește de minune aerul pădurilor de pini...

A doua zi am plecat în zori, după obiceiul meu. Am ocolit muntele, mi-am luat baia sub stâncă, am mâncat turtele cu miere și m-am întors noaptea. Paznicul îmi spuse că *mem-sahib* e bolnavă și că a întrebat de mine. Cum o fi ghicit el asta? mă amuz eu, gândindu-mă la bruma de hindusthană pe care o știa Jenia Isaac. Ciocănesc la ușă, și îmi răspunde un glas schimbat de febră. Asta m-a necăjit puțin, căci ideea că va trebui să stau mereu în preajma unei bolnave, și încă a unei bolnave albe, îmi era insuportabilă. Am găsit-o cu temperatură, tremurând, dar destul de inimoasă. Mă rugă să scriu o listă de cuvinte hindusthane uzuale și să-i prepar o ceașcă de cacao, căci paznicul nu se pricepe. Nu era deloc impresionată de faptul că se afla bolnavă aici, în creierul munților, singură, fără să cunoască limba și fără să nădăjduiască vreun ajutor. Îmi spune că suferă de febră de vreo trei săptămâni, că a zăcut pe moarte în casa unui bhutanez de lângă Almora, dar că nu îi e teamă. Am întrebat-o așa, într-o doară, ce-a făcut-o să vină în India, și ea roșește puțin; apoi, brusc:

— Vreau să găsesc absolutul!...

Mă ispitește un râs năprasnic. Simțul acesta al humorului, reînviat deodată în fața răspunsului necunoscutei, mă întristează și mă neliniștește. Credeam că nici o emoție și nici un ridicul nu mă mai

poate impresiona.

Credeam că am ajuns nesimțitor, și proporțiile sau nuanțele nu mai îmi pot stimula atenția; treceam pe lângă ele cum ai trece pe lângă o piatră. Dar seriozitatea Jeniei, când a spus „absolutul”, m-a deșteptat deodată la o lume de farsă și inepție, de păcăleală și somn, de ridicul și dramă. Lumea în care viețuisem și eu atâta vreme...

Cu multă greutate am izbutit să schimb vorba, întrebând-o ce crede despre Gandhi și despre mișcarea naționalistă indiană. E un lucru pe care îl fac întotdeauna când vreau să țin departe pe un om oarecare. Jenia îmi mărturisește că, deși supusă engleză, aparține unei familii de evrei finlandezi, stabiliți pe la sfârșitul secolului trecut în sudul Africei, că nu poate suferi ipocrizia albilor, că a venit aici hotărâtă să uite tot și să intre într-un *ashram*, să caute adevărul, viața, nemurirea. O ascult, fără nici o schimbare a feței, îi ascult toate superstițiile culese despre India fachirică și mistică, toate inepțiile din cărțile lui Kamacharaka, toată pseudocultura care circulă prin orașele anglo-saxone. Simt că a rămas multă vreme singură și că ar vrea să-mi spună tot, fericită că a găsit un om care s-o asculte și „s-o înțeleagă”. Nu mai contenește cu confesiunile, îmi spune deodată că are încă patru surori, că era celistă la orchestra municipală din Capetown, că a dat concerte în Johannesburg, că avea 40 de lire sterline pe lună, dar nu se împăca cu familia („burghezi care vroiau s-o mărite!”) și atunci s-a retras la o fermă din apropiere, unde se ducea în fiecare noapte, după concert, cu un *baby-car*, pe care și l-a cumpărat numai din economiile ei...

Ar fi continuat cu mărturisirile, dacă nu m-aș fi scuzat că e prea târziu ca să mai pot întârzia în odaia ei și, după ce am întrebat-o dacă mai dorește ceva, m-am retras strângându-i foarte sobru mâna și urându-i grabnică însănătoșire.

M-am gândit multă vreme, în acea noapte, la iluzia acestui „absolut” pe care îl căuta biata muzicantă și am simțit o imensă milă reflectând că și-a părăsit un cămin și o libertate în civilizație, numai pentru că cetise cărțile acelui *farseur* englez cu pseudonimul de Ramacharaka. (Am aflat mai târziu că însăși lectura acestor cărți – „care i-au revelat o altă lume dincolo de simțuri” – fusese plină de peripeții și de mistere. O dată visase numele unei librării pe care nu o cunoștea; chiar a doua zi, automobilul ei a avut un accident pe una din străzile puțin populate, și când a ridicat ochii, a văzut că se află în fața librăriei din vis! A intrat și a găsit într-un raft o sumă de cărți de teozofie, ocultism și yoga; dar a cumpărat numai cărțile lui Ramacharaka, prin care a avut „revelația Indiei”.)

Două zile n-am putu să-mi fac plimbările mele lungi, n-am putu visa și medita cum obișnuiam de atâtea luni, pentru că Jenia era încă bolnavă și avea nevoie de mine aproape la fiecare ceas. Simțise și ea, în cele din urmă, că mă cam plictisește puțin, dar era atât de singură

și atât de nenorocită, încât își călca peste orgoliul și trimitea mereu să mă cheme, născocind pretexte. În acele ceasuri de tovărășie își continua confesiunile, ca și cum i-ar fi fost peste putință să comunice sufletește cu mine înainte de a-mi spune întreaga ei viață și a-mi lumina toate ascunzișurile sufletului ei, pe care îl voia divers de al celorlalți moderni, când, ca și oricare altul, trăia și ea un permanent bovarism, nutrindu-se cu idei maxime și adevăruri cu majusculă. Jenia mi-a destăinuit astfel întregul ei dezgust de lume, de societate, de familie și de dragoste, de nesfârșitele ei suferințe, până ce și-a regăsit libertatea, renunțând la totul. Numai despărțirea de muzică, de artă, a fost mai grea. Despre dragoste avea o părere prea rudimentară ca să-i dea de gândit. Nu se îndrăgostise niciodată, și cel pe care crezuse un timp că l-a iubit sa logodit cu alta. Atunci a înțeles că numai i s-a părut că iubește. Ar fi vrut mult să cunoască experiența dragostei complecte înainte de a renunța la viața aceasta efemeră, pentru a căuta absolutul. Deci, înainte cu două săptămâni de a părăsi Africa, s-a dat unui camarad, un neamț simpatic, excelent dansator, care o curtase cândva și care n-a vrut s-o creadă când i-a spus că era fecioară. Prietenul acela, brutal sau neîndemânatec, o făcuse să se dezguste definitiv de apropierea carnală a bărbaților. Era chiar încântată că viața pe care și-o pregătea o va împiedeca să iubească și să fie iubită. Ajunsese să creadă că orice bărbat e o brută, un porc sau un imbecil, și că singurii masculi care merită vreo considerație sunt cei care renunță la „plăcerile” lumii, adică sihaștrii, filozofii, misticii. În capul Jeniei se băteau o sumă de idei inconsistente, alături de dezamăgiri sentimentale și superstiții femeiești (cultul „omului superior”, al „omului singur”, izolarea, aventura, renunțarea.) Aproape că mă îngrozeam ascultând-o, căci, de când mă retrăsesem aici, ajunsesem să gândesc un lucru până la capăt, să cercetez o idee în toate implicațiile ei, și mă făcea fără voie să sufăr substanța hibridă și incongruentă a conștiinței acestei tinere fete în căutare de absolut.

De câte ori mă întorceam în odaia mea, însemnam în jurnal judecăți și impresii, căci mi se părea că prezența Jeniei este mai mult decât o întâmplare oarecare; este însuși contactul meu cu o lume și o gândire din mijlocul cărora mă smulsesem cândva. O săptămână de la venire, în care timp Jenia avusese timp să se vindece și să se întremeze, dar încă nu plecase, îmi schimbasem complect atitudinea față de ea. De unde la început mă plictisea și mă irita, acum mă interesa ca un spectacol, ca o verificare. Cea dintâi verificare am făcut-o cu privire la lumea noastră albă, europeană, pe care o părăsisem și în care trebuia să mă întorc, mai curând sau mai târziu. A doua verificare, și mult mai serioasă, a fost cu privire la însăși viața și tinerețea mea.

Trebuie să spun că aproape m-am înspăimântat când, surprinzând o dată pe Jenia pe jumătate goală în cameră, n-am avut nici o tresărire

și am privit-o ca pe un obiect oarecare. Am gândit mult în noaptea aceea, întrebându-mă dacă nu cumva dragostea mea prea mare pentru Maitreyi și șocul atât de aspru al despărțirii, și solitudinea n-au contribuit să mă neutralizeze sexualicește, n-au făcut din mine un neputincios sentimental și fricos; dacă nu cumva trăiesc departe de lume, pentru că nu o pot înfrunta, și m-am hotărât să renunț la dragoste și la femeie, pentru că nici una, nici alta nu mai mă pot ispiti. Am trecut ceasuri de cumplită groază, gândindu-mă că s-ar putea să fiu o simplă epavă, reacționând automat și păstrând toată viața semnul primei înfrângeri. Recunosc, lumea – cu femeile și iluziile ei, cu realitățile și luptele ei – nu mai mă interesa. Dar cu o nestăvilită sete voiam să știu dacă m-ar mai putea interesa toate acestea. Nu cumva eu mă retrag și mă simt dezgustat numai pentru că *trebuie* să fac astfel? Dacă eu nu mai sunt liber să aleg?

Priveam iarăși pe Jenia, și nu simțeam față de ea nici o turburare, nici un gând pătimaș, nici o libertate mentală, și atunci încercam s-o iscodesc, s-o silesc să fie feminină, așa cum, fără îndoială, fusese înainte de a pleca din Capetown; gândeam că poate astfel va izbuti să mă tenteze. Și dacă ea mi-ar fi dovedit că omul din mine nu murise, că eu am rămas același, cu păcatele, cu micimile, cu patimile mele, atunci m-aș fi putut retrage din lume, aș fi fost liber să-mi aleg drumul pe care mi-l hotărâsem, aș fi fost liber să fac orice, tocmai pentru că puteam face contrariul. E adevărat că Jenia se arăta câteodată foarte feminină față de mine. De unde, de obicei, îmi ținea discursuri asupra teozofiei și „secretelor din centrul Tibetului” (căci avea o sumă de mituri în care credea orbește), vorbind cu ochii pe jumătate închiși, cu un glas puțin voalat, misterios, câteodată, dimpotrivă, râdea mult, îmi servea foarte drăgălaș o ceașcă cu ciocolată, se pudra (renunțase la pudră și *rouge* de cum ajunsese la Himalaya) și tot încerca să mă facă să-i spun cum am ajuns eu în singurătate și care este tâlcul inelului cu piatră neagră pe care îl port.

Este ciudat cât de mult mă gândeam la Maitreyi privind și vorbind cu Jenia. O aveam mereu în minte, pe ea, singura, și adesea, închipuindu-mă îmbrățișând o femeie oarecare, pe Jenia, de pildă, mă nedumiream de imposibilitatea acestei imagini, de irealitatea oricărei eventualități amoroase. Hotărât, o iubeam atât de nebunește pe Maitreyi și amintirea ei îmi anula atât de decisiv orice prezență streină, încât mă întrebam chiar dacă trăirea aceasta într-un trecut viu nu e degradantă. Mă surprindeam, întrebându-mă cu spaimă ce am să fac eu tot restul vieții, dacă nu voi repeta povestea lui Abelard și a Heloisei. Aș fi vrut să mă simt iarăși liber, să-mi verific libertatea, ca s-o pot iubi pe Maitreyi fără teamă că mă retrag din fața vieții. Mi-este foarte greu să lămuresc aici toate acele sentimente obscure care m-au îndemnat atunci la o descătușare, la o nouă experiență. Poate nici eu

nu le înțeleg. Poate.

Jenia își hotărâse plecarea într-o luni dimineața și trimisese chiar vorbă la Ranikhet pentru hamal. Cu trei zile mai înainte devenise foarte insinuantă, profitând de multe vorbe inocente ale mele ca să râdă cu înțeles, plângându-se că renunță la o viață pe care nu o cunoaște, că n-ar vrea decât o singură experiență, căci nimic nu merită să fie repetat în dragoste etc. Pe mine mă desfătau de minune toate aceste reveniri la feminitate. Și pentru că sâmbătă seara a fost o lună minunată, și pentru că aveam poftă să vorbesc, să înțeleg ce se întâmplă cu mine, de ce tac atât și de ce mă ascund, am rămas amândoi pe verandă și i-am povestit de-a fir-a-păr povestea Maitreyiei.

Aproape de miezul nopții s-a făcut frig afară, și am intrat în camera ei să termin povestea și să bem o ceașcă cu ceai. Când i-am spus totul și i-am rezumat scrisoarea lui Khokha, și i-am mărturisit hotărârea mea de-a o uita pentru a nu o face să sufere (nu înțelegeam ce poate însemna aceasta, dar era o frază care suna frumos, și i-am spus-o; mai ales că, surprinzător pentru sinceritatea mea de cele mai multe ori stupidă, în seara aceea jucasem chiar puțin teatru), Jenia a rămas tristă, tăcută, cu o lacrimă la colțul genelor. Am întrebat-o, într-o doară, de ce plânge. N-a răspuns. M-am apropiat de ea, i-am luat mâinile, am întrebat-o din nou, i-am strâns brațul. Tăcea întruna. Și atunci mi-am apropiat fața mai mult, răsuflarea mea aproape de gura ei, întrebând-o tot mai încet, mai insinuant. A oftat o dată lung, a închis ochii și și-a încolăcit brațele de umerii mei, sărutându-mă pe buze, mușcător, sălbatec. Am avut o ciudată bucurie când m-am dus să zăvoresc ușa.

S-ar părea că cele ce-am scris în ultimele pagini nu mai interesează povestea Maitreyiei. Și totuși, nu e decât o continuare a ei. La Maitreyi m-am gândit îmbrățișând acel trup bălan și robust de evreică finlandeză; pe Maitreyi o căutam în sărutare, de ea voiam să mă dezbar, pe ea voiam s-o uit. O căutam și o izgoneam. Cerșeam un singur amănunt care să mi-o amintească; si în același timp știam că m-ar fi zguduit și m-ar fi dezgustat să-l aflu, undeva, de-a lungul trupului ăsta alb, peste care dragostea trecuse fără să se oprească.

...Voiam s-o uit cu adevărat sau voiam să-mi dovedesc că numai pe ea am iubit-o și că orice altă dragoste ar fi zadarnică? Nu știam dacă este o simplă verificare sau cea dintâi fugă, cea dintâi haltă în noroi. Nu-mi venea a crede că s-ar putea uita vreodată asemenea lucruri. Nu puteam crede că sunt și eu asemenea celorlalte mii de muritori nefericiți, care iubesc și uită, și mor fără să socotească nimic etern, nimic definitiv. Numai cu câteva săptămâni mai înainte mă simțeam atât de legat și atât de sigur în iubirea mea pentru Maitreyi. Să fie,

oare, viața toată o asemenea farsă?...

Îmi puneam astfel de întrebări stupide, pentru că îmi era teamă să constat imensa tărie a dragostei pentru Maitreyi. Fără îndoială că îmbrățișările Jeniei m-au dezgustat profund. De acum sunt sigur că va trece mult timp până ce voi mai avea din nou curajul să mă apropii de femeie, și aceasta numai dacă împrejurările se vor schimba. Pe Maitreyi o iubesc, numai pe ea! Și scrâșneam din dinți, născocind tot felul de mângâieri care o ucideau pe nevinovata Jenie, dar pe mine mă întărâtau și mai mult, căci nu izbuteau să mă abrutizeze pe cât aș fi voit, nu izbuteau să șteargă din memoria vie a simțurilor mele pe cealaltă, pe singura, pe Maitreyi.

Am întrebat:

— De ce mi-ai căzut în brațe atunci?

— Aș fi vrut să mă iubești și pe mine ca pe Maitreyi, mi-a spus, privindu-mă cu ochii ei albaștri, inexpresivi.

Am rămas mut. E cu putință atâta sete de amăgire, atâta dor de dragoste?

— Îmi povesteai cum o iubeai pe Maitreyi, și eu mă gândeam la mine, cât de singură și nefericită am fost, și mi-a venit să plâng...

Cred că a înțeles că niciodată nu o voi putea iubi; nici măcar trupește. Am plecat în zori din odaia ei, extenuat, inuman de lucid, și ea a rămas pe patul răvășit de spasmul tuturor încercărilor de a o uita pe Maitreyi.

...Am condus-o, luni, până la pârâul ce străbate pădurea cu pini. De ce mi-a scos-o Dumnezeu înainte? Jenia Isaac, ne vom mai întâlni noi vreodată?

***

Am rămas iarăși singur; dezgustat, năuc, încercând să înțeleg ce are să se întâmple cu mine, încercând să mă întorc iar în dulcele meu somn alături de Maitreyi. Nu voi izbuti niciodată să scriu tot ce mi-a trecut atunci prin minte, în lungile săptămâni ce au urmat plecării Jeniei. Îmi amintesc vag de insomniile mele, de zădărnicia zilelor.

Și parcă totul a trecut într-o singură clipă, deșteptându-mă o dată dimineața ceva mai devreme, privind surprins soarele drept în față, lumina, verdeața. Scăpasem de ceva greu, de ceva ucigător. Îmi venea să cânt, să alerg. Nu știu cum s-a întâmplat aceasta. Se coborâse ceva în mine, mă năpădise ceva.

Și atunci m-am întors.

XV

Caut ziua întreagă de lucru la birourile de pe chei. Promisiunea lui

B. că îmi va găsi un post de traducător din franțuzește, la consulat, nu se realizează. Mai am vreo sută de rupii, deși multă lume îmi datorează aici bani. Harold se poartă foarte urât. I-am cerut să împartă camera cu mine, căci de la 15 ale lunii sunt nevoit să mă mut, și refuză pe un motiv stupid: că nu mai sunt creștin! Că nu poate dormi cu un idolatru! Adevărul este că știe de acum totul, știe că nu mai am bani, nici speranțe pentru o leafă mare. Doamna Ribeiro, care îmi vede cămașa murdară, a uitat acum tot binele pe care i l-am făcut, cu toată sărăcia mea. De-abia îmi dă un ceai când mă duc să-l văd pe Harold. Nu mai am nimic de vândut. Am rămas cu vreo șase-șapte cămăși. Zi deprimantă; multe, prea multe plictiseli.

...Întâlnire cu Khokha. Îmi aduce iar o scrisoare de la Maitreyi. Refuz s-o primesc; îi spun că mi-am dat cuvântul (dar oare mi l-am dat? Nu știu nici acum) către inginer. Khokha pretinde că Maitreyi mă roagă mult s-o întâlnesc o dată, fie în parcul Bhowanipore, fie la un cinematograf; sau să-mi telefoneze. Refuz totul, net, îndârjit, suferind cumplit. La ce bun s-o iau de la capăt, când toate se vor încheia tot acolo, în lacrimi, în nebunie?

— Spune-i să mă uite! Allan a murit! Pe cine mai așteaptă acum?

Mă gândesc dacă există vreo nebunie prin care, înfăptuind-o, Maitreyi ar ajunge din nou a mea, pentru totdeauna. Dar nu găsesc nimic, nu îmi închipui nimic. Să fug cu ea în lume... Dar cum s-o fur, cum să pătrund din nou în acel Bhowanipore păzit de Sen?... Și poate mai e ceva; poate nu o mai merit. Nu știu nimic, nimic. Aș vrea să mă uite, să nu mai sufere. Dragostea noastră s-a oprit aici.

...De ieri-dimineață, telefoane la fiecare ceas. „Unde e Allan? Vreau să vorbesc cu Allan! Spune-i că este ceva urgent de la Maitreyi, de la iubita lui!” Doamna Mctyre sfârșește prin a se revolta. Îmi spune:

— Allan, vino de sfârșește o dată cu bruta asta neagră!

Îmi vine s-o lovesc cu palma peste gură, dar zâmbesc sălbatec. Așa, așa, mai mult, mai sângeros, până ce voi cădea în genunchi și voi urla: Dumnezeule, mi-e de ajuns...

...Seara, la Geurtie. E o fată bună, admirabilă, această Geurtie a mea. Îi spun:

— Fată, o duc prost de tot. N-am de lucru...

Și îmi dă, pe sub masă, o bancnotă de zece rupii.

— Lasă, Allan, râde ea, câte de astea ai cheltuit tu cu mine!... Ce vrei să bei?

— Whisky, cer eu, whisky, că numai așa începi să uiți...

— Să uiți ce? se încruntă. Sărăcia sau dragostea?

— Te face să uiți ziua, Geurtie; e groaznic să trăiești numai în zi, să nu mai întâlnești o dată noaptea, să nu mai dormi niciodată. Ce zi

lungă, Geurtie, ce zi fără sfârșit…

…Nu mă așteptam și la asta. Iată-mă iubit și, Doamne, Doamne! *iubind* pe Geurtie. Mi se dă așa, deodată, când eu venisem la ea pentru o cină mai ca lumea și ca să-mi împrumute o pijama. De atâta vreme dorm cu pijamale străine. Și mă pomenesc dormind în patul ei. Zău că viața aceasta este o minune!

— Tu ești băiatul meu scump! mă mângâie ea.

Sunt insensibil. Parcă mi-ar fi spus: miroși a apă de colonie. Tot atât de nesemnificativ mi se pare. Dar, cum am ajuns un laș în ultima vreme, de când mi-e foame, nu zic nimic, ci o mângâi și eu: „Obraznico, obraznico!” îi spun, și aceasta o încântă nespus. Pleacă la lucru la zece, dar după ce îmi dă *breakfast* și-mi cumpără țigări „State Express 555”! De când n-am mai fumat o țigară atât de bună… Vreau să plec acasă, îi spun cât sunt de încurcat cu gazda, și ea mă invită să locuiesc la ea.

— Ce-mi pasă mie de lume? se strâmbă.

Nu mă așteptam la atâta curaj de la o eurasiană. Eu, care o credeam interesată numai de bani. (De altfel, știu că are doi tipi cu parale, doi *bara-sahib*!) îmi mărturisește că e îndrăgostită de mine din prima seară. Și eu, care nu știam nimic!

…Terminasem azi o conversație la telefon cu B… când aud și recunosc, cu ce spaimă, glasul Maitreyiei:

— Allan! De ce nu mă lași să-ți vorbesc?! Allan, ai uitat…

Închid telefonul și, aproape ținându-mă de mobile, mă târăsc până în camera mea. Doamne, de ce nu pot să uit? De ce nu se stinge odată jarul ăsta fără sens și fără rod? Aș vrea să fac ceva care s-o dezguste pe Maitreyi de mine, s-o silească să mă uite. Căci noi nu puteam fi niciodată unul al altuia. Am să mă duc să locuiesc cu Geurtie și am să-l trimit pe Khokha să spună totul Maitreyiei.

…Tatonări cu „Burma Oil Company”. Au nevoie de un agent fluvial. Cred că mă pricep și la asta. Trebuie. Am petrecut după-amiaza la Biblioteca Institutului Tehnic, să văd ce înseamnă aceea agent fluvial. De două ori până acum s-a interesat poliția de mine. Transportă mereu șomeuri, dincolo, în Europa. Asta ar însemna pentru mine cea mai cruntă înfrângere; să mă expatrieze… Geurtie mi-a mai dat douăzeci de rupii; cu lacrimi în ochi, săraca.

…Răscolesc astăzi prin hârtiile mele mai vechi și dau peste scrisoarea trimisă Maitreyiei de ziua ei de un necunoscut, împreună cu acele flori magnifice. Doresc nebunește să știu ce scrie acolo și, cum bengaleza mea e acum foarte incertă, mă rog de un farmacist din apropiere să mi-o traducă. Iat-o: „Neuitata mea lumină, nu pot veni astăzi să te văd, căci pe tine nu te pot vedea decât singură, numai

pentru mine, așa cum te aveam eu cândva, în brațele mele, și ziua aceea...”

Nu mai pot transcrie. Sufăr de o gelozie nebună, inumană. Îmi venea să mușc lemnul mesei. Aș fi vrut să mă cheme Maitreyi la telefon atunci. Doamne, când mă înșel eu? Unde mă înșel eu? Sau toată lumea are, totdeauna, dreptate?...

...N-am mai scris de mult în jurnal. Sper s-o termin repede cu India. Am promisiuni sigure, deși fără contract anticipat, la Singapore. Nu știu încă ce am de făcut acolo, dar văd că mi se pregătesc bani de drum. N-am spus nimănui. Prea m-am lăudat mult că am să găsesc post.

Cu Harold am rupt-o definitiv. Dacă n-ar fi fost Clara acolo, l-aș fi doborât la pământ. Am grozavă poftă de bătaie. Geurtie, din cauza acestui incident, s-a certat cu Clara. De când m-am mutat cu Geurtie în aceeași cameră, lumea ne crede cei mai fericiți "soți" (căci nu știu cine le-a băgat în cap că noi suntem căsătoriți "în secret"). Faptul este că Geurtie știe adevărul: că sunt îndrăgostit nebun de Maitreyi și că m-am mutat la ea numai ca să mă răzbun. (Toate astea sunt povești: m-am mutat, pentru că nu mai aveam ce mânca.)

Khokha m-a căutat de nenumărate ori. Am lăsat vorbă să nu fie primit. Îmi trimite scrisori pe care le citesc numai pe jumătate, căci sunt scrise într-o englezească mizerabilă. Îmi tot spune că Maitreyi s-a hotărât să facă o nebunie ca s-o dea afară din casă și să vină după mine. Mă cutremur de câte ori încerc să mă gândesc și de aceea evit cu îndârjire orice gând care m-ar apropia de Maitreyi. Khokha îmi spune că ea ar fi în stare să se dea unui necunoscut, numai ca să fie azvârlită pe drumuri și să poată să ajungă iarăși alături de mine. Literatură.

***

...Mă întâlnesc cu J., nepotul doamnei Sen, venit aici pentru un angajament la o mare tipografie. Bucurie, îmbrățișări, amintiri. E cel dintâi cunoscut pe care îl văd în Singapore. Îl invit la masă, și după a treia țigare, îmi spune, privindu-mă în ochi, serios:

— Allan, știi că Maitreyi te-a iubit foarte mult? A aflat toată lumea de dragostea aceasta...

Eu încerc să-l opresc, căci dacă îmi place să întâlnesc câteodată oameni din acele locuri, apoi mi-e peste putință să-i aud compătimindu-mă sau comentând dragostea noastră. Știu, acum, că s-au aflat multe. Dar la ce bun dacă s-au aflat?

— Nu, nu, stărui el, am să-ți spun lucruri triste.

— Nu cumva a murit? mă înspăimântai eu. (Deși nu puteam crede în moartea ei, căci știu că am să simt ceasul acela, dacă se va întâmpla

ca Maitreyi să moară înainte de mine.)

— Ar fi fost mai bine să moară, adaogă J., superstițios. Dar a făcut un lucru netrebnic. S-a dat vânzătorului de fructe...

Îmi venea să urlu, să râd. Simțeam că, dacă nu mă apuc bine de masă, îmi pierd cunoștința. J. observă schimbarea mea și mă consolează.

— A fost o lovitură grea pentru noi toți. Maica e aproape nebună de durere. Maitreyi a plecat la Midnapur, să nască, chipurile în taină, dar toată lumea a aflat. Au încercat să cumpere pe nemernicul acela, dar acum sunt în proces...

Nu mai înțelegeam nimic. Și nu înțeleg nici acum. Cine este în proces? Îl întreb dacă au dat-o afară pe Maitreyi.

— Sen nu vrea sub nici un chip s-o gonească. A spus că mai bine o omoară cu mâna lui decât s-o dea afară. Vor s-o facă poate filozoafă, mai știu eu ce... O păstrau pentru o partidă bună, dar acum se știe aproape tot... Cine are s-o mai ia? Și, totuși, nu vor s-o gonească. Maitreyi țipă întruna: „De ce nu mă dați la câini? De ce nu mă aruncați în stradă?!" Eu cred că a înnebunit. Altminteri, cine ar fi făcut una ca asta?...

Sunt ceasuri de când mă gândesc. Și nu pot face nimic. Să telegrafiez lui Sen? Să scriu Maitreyiei?

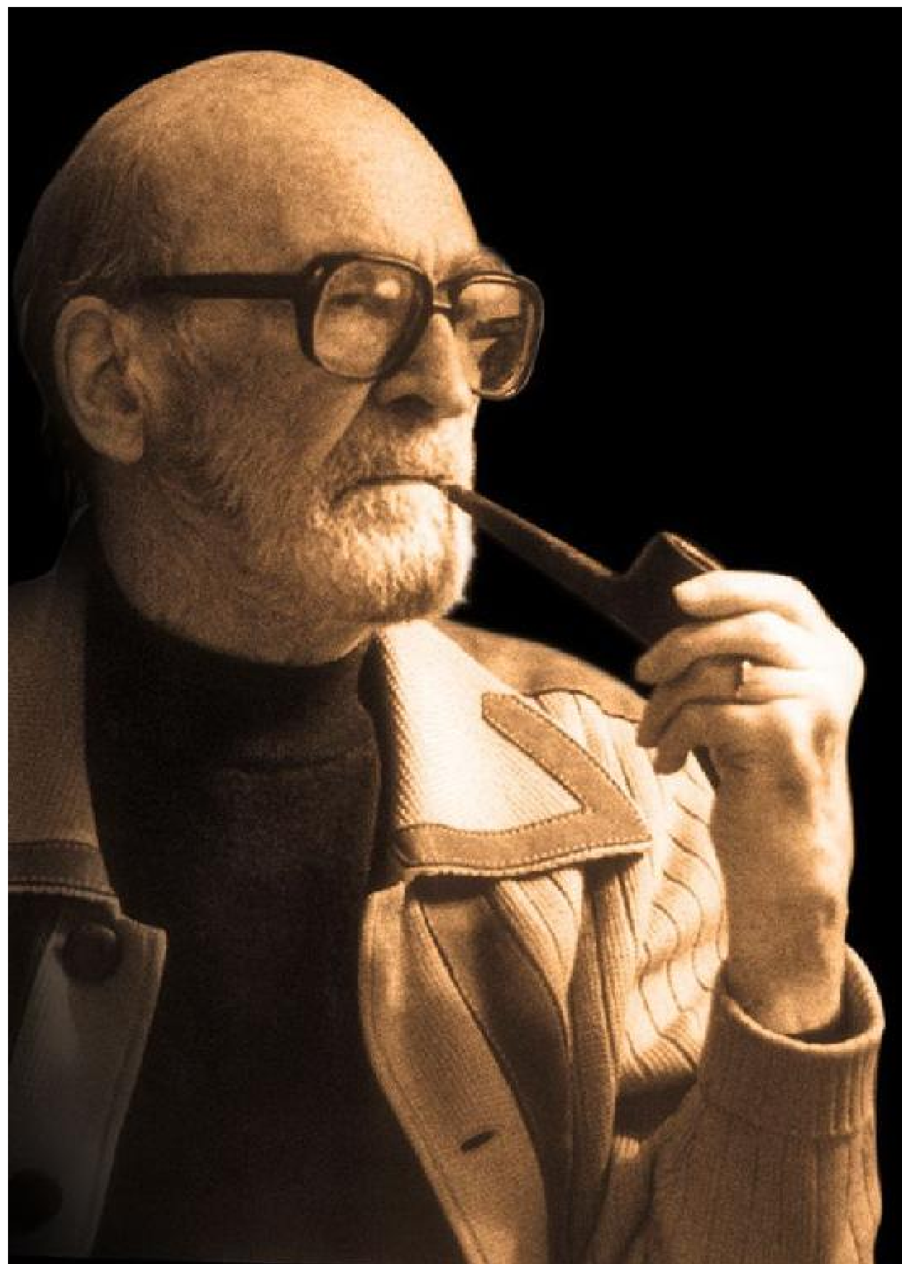
Simt că a făcut asta pentru mine. Dacă aș fi citit scrisorile aduse de Khokha... Poate plănuise ea ceva. Sunt foarte turbure, acum, foarte turbure. Și vreau totuși să scriu aici tot, tot.

... Și dacă n-ar fi decât o păcăleală a dragostei mele? De ce să cred? De unde știu? Aș vrea să privesc ochii Maitreyiei...

Ianuarie-februarie 1933.

Mircea Eliade și Maitreyi Devi 1973

Observații

[←1]

...Oare îți mai aduci aminte de mine,
Maitreyi? Și dacă îți amintești,
cum poți să mă ierți?...
(Trad. beng.)

[←2]

Curry (praf de curcuma şi alte mirodenii sau mâncarea gătită cu acest praf), transcris într-o variantă care aproximează pronunţia (kari) (n. ed.).

Table of Contents